
Stanford University Libraries
3 6105 120 107 623

JE SUIS CE QUI A ÉTÉ
CE QUI EST ET CE QUI SERA
ET NUL MORTEL N'A ENCORE LEVÉ
LE VOILE QUI ME COUVRE

AFRIKA

naar de

BESTE BRONNEN

DE KONGOSTAAT

DOOR

A.-C. Van der Cruyssen

Met eene Kaart en menigvuldige Platen

(Derde vermeerderde Uitgaaf)

GENT

BOEK- EN STEENDRUKKERIJ I. VANDERPOORTEN, POLLEPELSTR. 18.

—

1892

Met Zijne Hoogstwelwillende toestemming

OPGEDRAGEN

AAN

Zijne Majesteit LEOPOLD II

KONING DER BELGEN

VOORWOORD.

Sedert eenigen tijd — zoo schreven wij bij de eerste uitgave van dit boek, dat in 1877 verscheen — sedert eenigen tijd wordt er veel over Afrika gesproken. Geen nieuwsblad, of het houdt er zich mede bezig; bijna geen dorp, of men opent inschrijvingslijsten; geene maatschappijen van eenig belang, of men onderhoudt elkaâr over dit wonderbare werelddeel.

En dit waarom?

Omdat de stem van Hem, dien wij allen liefhebben, een werk in het leven heeft geroepen, dat beschaving en verlichting onder millioenen en millioenen menschen moet verspreiden, — een werk, dat nieuwe wegen voor nijverheid en koophandel openen zal en bijgevolg niet alleen zedelijke, maar ook stoffelijke voordeelen opleveren moet.

Verleden jaar deed onze welbeminde Koning eenen oproep tot onderscheidene geleerden uit Europa. Hij noodigde die edele mannen uit om zich met hem te vereenigen, ten einde middelen te beramen, om Afrika te leeren kennen, het volk te beschaven en den schandelijken menschenhandel, die dat schoone land verwoest, te bestrijden en uit te roeien.

Uit alle streken van Europa zag men de vermaardste reizigers, de bijzonderste aardrijkskundigen, de uitstekendste Staatsmannen te Brussel aankomen.

Op 18 September 1876 kwamen zij in het paleis des Konings te zamen; bij hen voegden zich een tiental voorname personen uit ons vaderland, en onder het voorzitterschap van Zijne Majesteit namen de beraadslagingen aanvang.

In eene plechtige redevoering schetste de Koning het doel der vereeniging. Eenparig gaven de aanwezigen hunne toetreding tot de grootsche gedachte van den edelen vorst, en het **Beschavingswerk van Afrika** was geschapen.

Er werd besloten eene Hoofdcommissie te vormen, bestaande uit afgevaardigden van alle landen van Europa; verder nationale Comiteiten te stichten, die zich met de Hoofdcommissie zouden in betrekking stellen.

Het Belgisch Comiteit bestaat uit zes en vijftig leden, waaronder Z. M. de Koning en Z. K. H. de Graaf van Vlaanderen.

Onder de eerste besluiten, door dit Comiteit genomen, vinden wij de volgende :

1° Het doel van dit grootsch werk aan iedereen te leeren kennen.

2° Geldinzamelingen te doen, ten einde de vereischte hulpmiddels ter hand te hebben, om dit doel te bereiken.

In deze omstandigheden denken wij het niet ongepast eene korte beschrijving te maken van dit werelddeel, dat door velen onzer landgenooten zeer weinig gekend is.

Bij het lezen der reizen van Livingstone, Stanley, Schweinfurth, Cameron, Nachtigal, Barth, Rohlfs, Speke, Grant en meer anderen, troffen wij zooveel merkwaardigs aan, dat wij met deze zaak ingenomen werden, en de overtuiging kregen dat zij ons aller belangstelling waardig is.

Lijvige boekdeelen zou men met de beschrijving dezer reizen kunnen vullen; maar dit ware het middel niet om tot de groote menigte toegang te vinden.

Wij willen er ons bij bepalen de ontdekkingen, de waarnemingen dier verschillige reizigers samen te vatten en ze zeer in 't kort aan onze vlaamschminnende lezers mede te deelen.

Vooreerst zullen wij een algemeenen oogslag werpen op dit uitgestrekte werelddeel, en daarna meer bepaald het noord-westelijk, het zuidelijk en het noord-oostelijk gedeelte leeren kennen.

Den onmenschelijken slavenhandel wijden wij een bijzonder kapittel en eindigen met den wensch, dat de gedachte des Konings moge gedijen en goede vruchten dragen.

Eene tweede uitgave van dit werk, volledigd door een hoofdstuk over den Kongostaat, verscheen in den loop van 1889.

Thans is die uitgeput en bieden wij onzen geëerden lezers een derden vermeerderden druk aan.

Het boek is zorgvuldig overzien geworden en heeft verschillige wijzigingen en veranderingen ondergaan.

Nauwkeurig hebben wij alles onderzocht, ten einde in staat te zijn iets zoo volledigs mogelijk te leveren.

In hoever wij in onze pogingen gelukt zijn, onderwerpen wij aan het welwillend oordeel onzer geachte medeburgers.

Algemeene Oogslag.

Afrika is het zuid-westelijk gedeelte der oude bekende wereld; het is van Europa gescheiden door de Middellandsche zee en hield vroeger vast aan Azia door de landengte van Suez.

Over eenige jaren is die engte doorgegraven en nu zijn de wateren der Middellandsche zee met die der Roode zee vereenigd.

Deze doorgraving is een grootsch werk geweest. Immers de nieuwe vaart, die men het kanaal van Suez noemt, heeft eene lengte van 160 kilometers (*). Zij is 8 meters diep en heeft van onder op den bodem eene breedte van 22 meters; twee groote schepen, die elkaâr te gemoet komen, kunnen bijgevolg gemakkelijk doorgang vinden. Dit kanaal, den 20en November 1869 voor de scheepvaart geopend, biedt den Europeanen den kortsten weg naar de Indiën en de oostelijke kusten van Afrika.

Welk overgroot getal schepen dezen weg volgen, kan men hieruit afleiden dat, voor de drij eerste maanden dezes jaars (1892), de ontvangsten voor de doorvaart beliepen tot de aanzienlijke som van 20,600,000 frank.

Bij den ingang van dit kanaal, aan de Middellandsche zee, heeft men op eene dorre vlakte eene nieuwe haven aangelegd, Port-Saïd genaamd, die 50 hectaren groot is.

(*) Bulletin de la Société Belge de Géographie, n° 1.

Afrika is dus door geene enkele streep lands noch aan Europa noch aan Azia verbonden; het heeft niets anders voor grenzen dan water : Ten noorden de Middellandsche zee; ten oosten de vaart van Suez, de Roode zee en den Indischen Oceaan; ten zuiden en ten westen den Atlantischen Oceaan.

Er zijn twee voorname zeeëngten of straten tusschen dit deel der oude wereld en de twee andere deelen.

De engte van Gibraltar, tusschen Marokko en Spanje, die de Middellandsche zee met den Atlantischen Oceaan in gemeenschap brengt. Zij is 5 tot 6 mijlen breed en ongeveer 14 mijlen lang.

Gibraltar, stevig versterkt, op het uiterste zuideinde van Spanje, is in de handen van Engeland en zoo overheerscht deze natie de gansche engte.

Er is spraak geweest een tunnel te maken onder de straat van Gibraltar, en zoo Europa met Afrika in gemeenschap te stellen. Metingen en peilingen zijn alreede gedaan geworden.

De tweede engte is die van Bab-el-Mandeb, op het zuidelijk uiteinde der Roode zee, tusschen Arabië en de oostkust van Afrika. Zij is slechts vier mijlen breed en wordt om hare moeielijke vaart " de poort van den rouwe „ genaamd. In die engte bezitten de Engelschen sedert 1857 het eiland Perim, en 37 mijlen oostwaarts ligt de geduchte vesting Aden, die sedert 1837 almede in het bezit dier natie is. Die stad telt 25,000 inwoners, ligt op eene dorre en naakte rots en trekt nochtans, daar zij als vrijhaven bekend staat, langzamerhand den handel van Mekka tot zich.

Het Afrikaansche werelddeel heeft de gedaante van een hart, in het noorden breed en in het zuiden smal of scherp.

Het heeft eene oppervlakte van omtrent 30 millioen vierkante kilometers, ruim drijmaal de grootte van Europa.

Zijne bevolking is op verre na zoo groot niet : Europa telt 300 millioen inwoners; Afrika heeft er slechts 150, misschien 175 of 200 millioen. Wie han het weten? (*)

De kusten zijn alle min of meer gekend en bevolkt; maar het middendeel?...... Daar trof men over een vijftiental jaren eene

---

(*) 192 1/2 millioen, volgens Behm en Wagner. — 1872.

uitgestrektheid aan van vier millioen vierkante kilometers, die voor ons volkomen onbekend was. (*)

Sindsdien heeft men belangrijke ontdekkingen gedaan en is dit werelddeel in verscheidene richtingen doorreisd geworden.

De Kongostaat werd gesticht en de Europeesche Mogendheden breidden hunne bezittingen uit.

In 1876 voerden Engeland, Frankrijk, Portugal, Spanje en Turkije hèt gezag over een grondgebied van meer dan vier millioen vierkante kilometers; in 1890 hadden deze mogendheden — bij welke men ook Duitschland, Italië en den Koning der Belgen voegen moet — het beheer over eene uitgestrektheid lands van ruim vijfmaal deze grootte (twintig millioen vierkante kilometers).

Verschillige reizigers doorkruisten deze landen en deden belangrijke ontdekkingen, waarover wij bij gelegenheid een woordje in het midden brengen.

Ver het grootste gedeelte der bevolking van Afrika behoort tot het Neger- of zwarte ras.

Onder hen zijn er van verschillige tinten : bruine, olijfkleurige, enz., enz. Hun godsdienst is al even zoo verschillend; zij maken zich afgoden, aanbidden die, hebben beschermgoden en zijn zeer bijgeloovig, zooals wij verder zullen zien.

Het christendom kennen zij niet; dit wordt alleen beleden in de Europeesche Koloniën en in het aloude Abyssinië.

De bewoners van het noorden behooren tot het blanke ras en belijden allen de leer van Mahomed. Verschillige negerstammen, die tot het noordelijk gedeelte van Afrika behooren, volgen insgelijks de voorschriften van den grooten profeet.

Wat de grondgesteldheid aangaat, dit werelddeel heeft verscheidene bergketenen en bergen onmetelijk hoog, meren buitengewoon uitgestrekt, stroomen duizenden kilometers lang en woestenijen, die door hunne grootte en dorheid den reiziger schrik op het lijf jagen.

De schraalheid dier woestenijen, de dorheid van Afrika is

(*) Banning. — L'Afrique et la Conférence géographique de Bruxelles.

nochtans meer dan eens overdreven geworden; de ontdekkingen, in de laatste tijden gedaan, bewijzen ten overvloede, dat men hier meer dan eens verkeerd geloopen en in dwaling gebracht is.

Hoe het ook zij, men verhaalt dat in de groote woestijn van het noorden, de Sahara, in vroegere tijden een gansch leger den dood gevonden heeft en talrijke karavanen meer dan eens onder het brandend zand zijn begraven geworden.

De eene helft van Afrika, het zuiddeel, gewoonlijk Hoog-Afrika genoemd, is zeer hoog boven de zee verheven; het bergvlak, dat zich in het midden bevindt, bereikt eene hoogte van 600 tot 1300 meters; het noordelijk gedeelte ligt veel lager en bevat langs den eenen kant de mondingen van eenen prachtigen stroom en langs den anderen de wijduitgestrekte *Sahara.*

Afrika behoort bijna geheel en gansch — voor de 4/5 — tot de verzengde of brandende luchtstreek. Het is er dus uitnemend heet. Niet zelden duidt de thermometer er eene warmte van 40 en meer centigraden aan, om 's nachts tot 30, zelfs tot 10 graden te dalen.

Op de hoogten nochtans is het veel koeler en bijgevolg is daar het leven voor ons, Europeanen, veel draaglijker.

In de lagere gedeelten, en vooral bij de moerassen, is het zeer ongezond. Meer dan eens overvallen den reiziger hevige koortsen.

Wat dit uitgestrekte werelddeel zoo al voortbrengen kan, welken rijkdom het in zijnen boezem verbergt, is tot nu toe nog niet volkomen gekend.

Vast en zeker is het echter, volgens de getuigenis van de bijzonderste reizigers, dat in menige streek de gronden uitnemend vruchtbaar zijn, dat zij in staat zijn alles voort te brengen wat wij in Europa aankweeken, en dat de planten en boomen, vruchten en bloemen, fruiten en gewassen, alle onder elkaâr weelderig opschieten en eene voor ons onbekende groeikracht bezitten.

Cameron spreekt over boomen — den Sycomore, eene soort van vijgeboom — in wier schaduw 500 personen eene schuilplaats vinden.

De stam van de Mimosa heeft, beneden zijne laagste takken, van 10 tot 13 meters diameter. De Baobab heeft op zijne kruin

takken, die de dikte hebben van volwassene boomen in onze streken.

De Baobab.

Volgens Bernardin (*) bereikt de omtrek diens booms zes en dertig meters; volgens Banning kan hij vijftig meters dik worden.

(*) L'Afrique centrale. — Annoot, Gand, 1877.

Hij wordt ook apenbroodboom geheeten en geeft, evenals de kokosboom, goede vruchten, die tot het vervaardigen van verfrisschende dranken gebruikt worden. De schors van den Baobab bestaat uit vezels, waarvan men touwen maakt en waaruit papier kan vervaardigd worden.

Zoo is het ook met het Bamboesriet, dat hier eene verbazende groeikracht heeft : in weinige weken bereikt het eene hoogte van dertig tot veertig meters.

Gansche bosschen palmboomen treft men er aan, uit welker zaadhulze eene soort van olie wordt getrokken, die in Europa tot het maken van zeep, kaarsen en smeer gebezigd wordt.

Het Sessemkruid en de Aardnoot, een grasachtig gewas, leveren insgelijks olie op. Eene bijzonderheid over deze laatste plant : als de Aardnoot bijna haren vollen wasdom bereikt heeft, buigt zij met haren top terug naar de aarde, zoekt een plaatsje in den grond tot op eene zekere diepte, en laat zoo hare vruchten rijpen.

Verfstofgevende boomen en planten, die alle slach van kleuren voortbrengen, vindt men in dit werelddeel. De Indigo groeit in het wild en kan, naar het schijnt, tot twintig oogsten opleveren.

Planten en kruiden, die tot geneesmiddelen dienen, zijn er mede voorhanden, alsook velerlei kostbare houtsoorten, bloemen en plantgewassen.

Ivoor is er in overvloed, en vederen en dons van struisvogels niet minder.

Zooals men weet, komt het ivoor van de tanden der olifanten. Het getal dezer dieren moet er wonder groot zijn, als men berekent dat jaarlijks van 30,000 tot 50,000 olifanten moeten gedood worden, om het ivoor voort te brengen, dat onder de kooplui wordt verhandeld.

De olifant kan een hoogen ouderdom bereiken; volgens sommigen klimt die tot 300 jaar!

En nochtans, indien er geene maatregelen genomen worden, moeten deze dieren noodzakelijk verdwijnen.

Langs alle kanten wordt er jacht op gemaakt en dit edele beest wordt op allerhande wijze gevangen en gedood.

Ziehier hoe sommigen te werk gaan : bij het jaarlijksch ver-

branden van gewassen en onkruiden die sommige landen bedekken, laat men eene zekere uitgestrektheid gronds, waar hoog riet op groeit, onaangeroerd. Deze plaatsen schijnen als zoovele eilanden, te midden van aanzienlijke vlakten.

Zoohaast men een' troep olifanten ontwaart, wordt de trommel geslagen en de bevolking loopt te zamen. De onnoozele dieren worden omringd en vervolgd, en zoeken ten slotte hunne toevlucht in het voor hen valsche en verleidende oord.

Onmiddellijk wordt het riet langs alle kanten in brand gestoken en geen levend wezen ontsnapt. De olifanten dringen op elkaâr, bedekken zich met het nog groene gras, besproeien zich met het water dat zij in zich zelven putten; maar helaas! niet een

De Pelikaan.

enkele ontkomt : allen ondergaan eene wreede, eene afgrijselijke dood.

Geen wonder dus dat een ras, dat zoo vervolgd wordt en zich

door zijne grootte niet verschuilen kan, onvermijdelijk verdwijnen moet.

Het is recht jammer; want het schijnt, dat de olifant zeer goed tot huisdier kan opgeleid worden.

Indien dit zoo is, kan men oordeelen welk nut dit dier, dat gewoon is in dorre, droge streken te leven, den menschen opleveren kan!

Verders vindt men hier : Katoen, suikerriet, rijst, maïs, tarwe, sorghos, koffie en specerijen van alle soorten; de grond schijnt ook ijzer, tin, zilver, kwarts, zelfs goud en wat meer is, steenkool te bevatten.

Doch, loopen wij onze beschrijving niet vooruit en zeggen wij nog slechts dat Afrika, buiten allerlei vogels, zooals arenden, gieren, struisvogels, albatros, flamingos, pelikanen, enz., enz., ook de schrikkelijkste en wreedste dieren bezit.

Dit kan niet anders. Daar dit werelddeel weinig bevolkt, van uitgestrekte bosschen, moerassen en wildernissen voorzien is, moeten leeuwen en buffels, rhinocerossen en olifanten, nijlpaarden en krokodillen, zebers en giraffen, hyenas en luipaards hier huisvesten en nestelen.

Allerhande kruipdieren en insecten, slangen van alle grootte hooren hiermede te huis.

Apen treft men er aan in menigte; de Chimpanzé, Gorilla en Orang-Outang hebben hier hunnen intrek genomen. (*).

(*) Verdere bijzonderheden kan men hierover vinden in het schoone werk van Karel Muller : *Les merveilles du monde végétal.*

Noord-Westelijk Gedeelte.

Gansch in het noorden, langshenen de Middellandsche zee bevinden zich de Turksche bezitting Tripoli, Tunis, dat schatplichtig is aan de Porte en onder het protectoraat staat van Frankrijk, de Fransche bezitting Algiers en het keizerrijk Marokko.

Buiten Tripoli, worden deze landen doorsneden door het Atlas-gebergte, dat verschillige namen draagt en op sommige plaatsen eene hoogte van 2400 meters bereikt. Onmiddellijk ten zuiden dezer bergen strekt zich de groote woestijn, de Sahara, uit van het oosten naar het westen.

De Sahara is zoo groot als gansch Europa en heeft aan de eene zijde voor eindpaal den Atlantischen Oceaan en aan de andere de vallei van den Nijl, die zich in het oostdeel van Afrika bevindt.

Algemeen aanziet men deze groote uitgestrektheid gronds als eene zandige, dorre vlakte, waar niets groeit, niets het leven houden kan, — als eene uitgedroogde zee, vol beweegbaar, brandend zand.

De onderzoekingen, in de laatste tijden, hebben bewezen, dat dit wel eenigszins overdreven is.

Zie hier hoe Petermann, in zijne mededeelingen over aardrijkskunde — 1863 — zich hierover uitdrukt :

“ Vóór de merkwaardige expeditiën van Richardson, Barth, Overweg en Vogel, dus nog vóór ongeveer dertien jaar, gold de woestijn Sahara, voor een groot uitgestrekt laagland, eene

onafzienbare zandzee; de uitslagen dezer ontdekkingstochten met de hoogtemetingen van Overweg en Vogel als grondslag, hebben vooreerst bewezen, hoe dwaas die voorstelling was, daar zij aantoonden, dat dit gebied over het algemeen als eene hoogvlakte van gemiddeld 1000 tot 2000 voet (300 tot 600 meters) moest beschouwd worden; — boven deze verheffen zich toppen, welke de hoogte van sommige Duitsche bergen overtreffen. „

Petermann vervolgt verder :

“ Wij zien op de kaarten van Duveyrier (*) het waternet der rivierbedden en stroomen, die in den regentijd ontstaan. Ook worden de eigenlijke woestijngedeelten, dat is, de zandstreken, aangewezen, maar tot hunne ware grenzen teruggebracht, niet zooals op de vroegere kaarten, toen men bijna geheel Noord-Afrika van de kusten der Middellansche zee tot de wateren van Sudan met punten en stippeltjes, eene zandwoestijn aanduidende, overdekt zag. Eindelijk toont op Duveyriers kaart een net van karavaanwegen, met plaatsen en bronnen daaraan gelegen, in hoeverre de Midden-Sahara bewoond en bevolkt is. „

Een Duitscher, Gerard Rohlfs, onderzocht vooral het westelijk gedeelte der woestijn. Daar had hij niet alleen met stofzand, maar met fanatieke Arabieren en Mooren te worstelen.

Ziehier zijn oordeel over de Sahara :

“ Men maakt zich bij ons in den regel een geheel dwaas gedacht over de woestijn. Men gelooft, dat het eene grenzelooze onbewoonde zandvlakte is, waarin men dagen lang kan ronddolen zonder een menschelijk wezen of dorp te ontmoeten. Niets is valscher dan deze voorstelling. De Sahara is vlak en bergachtig, zandig en steenachtig, vruchtbaar en onvruchtbaar. Zij valt nog het best te vergelijken met een pantervel : de zwartbruine punten en vlekken zijn de oasen, het overige is de eigenlijke woestijn. „

De oasen zijn de vruchtbare plaatsen in de woestijn, waar planten en boomen groeien. Zij zijn meestendeels bewoond en sommige hebben nog al eene groote uitgestrektheid. Zoo spreekt Rohlfs over de oase Tafilelt, die wel 300 dorpen bevat. De inwo-

(*) Een ander reiziger.

ners beweren zelfs, dat er zooveel zijn als dagen in het jaar. Het grootste deel dezer dorpen zijn versterkt en hebben eene wacht aan den ingang. Zij zijn immers onafhankelijk van elkaâr — en overeenkomen — dat verstaan ze niet.

Dit gedurig twisten en strijden is eene plaag, waaraan gansch Afrika lijdt. De verschillige stammen kunnen niet gemakkelijk met elkaâr in vrede leven; zij zijn bijna onophoudelijk in oorlog, nu met den eene dan met den andere. Wat al ongelukken hieruit voortspruiten, kan men licht beseffen.

Karavanen trekken dikwijls door de Sahara, om naar de meer zuidelijke, vruchtbare streken te reizen. In deze tochten bewijzen de kameelen de grootste diensten; deze dieren immers schijnen voor de droge streken geschapen, daar zij zoo zeer tegen de hitte bestand zijn en langen tijd het verkwikkende water ontberen kunnen.

Deze karavanen hebben verschillige vijanden, die de reis alles behalve aangenaam maken : vooreerst eene immer brandende zonne en een niet minder brandend zand, dat gewoonlijk onder de voeten wegschuift; dan de stikkende Simoenwinden. Dit zijn heete tochten, die de gewassen verschroeien en dikwijls zeer noodlottig zijn voor menschen en dieren. Zij verheffen fijne deeltjes zand, die met geweld komen aangedreven en eene roode tint geven aan de lucht. Bij hunne nadering legt de reiziger zich op den grond, met het gelaat ter aarde, en ontsnapt zoo aan deze moorddadige stormen. Andere wederwaardigheden wachten nog de vreemdelingen, die deze reizen aanvangen. Meer dan eens worden zij door de bewoners der woestijn verontrust; deze zijn voor het meestedeel roofzuchtig, fanatiek, en eischen voorzeker schattingen, die wel eens sterk overdreven zijn.

De voornaamste dier bewoners zijn : In het noorden de Arabieren; in het westen de Mooren en meer bepaald in het midden en naar het zuiden de verschillige Tuaregstammen.

Deze laatsten bewonen in de woestijn verscheidene voorname plaatsen, zooals Rath, Tintellust, Agades en meer andere.

Zij zijn zeer dapper en onversaagd en leven in verschillige stammen verdeeld, waarvan de eene heerschappij voert over den

andere. Sommigen noemen zich vrij en edel en vormen eene soort van krijgsadel, die de hoogere hand heeft over andere stammen, welke donkerder van kleur zijn en als lijfeigenen behandeld worden.

Die adel draagt zwaard en speer, heft de schatting die de karavanen betalen, en schenkt dengenen, die hem onderworpen zijn, sommige vruchtbare dalen ter beploeging, op voorwaarde dat zij een deel der opbrengst afstaan.

Tuaregs.

De gezagvoerders veranderen dikwijls van woonplaats en leven in ronde, cylindervormige hutten van biezen en droog hout.

Over Agades zegt Barth, dat het voor de Europeanen eene zeer goed gekozene plaats zou zijn, om van daar handelsbetrekkingen met Midden-Afrika aan te knoopen.

De gezondheidstoestand laat er niets te wenschen. Wel is

waar heerschen er gedurende het regenjaargetijde de pokken; maar dit is vooral onder de Mahometanen, wier geloof zich tegen de inenting verzet. Daarbij geniet de bevolking hier eene zekere welvaart en is minder fanatiek dan in andere plaatsen.

Over de Mooren luidt het oordeel der reizigers vrij ongunstig.

Voor de opvoeding hunner kinderen doen zij weinig of niets. De jongens moeten niets anders kennen dan eenige gebeden, en verder een weinigje uit hun heilig boek " De Koran „ kunnen lezen en schrijven. De meisjes behooren zwaarlijvig te worden. Daarom geeft de moeder hun koeskoes en kemelmelk, opdat zij, vrouw geworden, zoo dik zijn zouden dat zij niet anders kunnen gaan dan met behulp van slaven, die ze onder elken arm ondersteunen en geleiden moeten. Eene volmaakte schoonheid moet zoo dik, zoo zwaar zijn, dat zij eene volle lading voor een kameel uitmaakt.

Zij leven in onafhankelijke stammen, en kennen noch landbouw, noch nijverheid. Alleen doek om hunne tenten te overdekken, leder om zadels en valiezen te maken, messen en lansen vervaardigen zij.

Zij hebben geene vaste woonplaats. Zij hoeden hun vee, en volgens het jaargetijde of de voedingsmiddelen, die zij voor hunne dieren vinden, trekken zij vooruit in de woestijn of komen op hunne stappen terug.

Zij leven vooral van strooptochten in de negerdorpen. Dezen ontrooven zij hun vee, hun koorn en leiden soms eene menigte bewoners met hen mede, om ze als slaven te verkoopen.

Valsch, wreed, kwaadaardig en bedrieglijk, staat de Moor ver onder den neger, alhoewel hij denkt boven zijne geburen, zelfs boven alle volken verheven te zijn.

Ziehier hoe Park zich over hen uitdrukt : " Zij gelijken, wat de kleur betreft, aan de Mulatten in West-Indië, maar zij hebben iets aanstootelijks, dat bij de Mulaten niet bestaat. Bij de meesten ligt daarin eene neiging tot wreedheid en verachtelijke listigheid, zoodat ik ze nooit kan aanzien, zonder dat een zeer onaangenaam gevoel zich van mij meester maakt. Uit de strakke wildheid hunner oogen zou een vreemdeling kunnen opmaken, dat het een volk van waanzinnigen is. „ En hij besluit door de volgende veroordeeling : " Hun

rusteloos leven verhardt hen tegen alle ongemakken, versterkt de banden hunner eigene maatschappij en geeft hun een onoverwinnelijken afkeer voor vreemdelingen. Afgesneden van den omgang met alle beschaafde volkeren, in de hoogste mate fanatiek, zijn zij de de laatdunkendste, hoogmoedigste, bijgeloovigste, wreedaardigste van alle volken op aarde. „

Om den lezer de Arabieren, die de Marokkaansche Sahara bewonen, en hunne zeden en gewoonten te leeren kennen, meenen wij niets beters te kunnen doen dan het volgende uit de reisbeschrijvingen van Rohlfs over te nemen : “ Mijn plan was, mij op deze reis zoo voor te doen, alsof ik Arabier en Mahometaan was. Dit is voor een christen het eenige middel, om deze landen goed te leeren kennen. Hoe weinigen zullen er zich echter kunnen aan gewennen om de Arabische zeden geheel aan te nemen! Ik spreek volstrekt niet van het ongedierte, want dit is reeds voor iemand, die Fez (*) bezoekt, eene groote plaag; iedereen heeft er daar vast, van den Sultan af tot den minsten man. Evenwel, kan men er zich niet geheel van ontmaken, men kan het vermenigvuldigen toch verhinderen door dagelijks de kleêren te onderzoeken. Maar dan verder het eten. Daargelaten dat het bijna altijd hetzelfde is, en alleen uit meelspijs zonder vleesch en vet bestaat, wordt het op vuile wijze gereed gemaakt. Ik heb bij de voornaamste lui geëten en toch nooit geene schotel aangetroffen, waarin zich geene haren bevonden. Dat komt, omdat vet en boter in harige geitenvellen bewaard worden. Verder eten allen met de vingers. Onderwege moet men met muildierdrijvers en kameelwachters te zamen zijn : pas nog raakten zij de walgelijkste voorwerpen aan en een oogenblik later eten ze met u uit ééne schotel, grijpen met hunne ongewasschene of maar even afgespoelde handen in het eten. Zij willen beleefd zijn en nemen met hunne onreine handen eene brok, die er bijzonder goed uitziet, om u die aan te bieden. Uit beleefdheid moet gij ze aannemen en..... trachten op te eten. Dit alles moet de vreemdeling, die onder deze volkeren reizen wil, kunnen uitstaan, tenzij hij voor een christen wil uitgekreten zijn en gedood worden.

(*) De grootste stad van Marokko.

Daarbij komt dan nog de onverdraaglijke nieuwsgierigheid der Arabieren, die onuitstaanbaar vraagziek zijn. „

“ Een voorname Arabier, „ zegt Rohlfs, “ die een uitstekend man moet ontvangen, zal wel stil en ernstig zijn; maar zoo is het niet in de volksklas. „ “ Bijna in iedere stad of dorp „ gaat hij verder, “ gebeurde het mij, dat een nieuwsgierig leeglooper, nog vóór ik gegroet had, op mij toeschoot en mij met een leger vragen op het lijf viel. Van waar en waarom komt gij hier? Hoe heet gij? Hebt gij kinderen, broeders of ouders?.... Aan dit alles moet zich een reiziger gewennen en dan nog aan menige andere kleinigheid, zooals op den blooten grond slapen, vuil linnen dragen, honger en dorst lijden. „

En zulk een volk moet beschaafder heeten dan degene die in de binnenlanden wonen. Zooals wij zien zullen, levert het verblijf onder deze veel minder gevaar op, en zou men met zachte, wijze behandeling ze zeer goed tot brave, beschaafde menschen kunnen maken.

Nog een woord over de Tibbo's en wij verlaten de woestijn.

De Tibbo's zijn een vuil, morsig en dom volk; zij wonen op de baan, welke van Tripoli naar Bornu leidt.

Hun sultan woont in een klein huisje van leem, met palmtakken overdekt. De reiziger Vogel bracht hem bezoek en werd ontvangen in eene kamer, waarin de bijzondersten des lands aanwezig waren, alsmede twee geiten en een paard.

Denham zegt, dat, bij zijn bezoek, de Sultan een scharlaken bornoes droeg, eene soort van kiel met kap, met een onderkleed, dat vroeger wit geweest, maar nu bijna zwart geworden was. De muts en tulband van dien vorst waren bijna zoo zwart als zijn gezicht.

Met zijne hoofdstad “ Bilma „ ziet het er even ellendig uit. Zij bestaat uit kleine, bouwvallige huisjes, door eene aarden verschansing omgeven.

De vrouwen dragen in den linker kant van hunnen neus eenen knop van rood koraal en wrijven hunne schitterend zwarte huid met olie.

Zij vlechten hun haar, dat zij insgelijks met olie bestrijken,

in ontelbare kleine tresjes. Een stuk katoen van eenige ellen lengte, waarin zij het gansche lichaam wentelen, dient hun tot kleeding.

De Tibbo's hebben veel uit te staan van de Tuaregs, hunne westelijke geburen. Die komen van tijd tot tijd naar deze streken afgezakt en nemen dan alles mede wat vervoerbaar is. De Tibbo's vluchten, bij middel van ladders, op eene naburige steile rots en trachten zich daar tegen hunne aanvallers te verdedigen. Intusschen worden velen onder hen gedood, en vrouwen en kinderen in slavernij medegeleid.

In het zuiden der Sahara is het land vruchtbaarder. Daar heeft men de Sudangewesten, het meer Tsad, het prachtige Bornû, de oevers van den Niger. Men heeft eindelijk water en waar water is, is ook leven voor menschen en dieren.

Het meer Tsad ligt in rechte lijn, ten zuiden van Tripoli; het bevindt zich, om zoo te zeggen, in het midden van Afrika.

Het is ringvormig en beslaat eene oppervlakte van 11,000 vierkante kilometers, die in het regenjaargetijde vijfmaal grooter wordt; het ontvangt verschillige stroomen en rivieren en verliest slechts zijn water door uitdamping, dewijl het zich in geene enkele zee uitstort.

Het is niet zeer diep, zoodat meer dan eens het grootere deel van het meer zonder water staat. Dan heeft men hier een moerassig slijk, waarin allerhande slingerplanten, riet, papyrus, tot zelfs bloemen weelderig opschieten.

Langs de oevers, op eene uitgestrektheid van verscheidene mijlen, is het land uitnemend vruchtbaar. (*)

Hier vindt men den Baobab, den Sycomore, die als een reus zijne takken uitbreidt, om de jongere en teedere gewassen, die aan zijnen voet ontluiken, tegen de verzengende hitte te beschermen. Men treft er ook eene soort van hulst aan, dat den bewoner bladeren schenkt, die als moeskruid kunnen gebezigd worden. Verder

(*) Sedert eenigen tijd worden door de Europeanen verschillige verkenningen in deze omstreken gedaan.

wassen er duizenden en duizenden bloemen en planten, kruiden en boomen, welke den Europeeschen reiziger tot nu toe onbekend zijn, en waarvan sommige ook de beste vruchten opleveren.

Onder dit alles woekeren bijna ongestoord de grootste en ook de wreedste dieren. Olifanten en nijlpaarden leven hier in kudden en schijnen de eigentlijke meesters dezer streek te zijn. Leeuwen

Papyrus.

en luipaarden, buffels en krokodillen hebben hier insgelijks hunnen intrek genomen, alsmede eene menigte slangen en schorpioenen.

Allerhande vreemdsoortige vogels nestelen ook rond dit meer: slangenvogels met dunne lange halzen, pelikanen van alle kleur, ganzen, hoenders, eenden en veel meer andere.

Insecten ontbreken er niet. Gansche zwermen muggen en vliegen verheffen zich als wolken in de lucht, en vallen op menschen en dieren, die dan nog door bijen en sprinkhanen verontrust

worden. Een klein insect, eene soort van zandvloo, wordt als eene echte plaag aanzien: dit dier kiest gewoonlijk den kleinen teen van den mensch tot verblijfplaats, en knaagt en wroet tot hij gansch verdwenen is.

In dit meer bevinden zich eenige eilanden, die door een krachtig en gespierd volk bewoond zijn. Dit volk leeft van de vischvangst en is gansch onafhankelijk. Hun opperhoofd draagt den naam van koning, en heeft alleen in den oorlog iets te zeggen. Het zijn Heidenen, die aan een Opperwezen gelooven, doch geen gedacht hebben van een toekomstig leven; zij trachten vooral wel te staan met het booze wezen, dat de stormen verwekt en de schepen vernielt. Tot ongeveer 20,000 personen kan deze visschersbevolking beloopen.

Het meer Tsad is omringd door vier bijzondere staten : Kanem in het noorden, Wadaï in het oosten, Bagirmi in het zuid-oosten en Bornu ten westen.

Bornu is vijfmaal zoo groot als ons vaderland en heeft voor hoofdstad Kuka, dat 60,000 inwoners telt en bekend staat als eene der grootste slavenmarkten van Afrika.

Dit land schijnt nog al vruchtbaar te zijn, vooral in de omstreken van den Komadugu, den bijzondersten stroom dezer streek. Het brengt gerst, maïs en katoen voort, en bezit vele boomen, die allerhande fruit opleveren. Van paarden en vee zijn de inwoners ruim voorzien.

Deze staat die, volgens Barth, eene bevolking van drie tot vier millioen zielen bevat, en een leger bezit van 30,000 man, schijnt zeer goed ingericht te zijn.

De wegen zijn er veilig en de kwaaddoeners worden duchtig gestraft.

Iemand die zich herhaaldelijk aan diefstal plichtig maakt, wordt de hand afgekapt of tot aan den hals begraven. Zijn hoofd wordt met honig of boter bestreken. Zoo blijft hij twaalf of achttien uren blootgesteld aan de brandende zon en aan de prikkelingen der insecten, die niemand afweren mag.

Het gerecht levert den moordenaar over aan de bloedverwanten van het slachtoffer, die hem met stokken afmaken.

Als iemand zijne schuld niet wil betalen, wordt hij gekneveld en moet aldus op den rug blijven liggen, zoolang hij zijne toestemming tot betalen niet heeft gegeven. Kan hij niet betalen, dan wordt hij ontslagen en hij begint zijne zaken opnieuw; maar draagt hij later eene blauwe muts, of heeft hij meer dan zijne gewone kleêren aan, dan leiden zijne schuldeischers hem doodeenvoudig naar den Kadi (rechter), die hem zijne overtollige kleederen afneemt en ze ten voordeele der schuldeischers verkoopt.

Ten zuiden van het rijk bevinden zich de steden Jacoba en Jola, waarover wij verder, als wij over den handel van Bornu spreken, een woordje zullen zeggen,

Een uitgestrekt gebied is dat der Fellatahs, de geburen en bijna bestendige vijanden der Bornueezen.

Deze Fellatahs schijnen herkomstig te zijn van de oevers van den Senegal, die zich op de westkust in den Atlantischen Oceaan ontlast; zij zijn langzamerhand tot in het binnenland van Afrika gedrongen.

Het is een moedig, krijgshaftig, maar ook dweepziek volk. Verscheidene stammen heeft het aan zijn gebied onderworpen; verscheidene steden tot verval gebracht. Zoo spreekt Barth over Katsena, dat vroeger een aanzienlijken handel dreef en welks inwoners door den omgang met vreemdelingen reeds tot eene zekere beschaving waren gebracht; hij zegt, dat deze stad, bij zijn bezoek, eenen omtrek had van meer dan vier uren en omringd was met muren van dertig voet dik en bijna even zoo hoog. Inwendig zag het er nochtans zeer treurig uit; Barth moest bijna twee uren in de stad rijden, vóór hij de plaats bereikte, waar de stadhouder gevestigd was, en hij zag er niet veel meer dan hutten, boomen en stoppelvelden, die links en rechts uitgestrekt lagen.

Natuurlijk hetgeen de eene stad er bij verloor, zal de andere er allicht bij gewonnen hebben; maar wij wilden dit geval aanhalen, om aan te toonen welke machtige steden over jaren en jaren in deze streken hebben bestaan.

De hoofdstad van het Fellatah-rijk is Sokoto, wier huizen door muren omgeven en op terrassen gebouwd zijn.

Rond de stad staat een muur van 20 tot 30 voet hoog, met

twaalf poorten of doorgangen; in het inwendige treft men drij groote moskeën aan.

De inwoners hebben een groot getal slaven, die voor hunne meesters werken. Het zijn metsers, wevers, smeden; zij passen op het vee en beploegen de akkers.

Toen Clapperton dit rijk bezocht in de jaren 1820, was de Sultan een zekere Bello, een zeer verstandige en slimme vorst. Hij was goed met de Europeesche aangelegenheden bekend en deed den zeekapitein allerhande vragen. Hij sprak over het bombardement van Algiers, over de onderwerping van Indië, over de ondersteuning der Grieken tegen de Turken; eindelijk over Clapperton's godsdienst, welken deze hem breedvoerig uitleggen moest.

Eene der grootste steden van dit rijk is Kano, dat door het verval van Katsena eene groote handelplaats is geworden. Uit Europa worden hier vele goederen ter markt gebracht : laken uit Saksen en Livorno, suiker en zijde uit Frankrijk, paarlen uit Venetië, katoen uit Manchester, naalden uit Neurenberg, enz., enz. Verder drijft men er handel in dierenhuiden, goeronoten, koren, specerijen, spiegels, katoen en allerhande kleedingstukken, en, moet ik het er bijvoegen?....... in slaven!

Barth geeft de beschrijving dier stad. Hij stelt het leven in de Afrikaansche steden zoo duidelijk en schilderachtig voor, dat wij het niet ongepast vinden hier die beschrijving te laten volgen :

« Te voet kan een reiziger geen goed begrip van eene Afrikaansche stad krijgen, maar te paard beter. Dan kan hij eenen blik werpen in de tuinen en binnenplaatsen en wordt alzoo getuige van verschillende bezigheden en zaken uit het dagelijksch leven. Zoo zag ik van op mijnen zadel *hier* rijkvoorziene winkels met biedende en twistende koopers en verkoopers; *daar* half naakte, half verhongerde slaven, ten verkoop geboden onder een steenen afdak; *hier* toco's met de begeerlijkste lekkernijen, waarnaar de arme man hunkerend keek; *daar* een rijken heer, in zijde en schitterende kleêren gehuld, op een edel, weelderig getoomd ros, gevolgd door eenen hoop ruwe slaven. Nette tuinen, begrensd door eene haag van riet en nieuwe matten, lagen naast zindelijke, prettige hutten, wier leemen muren volkomen glad waren, met deuren van

netjes gevlochten riet, daarnaast eene even reine schuur voor het dagelijksch huiswerk, door dadelpalmen of andere boomen beschaduwd. De huisvrouw in haar helder katoenen kleed, met eenen knoop boven de borst bevestigd en met sierlijk gevlochten haar, is bezig den maaltijd voor haren afwezigen echtgenoot klaar te maken of katoen te spinnen; zij spoort hare slavinnen bij het stampen van koren aan, en is omgeven door hare naakte spelende kinderen, haar netjes gerangschikt huisraad, namelijk aarden potten en houten drinkschalen en schotels. In de drukke marina, dat is de ververij, zijn de mannen bezig met de indigoverf te mengen, geverfde hemden ter droging op te hangen, en, wanneer ze droog zijn, ze regelmatig en op maat met houten hamers te slaan, zoodat ze daardoor den fijnsten glans verkrijgen. Een grofsmid smeedt, met ruwe werktuigen, dolken van bewonderenswaardige scherpte, speren met vreeslijke weerhaken, maar ook nuttige werktuigen voor den landbouw. Overal werkende mannen en vrouwen, maar ook trage straatloopers, die hier en daar in de zon van vermoeidheid lagen uit te rusten; opgeschikte vrouwen met een parelsnoer rond den hals, een diadeem in het haar, hun veelkleurig kleed met een langen sleep in het zand latende slepen, en eindelijk rampzalige zieken en bedelaars met booze zweren of olifantsziekte gekweld. Juist komt eene karavaan de stad binnen, beladen met de zoo gezochte goeronoten, de koffie van Sudan. Hier breekt eene karavaan naar Niffé op, met matron bevracht, of een troep Tuaregs trekt de stad uit om zout te brengen naar de naburige steden (27 zijn er in de provincie Kano met ongeveer een millioen inwoners). Arabieren voeren hunne zwaar beladene kameelen naar het kwartier der kooplui van Ghadames, of slaven sleepen eenen hunner lotgenooten, aan zijne rampen bezweken; zij voeren hem naar den poel Djakara, die alle onreinheid opneemt, de stad in twee helften verdeelt en ze tot eene ongezonde plaats maakt. Hier ligt het paleis des stadhouders, waarheen opgetooide ruiters zich begeven, om bericht te brengen van eenen aanval der grensvolken, en daar, in de onmiddellijke nabijheid, vind ik eene verzamelplaats van beenderen, krengen en mest. Kortom overal het menschelijk leven in al zijne verschillende vormen van vreugde en droefheid, bloei en

verval. Alle natiën, typen en kleuren zijn hier vertegenwoordigd : de olijfbruine Arabier, de roodere Tuareg, de donkere bewoner van Bornu, de slank gebouwde vlugge Fulbe of Fellatah met zijne kleine scherpe trekken, de ruwere Mandingo van Senegambië met het breedere gezicht, de groote forsche vrouw van Niffé en de vriendelijk lachende bewoonster van Haussa! „

In noord-westelijke richting van het Fellatah-rijk, ligt de stad Tumbuctu met hare haven Kabara aan den Niger, eene aanzienlijke plaats, die, naar het schijnt, veel te lijden heeft van de volken, de Tuaregs en de Fellatahs, die haar omringen.

Zij heeft handelsbetrekkingen met het noorden, maar brengt zelve zeer weinig voort. Hare voornaamste ruilartikelen zijn : goud van den Senegal en den Niger, zout en de goeronoot. Ontdaan van hare geburen en zonder afgunst tusschen Engeland en Frankrijk, zou deze stad, volgens Barth, eene goede handelplaats voor Europa kunnen worden.

Het Fellatah-rijk wordt bijna gansch doorsneden door den machtigen stroom, den Niger. Deze neemt zijnen oorsprong ten noorden der bergen Kong, die zich langs de kusten uitstrekken, loopt in noordelijke richting tot de stad Tumbuctu, wendt zich dan naar het oosten en komt terug naar het zuiden, om zich door verscheidene mondingen in den Atlantischen Oceaan te werpen. Deze stroom heeft eene lengte van 5,635 kilometers, iets meer dan 1,100 uren.

Vóór den Niger zich in de zee werpt, ontvangt hij de rivier, de Binoë. Daar hebben de Engelschen de kolonie Lokaja, die voor den handel met Bornu eens van uiterst groot gewicht zou kunnen worden. Dicht bij den Binoë ligt de stad Jola, hoofdstad van Adamawa, die niet ver verwijderd is van Jacoba, het middelpunt van den handel in Sudan.

Jacoba is prachtig gelegen op eene bergvlakte, die zich tot ongeveer 1,000 meters boven de zee verheft. De luchtgesteldheid is er zeer gematigd; men heeft er enkel hitte in Mei en Juni, regen van Juni tot September, en van October tot April eene ware lentelucht; dan stijgt de thermometer niet hooger dan tot 30 en daalt niet lager dan tot 10 centigraden

Volgens Rohlfs telt deze stad 150,000 inwoners, en ware zij eene uitmuntende standplaats voor eene Europeesche Colonie.

Kon men langs den Niger te rechte komen en zich langs deze verschillige steden in betrekking stellen met Bornu, het ware voorzeker eene aanmerkelijke aanwinst voor den handel.

In Bornu immers zijn vele waren zeer duur en andere zonder prijs. Zoo kosten de naalden het vierdubbele, glaskoralen het drijdubbele van den prijs in Tripoli, en hier kosten zij alreede de helft meer dan in de fabrieken; een stuk katoen, dat in Tripoli 10 frank weerd is, kost er van 23 tot 28 in Kuka, en een bornoes (opperkleed) van 35 tot 40 frank, geldt er 100 en meer. Integendeel zijn ivoor en buffelhoornen er geen geld weerd; indigo groeit er in het wild en muskus en senebladeren zijn er in overvloed.

Welke bron van rijkdom ware dit niet voor den handel!

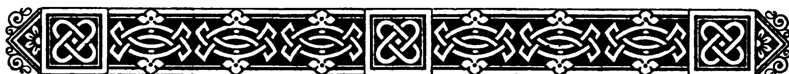
Om dit hoofdstuk te sluiten willen wij het oordeel van Park aanhalen over de Negers.

Deze reiziger heeft de Negers zeer lief. vooral de Mandingo's, die aan de bronnen van den Niger wonen.

Zij zijn wel geneigd om den blanke zijne goederen te ontrooven, zegt Park; maar zij zijn vroolijk, zacht, gulhartig, nieuwsgierig en lichtgeloovig. Zij eerbiedigen ten sterkste hunne moeders en de vrouwen zijn braaf en medelijdend.

Het geloof aan God en een toekomend leven ligt in hun hart; maar zij nemen niet aan, dat God zich met hen bemoeit. Zij gelooven aan het bestaan van mindere geesten, die men door de opoffering van eenige vruchten of van den kop eener slang kan verzoenen.

Jacht, visscherij en bovenal landbouw zijn hunne bestaanmiddelen. Zij verven de huiden hunner dieren en hunne katoenweefsels. Zij bewerken het goud en vervaardigen armbanden en sieraden voor hunne vrouwen. In hunne mijnen vinden zij ijzer, waarvan zij spaden, messen, lansen en allerhande tuigen maken. Geschut en geweren kennen zij niet.

Zuidelijk Gedeelte.

Eene bijzonderheid, die opmerking verdient, is dat Afrika, alhoewel driemaal grooter dan Europa, alhoewel gansch met water omringd, omtrent 2000 kilometers min kusten heeft dan het werelddeel, dat wij bewonen. Het heeft zulk geene groote zeeboezems; het maakt zulk geene uitsprongen in den Oceaan, zooals dit met andere werelddeelen het geval is.

Dit is vooral zoo voor het zuidelijk gedeelte. De westkust strekt zich bijna in rechte lijn ten zuiden uit; dan, na de omdraaiing der kaap De Goede Hoop, wendt men zich onmiddellijk naar het oosten, om een eind verder met eene zeer lichte helling weer recht ten noorden op te varen.

Op deze kusten treft men verscheidene bergketens aan, die zich min of meer van de oevers verwijderen en zich in het binnenland uitspreiden.

Dit vermoeilijkt de tochten naar de inwendige streken en vooral de vaart op de stroomen en rivieren, die gewoonlijk eene menigte watervallen en stroomversnellingen bevatten.

Daarbij ziet de zeevaarder op eene groote uitgestrektheid van de westelijke kust bijna niets anders dan rotsen en zand.

Twee bijzonder groote stroomen bevinden zich in Zuid-Afrika; het zijn : de Zaïre of Kongo en de Zambesi.

De oorsprong van den Kongo begint meer en meer gekend te zijn, doch men is het nog niet eens over verschillige punten.

Volgens Cameron nochtans -- en dit meldde de groote reiziger reeds in 1875 — lijdt deze quaestie weinig of geenen twijfel meer : deze stroom zou in het meer Tanganyka zijne eerste wateren vinden.

Dit meer, dat zich in de nabijheid bevindt van twee andere uitgestrekte meren " de Victoria Nyanza en de Albert Nyanza „ (waarover later), bevindt zich op eene hoogvlakte en is 827 meters boven de zee verheven.

Het heeft eene lengte van 670 kilometers en strekt zich van het noorden naar het zuiden uit; zijne breedte is 20, 30, en op sommige plaatsen 100 kilometers. Zijne gansche oppervlakte is 37,000 vierkante kilometers, — eenige duizenden kilometers grooter dan gansch ons land.

Meer dan honderd stroomen, rivieren en allerhande waterloopen werpen zich in dit meer, ten grootsten deele met bruisend geweld, dewijl zijne oevers op vele plaatsen zeer hoog en steil zijn.

De Tanganyka is zeer diep. Volgens proefnemingen gedaan door M. Giraud beloopt de diepte van dit meer aan de standplaats Karema tot 647 meters.

Cameron zegt, ten westen van dit uitgestrekte water, eene rivier aangetroffen te hebben, waarin de Tanganyka zich ontlast. Deze rivier heet de Lukuga. Cameron wou onderzoeken, waarheen deze stroom zich richt; maar werd door de menigvuldige slingerplanten, boomen en gewassen, die allen onder en door elkaâr gegroeid zijn, verhinderd zijn gedacht ten goeden einde te brengen. Nochtans bevond hij, dat de Lukuga zich verder met den Lualaba vereenigt, die zelf niets anders is dan de Kongo.

Tot zoo ver Cameron. Stanley deelt ook deze meening, evenals Wissman en andere mannen, die deze streken bezochten.

Maar nu beweert een Fransch reiziger, de heer Trivier, dat dit niet zoo is en de Lukuga de rol niet vervult, die haar algemeen toegeschreven wordt.

De heer Trivier, een Fransch zeekapitein, heeft zich ter reis begeven, om te onderzoeken hoe die zaak geschapen staat, en na te gaan op welke manier de Tanganyka zich wel wezenlijk van hare wateren ontlast.

Deze kapitein zegt zelfs, dat het in het geheel niet uitgemaakt is, of de Lukuga zich rechtstreeks naar den Kongo wendt.

Hierop haalt het blad " *Le Mouvement géographique* „ (*) een uittreksel aan uit de reisbeschrijvingen van Thomson, waaruit wij het volgende overnemen :

" In 1879, werd M. Hore, van de *London Missionary Society*, gevestigd te Ujiji, door de Araben verwittigd, dat aan de monding van de Lukuga het water buiten het meer stortte. Hore ging er heen en zag inderdaad dat het zoo was. De zaak leed geen twijfel meer en mocht als gansch opgelost beschouwd worden.

Ik ben zelf op einde December van hetzelfde jaar ter plaats aangekomen en heb de echtheid van de ontdekking van M. Hore kunnen vaststellen. „

Uit hetgeen Thomson verder over dit alles schrijft, moet men opmaken, dat de Tanganyka, in gewone jaren en in gewone omstandigheden, zooveel water bij verdamping verliest, als zij er door de regens ontvangt.

In dit geval heeft er volstrekt geene ontlasting plaats.

Deze toestand kan jaren duren en dan vormt zich, in het bed van de Lukuga, een echten dam van planten en slijk door beken aangebracht.

Gebeurt het dan, dat eenige opeenvolgende jaargetijden regenachtig zijn, zooals dit vóór eenge jaren plaats had, dan stijgen de wateren der Tanganyka en zoeken eenen uitweg.

Zij komen voor den dam der Lukuga, doorbreken dien, en zuiveren opnieuw de bedding dezer rivier.

Zoo ontlast zich dan toch van tijd tot tijd de Tanganyka langs de Lukuga.

Sinds wij dit neerschreven, is kapitein Trivier in zijn vaderland teruggekeerd. Hij schijnt het doel zijner reis uit het oog verloren te hebben; want hij heeft ons in geenen deele de oplossing van het raadsel aangebracht.

Wel zegt hij, dat hij op de Tanganyka de uitwerksels eener sterke strooming naar de Lukuga gevoelde, en dat hij van redelijk

(*) Nummer van 13 Januari 1889.

dichtbij de monding dezer rivier gezien heeft; maar hij spreekt van geene andere ontdekkingen die hij zou gedaan hebben.

De zaak blijft dus onbeslist.

Zie hier nu, wat wij over den loop van den Kongo aantreffen in de laatst verschenen werken :

Men moet de bronnen van den grooten stroom zoeken op de hoogten, gelegen tusschen de meren Tanganyka en Nyassa.

Banguelomeer.

Daar ontstaat een kleine waterloop, in den beginne de Tchasi en verder de Tchambesi genaamd.

Deze werpt zich in het meer Banguelo, dat eene oppervlakte schijnt te hebben van 21,000 vierkante kilometers en ongeveer 1300 meters boven den zeespiegel verheven is.

Uit dit meer komt een stroom, de Luapula genaamd, welke in den beginne eene breedte heeft van 70 meters en een weinig verder die van 150 meters bereikt.

Geen enkele reiziger heeft tot nu toe de Luapula kunnen volgen.

Deze stroom richt zich noordwaarts en, na eenen loop van 300 kilometers, werpt hij zich in het meer Moerœ, dat slechts 850 meters boven de zee verheven is.

Uit dit verschil van hoogte tusschen het meer Banguelo en het meer Moerœ (450 meters) maakt men op, dat de waterval van den Luapula tusschen beide meren uiterst levendig en snel moet zijn.

Nu krijgt de nieuwe stroom, die uit het meer Moerœ ontstaat, den naam van Lualaba. Hij werpt zich in een ander meer, de Landji genaamd, dat, volgens de getuigenissen der inboorlingen, eerder een groot moeras zou zijn.

De Landji ontvangt meer andere rivieren of waterloopen, en wel namelijk de westelijke Lualaba.

Deze doorloopt verschillige meren, welker grootte en naam tot nu toe onbekend zijn.

Volgens sommige aardrijkskundigen zouden dit de ware bronnen zijn van den Kongo, omdat ze aan den machtigen stroom veel meer water verschaffen dan de rivieren en meren, die zich oostwaarts bevinden.

Hoe men het ook nemen wil, in de Landji vereenigen zich de westelijke en de oostelijke Lualaba, de eerste brengt meer water aan, en de bronnen van den tweede (de Tchambesi) zijn verder van de monding des strooms verwijderd. Hier ook treft men de Lukuga aan.

Een nieuwe waterloop ontsnapt aan de Landji en krijgt te Nyangwe, eene belangrijke plaats op zijne oevers gelegen, den naam van Kongo. (*) Ondertusschen heeft hij alreede den Lua-Ama ontvangen en heeft van dan af eene breedte van meer dan een kilometer.

(*) Van dit punt tot aan den Atlantischen Oceaan heeft Stanley met een honderdtal mannen den ganschen loop van den Kongo gevolgd (1876).

Hij heeft oneindig veel geleden en heeft meer dan eens zich tegen de inboorlingen, die hem immer aanvielen, moeten verdedigen. (Zie hierover zijn prachtig werk : " *A travers le Continent mystérieux.* ")

Thans loopt hij immer noordwaarts met eene zeer kleine westelijke helling, tot dicht aan den Evenaar, waar hij door granietrotsen ingesloten wordt. Hierdoor worden de vermaarde watervallen gevormd, die niet minder dan zeven in getal zijn en waaraan de naam van *Stanley-Falls* gegeven wordt. Het is volstrekt onmogelijk die voorbij te varen.

Nu maakt de Kongo in noord-westelijke richting een onmetelijken boog, komt terug onder den Evenaar, wendt zich dan naar het zuiden, vormt eene soort van meer van 1500 vierkante kilometers grootte, waaraan men den naam van *Stanley-Pool* gegeven heeft, richt zich naar het noorden en vormt op eene lengte van 300 kilometers (van Stanley-Pool tot Vivi), met eene helling van 280 meters, twee en dertig watervallen, gekend onder den naam van " Watervallen van Livingstone. „

Hier breidt de stroom zich op eene lengte van 180 kilometers weêr uit en werpt zich bij de golf van Guinea in den Atlantischen Oceaan, waar hij eene breedte heeft van 11 kilometers.

In het middendeel zijns loops, tusschen de Stanley-Falls en den Stanley-Pool, op eene lengte van 1700 kilometers, doorloopt de Kongo eene uitgestrekte vlakte, waar hij op sommige plaatsen eene breedte heeft van 10 tot 30 kilometers.

Eene ontelbare menigte eilanden, met uitgestrekte bosschen voorzien, en ook dikwijls door menschen bewoond, treft men alsdan in zijne bedding aan.

De Kongo ontvangt menigvuldige rivieren, waarvan verschillige oneindig grooter zijn dan onze stroomen. De bijzonderste zijn :

Langs den rechter oever :

De *Aruwimi*, die haren oorsprong neemt in de Blauwe bergen, ten westen van het meer Albert-Nyanza.

Stanley volgde deze rivier, toen hij ter hulp trok van Emin-Pacha.

De *Ubangi*, eene soort van Rupel, waarin zich verschillende andere waterloopen ontlasten. Deze rivier, die gedeeltelijk tot scheidspaal dient tusschen de Fransche bezittingen en den Kongostaat, heeft eene lengte van 1200, en daar, waar zij zich met den Kongo vereenigt, eene breedte van 10 kilometers.

Langs den linker oever :

De *Lomami,* die recht van het zuiden naar het noorden vloeit en zich ten westen der Stanley-Falls in den Kongo werpt.

De *Kassaï,* die in het zuiden dezelfde rol vervult als de Ubangi in het noorden. Haar stroomgebied is slechts viermaal minder dan dat van den Kongo; zij ontvangt de wateren van het meer Leopold II en draagt den naam van Kwa, eenige kilometers vóór zij haren loop geëindigd heeft.

De Kongo is een der grootste stroomen van de gansche wereld.

Men berekent zijne lengte op meer dan 4500 kilometers en zijn stroomgebied, dat nog niet volkomen bepaald is, heeft eene ongelooflijke uitgestrektheid. Men hoeft slechts de oogen op de kaart te slaan, om zich hiervan te overtuigen.

Ook werpt hij eene schromelijke hoeveelheid water in den Oceaan.

Tuckey berekent die op 48,000 kubieke meters per second, en volgens Stanley zouden er gedurende de maand Maart meer dan 40,000 en gedurende het regenjaargetijde meer dan 71,000 kubieke meters water per second door den Stanley-Pool vliegen.

Men beweert dat honderden kilometers ver in zee zijne stroomkracht zich nog doet gevoelen en de donkere kleur zijner waters nog niet verloren is.

Om zich een gedacht te kunnen vormen van de monsteruchtige hoeveelheid water, door den Kongo in de zee geworpen, maakt een schrijver de bemerking, dat de stroomen van Europa al te zamen nauwelijks zooveel water opleveren.

De Zambesi lost zijne wateren langs de oostkust. Hij neemt zijnen oorsprong in het meer Dilolo, omtrent het midden van Zuid-Afrika gelegen, gaat naar het zuiden onder den naam Liba, neemt verder den naam van Liambeye, ontvangt den Tchobé en wendt zich dan naar het oosten.

Daar vertoont zich een der schoonste, der prachtigste verschijnselen, die de natuur ons aanbieden kan.

Verbeeld u eenen oneindig breeden stroom, wiens wateren

op eene uitgestrektheid van 900 tot 1,000 meters zachtjes komen aangedreven en in wier midden zich ineens eene scheur voordoet, welke honderden meters diep (*) en slechts een dertigtal meters breed is. (**)

Met welk geweld moet het water zich in de diepte nederstorten! Hoe moet het zich ophoopen, hoe moet het zich verwringen, hoe moet het stuwen en woelen om in deze engte zijnen loop voort te zetten en te zijner bestemming te komen!

Ook hoort men het gebruis uren en uren ver, ziet men op ongelooflijken afstand dampkolommen (***) ten hemel stijgen, die uit het kokende en woelende water ontstaan, zich verheffen en verheffen, tot zij eindelijk weêr fijne, fijne druppeltjes worden, en dan als een zachte regen terug in het bed der rivier vallen.

Welk treffend schouwspel! En hoe moet de mensch die het geluk heeft zulk tafereel te aanschouwen, niet vol bewondering staan voor de werken van den Almachtige, die zulke wonderen heeft voortgebracht!

Livingstone heeft deze watervallen " de Victoriavallen „ genoemd; de inlanders noemen ze " Mosioa-Tounya, „ hetgeen beteekent : " Hier klinkt of buldert de rook. „ Deze naam is voor onbeschaafde volken voorzeker niet slecht gekozen.

Kokende en brullende vervordert het water zijnen weg en blijft tusschen deze hooge bazaltrotsen ingesloten tot op eenen afstand van 50 kilometers. Verder ontmoet deze stroom het Lupatagebergte, ook Wereldrug genaamd, dat zich langs de oostkust uitstrekt, en wier voornaamste kruinen zich tot 2000 en 2400 vierkante meters boven de zee verheffen, ontvangt de Schire of Schirwa, waarin het meer Nyassa zich aflost, en werpt zich, na eenen loop van 3865 kilometers, in den Indischen Oceaan.

De Zambesi, wiens bedding zeer onregelmatig is, strekt in

(*) Verscheidene watervallen volgen elkander op. Zij zijn, volgens Banning en Em. De Lavaleye, 450 meters diep.

(**) Volgens Livingstone is de Zambesi hier 1,600 meters breed, en de spleet ongeveer 75 meters.

(***) Livingstone zag ze op 32 kilometers afstand.

het natte jaargetijde op sommige plaatsen zijne wateren uit tot op eene breedte van verscheidene uren.

Victoriaval.

Zuid-Afrika is redelijk goed bevolkt. Verscheidene Europeesche staten hebben er belangrijke bezittingen.

Benoorden de monding van den Kongo, langsheen de kust, en

verder in het binnenland tot aan den Stanley-Pool, den Kongo en de Ubangi bezit Frankrijk een gebied van 600,000 vierkante kilometers uitgestrektheid.

Dit grondgebied, waarin zich verschillige standplaatsen bevinden, zooals Philippeville, Baudouinville, Stephanieville, Rudolfstadt, enz., die genoeg hunnen oorsprong aanduiden, werd aan Frankrijk afgestaan, ter gelegenheid der stichting van den Kongostaat.

Zoo was het ook met Portugal, alreede in bezit der kust ten zuiden van den Kongo, en wel namelijk van de haven St-Paul de Loanda en St-Philippe de Benguela.

Thans strekt zijne bezitting zich uit langsheen den Kongo tot dicht bij Matadi en gaat dan in rechte lijn tot den Koango, rivier die zich in de Kassaï of Kwa werpt en recht uit het zuiden komt. Ten noorden van den Kongo, langsheen de kust, hebben de Portugeezen nog het beheer over het district Cabinda, dat 1200 vierkante kilom. grootte heeft.

Op de oostkust bezitten zij het uitgestrekt gebied Sofola en Mozambika, alsook de haven Quilimane, aan den Zambesi.

De Duitschers zijn niet achteruitgebleven. Op de westkust hebben zij op twee punten stand genomen : vooreerst aan de golf van Guinea en verder, meer in het zuiden, tusschen de Oranjerivier en de kaap Frio (200 mijlen kust). Aan de oostzijde strekt hun gebied zich uit tot aan de Tanganyka en de Victoria-Nyanza, met de standplaatsen Tabora en Karema.

Spanje heeft zich op de westkust neêrgezet en bezit daar, langsheen de Sahara, een grondgebied, dat minstens 500,000 vierk. kilom. groot is. In den Franschen Kongo heeft het, dicht aan de zee, de bezitting Mouni, wier grenzen nog niet goed zijn afgebakend.

Eindelijk wil Italië zijn beheer vestigen op de oostkust, waar het in bezit is van Massaouah, Abyssenië en het land der Somalis.

In den Indischen Oceaan behooren aan Frankrijk en Engeland verscheidene aanzienlijke eilanden, die niet ver van het koninkrijk Madagascar verwijderd zijn. Dit rijk is een zeer uitgestrekt eiland, met meer dan 4,000,000 inwoners, dat thans onder het protectoraat staat van Frankrijk.

Engeland moet voor Frankrijk niet onderdoen : het heeft uiterst belangrijke bezittingen in Afrika.

Op de westkust bezit het Gambië, Sierra-Leone, de Gouden kust (Côte d'or), en vooral het grondgebied der Royal Niger Company; op de oostkust strekt zijn gezag zich uit tot aan de Victoria- en de Albert-Nyanza. In het zuiden eindelijk, gansch op het uiteinde, is de Kaapcolonie onder zijn beheer, evenals Natal, op de zuid-oostkust, met eene bevolking van meer dan 1,600,000 inwoners. (*)

Daarbij bepaalt zich alles nog niet. Van de Kaap de *Goede Hoop* tot het hart van Afrika, 't is te zeggen tot de meren Tanganyka en Nyanza, strekt de heerschappij van Engeland zich uit, en wie weet wat de toekomst ons nog voorbehoudt.

Vroeger was de Kaapcolonie in de handen der Hollanders, die er zich in 1652 gevestigd hadden; maar in 1795 werd ze hun door de Engelschen ontnomen, die er ten gevolge der verdragen van 1815 voorgoed de bezitters van werden.

Dit land is zeer vruchtbaar en zou het nog meer zijn, indien het door de droogte niet zooveel te lijden had. Het levert granen op, alsook suiker, allerhande fruit en uitmuntenden wijn. Er zijn menigvuldige peerden, ossen en schapen, die door de goede hoedanigheid hunner wol overal bekend staan.

Als delfstoffen treft men er steenkolen, koper, goud, zelfs diamanten aan. De eerste diamant werd in 1867 gevonden.

Men verkoopt er ook ivoor en pluimen van struisvogels.

Men vindt er zelfs fokkerijen van struisvogels : In 1865 waren er slechts 80 dier getemde vogels; in 1875 beliep hun getal tot meer dan 20,000. Die vogels worden tweemaal 's jaars gepluimd en jaarlijks brengt de verkoop hunner pluimen niet min dan acht millioenen op.

Engelsch-Afrika bezit zijn eigen bestuur en heeft zijne wetgevende vergadering.

De Negers, zoowel als de Witten, zijn kiezers. Om kiezer te zijn, moet men kunnen bewijzen dat men jaarlijks " boven de

(*) Zie Maréchal. — *Histoire contemporaine.*

voeding „ ten minste eenen loon van 25 ponden sterlings verdiene (ongeveer 625 fr.).

IJzerenwegen zijn in dit land aangelegd geworden, en men tracht er meer en meer uitbreiding aan te geven.

Ten noorden der Kaapcolonie treft men de republieken *Oranje-Vrijstaat* en den *Transvaal* aan.

Zij werden gesticht door de Boers of Hollandsche Colonisten, die zich ten noorden van de Oranje-rivier vestigden, om het Engelsch gezag te ontgaan.

De Boers houden zich vooral met jacht, landbouw en veeteelt bezig.

Oranje-Vrijstaat riep zijne onafhankelijkheid uit den 23en Februari 1845 en de Transvaal, meer nog in het noorden gelegen, (Transvaal — over de rivier de Vaal) had den 17en Januari 1852 alreede dezelfde verklaring afgelegd.

Het eerste land heeft voor hoofdstad Bloemfontein; het tweede Pretoria. Volgens sommigen beloopt de bevolking van Oranje-Vrijstaat tot een millioen en die van den Transvaal tot een millioen en half inwoners; volgens anderen is dit veel minder.

De bewoners van den Transvaal zijn kloeke en moedige mannen, die zich niets ontzien en vooral hunne vrijheid en onafhankelijkheid liefhebben.

Hun land bevat groote schatten, " goud en koper, kobalt en diamant, een rijkdom van delfstoffen en landbouwvoortbrengselen zijn in de ingewanden van dit land verborgen. „ (*)

Sommigen beweren dat Engeland de schitterende opkomst van dit land met geen goed oog aanzag, dat het afgunstig werd over de rijkdommen, die het bevat en die op de tentoonstelling te Philadelphia tevoorschijn gebracht werden, — en dat het gewis niet onschuldig was aan al de moeielijkheden, waarmede de jong opkomende Staat te worstelen had.

In hoeverre dit met de waarheid overeenstemt, kunnen wij niet bevestigen; maar bij de eerste gelegenheid kwamen de Engel-

(*) De *Express*, een dagblad uit Oranje-Vrijstaat.

schen naar den Transvaal afgezakt, veroverden het land en vereenigden het met de Kaapcolonie (12 April 1877).

De Boers hieven krachtdadig en luidruchtig de stem op tegen deze overweldiging; maar, niettegenstaande hunne aanhoudende

Boer en Zoulou.

smeekingen en eischen om recht te bekomen, bleef Transvaal nochtans een drietal jaren onder de heerschappij van Engeland.

Intusschen ontstond een nieuwe strijd tusschen Engeland en de Zoulous, krachtig en dapper negervolk, dat zich in het begin dezer eeuw op de oevers van den Indischen Oceaan had nedergezet.

Verscheidene gevechten hadden plaats, en nu eens werden de eenen, dan de anderen verslagen.

In een dezer gevechten werd de zoon van Napoleon III, die in het Engelsch leger dienst genomen had, gedood (1 Juli 1879).

Eindelijk wonnen de Engelschen den slag van Ulundi (3 Juli 1879). Verscheidene hoofden der Zoulous onderwierpen zich en hun vorst Cettewayo werd den 28 Augustus daaropvolgende gevangen genomen.

Nu was het de beurt der Transvalers.

Daar hunne klachten niet aanhoord werden, zouden zij tot het geweld hunne toevlucht nemen.

Zij noemden een drijmanschap, bestaande uit hunnen Voorzitter Brand en de heeren Krüger en Jovrissen. De generaal Joubert, van Fransche afkomst, richtte hun leger in.

De vijandelijkheden namen aanvang in December 1880.

De Boeren versloegen de Engelschen te *Potchefstroom*, namen *Derby* en omringden de Engelsche bezettingen. Zij verjoegen ook het legerkorps van generaal Colley.

Ondertusschen kregen de Britten versterking en zij maakten zich meester van de hoogten van *Majouba* of *Spitskop*. Maar 's anderdaags waren de boeren, aangevoerd door Joubert, weêr daar. Zij schoten flink en levendig op het vijandelijk leger, liepen de hoogten op, en hun aanval was zoo geweldig, dat de Engelschen moesten wijken en in wanorde de vlucht namen. Generaal Colley bleef op het slagveld (27 Februari 1881).

Een kreet van wraak en woede steeg op in het Moederland. Doch bij nader overleg vond men dat de Boeren het grootste ongelijk niet hadden : zij streden voor hunne onafhankelijkheid, en dat was recht.

Het openbaar gevoelen in Europa uitte zich luidruchtig ten voordeele van dat dapper volk, en het Engelsch ministerie was wijs genoeg den vrede te teekenen. — Transvaal bekwam opnieuw

zijne onafhankelijkheid, op voorwaarde het oppergezag van Engeland te erkennen en hulde te brengen.

Deze voorwaarde, die niets anders was dan eene schijnbare voldoening aan de Britsche teergevoeligheid en hoogmoed, bestaat zelfs niet meer. Reeds in 1884 was de Transvaalsche republiek in oorlog met de Betchuanen, zonder zich in eenigen deele om Engeland te bekommeren.

Verders werd tusschen Paul Krüger, Voorzitter van de Transvaalsche republiek, Jacob Du Toit, minister van openbaar onderwijs, en generaal Smit, door de Boeren naar Europa gezonden, te Londen een verdrag geteekend, waarbij de volstrekte onafhankelijkheid van hun land erkend wordt, en dit land den naam dragen zal van *Zuid-Afrikaansche Republiek* (27 Februari 1884).

Deze heeren hebben insgelijks de bijzonderste Staten van Europa doorreisd, om handelsbetrekkingen aan te knoopen, en het aanleggen van eenen ijzeren weg te bewerken, die hunne hoofdstad Pretoria met den Indischen Oceaan in gemeenschap zou brengen. Deze lijn zou uitloopen op de golf Delagoa, op Portugeesch grondgebied.

Wij herinneren ons nog, hoe de Transvaalsche afgevaardigden op schitterende, zelfs vorstelijke wijze in onze Vlaamsche gewesten ontvangen werden.

In den Transvaal wordt Nederlandsch gesproken. De nieuwsbladen worden in die taal opgesteld en wij hebben schriften gezien, welker spelling weinig verschil met de onze aanbiedt.

Over eenige jaren hebben Noord- en Zuidnederlandsche letterkundigen er boeken heengezonden voor het oprichten van volksboekerijen.

In welken toestand deze landen zich bevinden en op welke merkweerdige wijze zij vooruitgaan, toonen de volgende mededeelinge, die wij in den *Moniteur des intérêts matériels* van 17 Maart 1889 aantreffen :

“ Transvaal is op het punt het eerste land der wereld te worden door den rijkdom zijner mijnen. Men telt de maatschappijen niet meer die zijnen grond omwoelen, om er het goud uit te halen, dat er zich in overvloed bevindt. Het schijnt nu dat die Staat ook

eene bijzondere plaats zou kunnen innemen onder de gewesten, die steenkolen opleveren.

" De ontdekking van rijke kooladers in zekere streken heeft te Londen de vorming doen ontstaan van de maatschappij *Randt Coal mining and Land Company,* ten kapitale van 140,000 ponden sterlings (ongeveer 3,500,000 fr.). Deze maatschappij heeft voor doel de landstreek aan te koopen en te bewerken, onder den naam van *Van Dykes Drift,* die eene oppervlakte heeft van 6,700 acres, en op 18 mijlen van Middelburg, Pretoria en Johannesburg, middelpunt der goudmijnen, gelegen is.

" Volgens het prospectus, door deze nieuwe maatschappij in de wereld gezonden, bemerkt men op de oevers van den *Olifant,* op eene lengte van ongeveer 5 mijlen dwars door de aangekochte streek, eene koolader van allerbeste hoedanigheid.

" Het aanzienlijk getal menschen naar dat land gelokt, om goud te zoeken; de talrijke machienen, ten dienste der goudmaatschappijen, en de ijzerenweg, dien men van de golf Delagoa naar Pretoria en Johannesburg gaat aanleggen, laten toe, dat de voortbrenging van brandwaar — steenkool — belangrijk worde, zonder dat men moet verlegen zijn ze te kunnen verkoopen. „

In een ander artikel zegt hetzelfde blad :

" Het is zeer waarschijnlijk, dat in korten tijd de Staten van Zuid-Afrika zich onderling verbinden en samen eenen Bondstaat vormen zullen. In eene onderhandeling, gehouden den 4 dezer maand te Potchefstroom, in den Transvaal, hebben de voorzitters Krüger en Reitz zich met deze belangrijke quaestie beziggehouden. De voorzitter van Oranje-Vrijstaat heeft bijzonderlijk gesproken over de vereeniging zijner republiek met die van den Transvaal. „

Tenzelfden tijde stond voorzitter Krüger het aanleggen van eenen ijzeren weg voor, die Oranje-Vrijstaat zou doorloopen en zich van de golf Delagoa naar de Kaapstad (Capetown) richten zou.

In den zomer van 1889 deed minister Du Toit eene nieuwe omreis in Europa. Hij werd niet minder gulhartig ontvangen door de Vlaamsche vrienden en in een der menigvuldige feestmalen, die hem aangeboden werden, drukte hij zich uit in dezer voege :

" Thans leeft en bloeit in Zuid-Afrika een Nederlandsche

stam, een volk van Nederlandschen bloede, met eene Nederlandsche taal. Die nationale eigenschappen moeten wij uit al onze krachten handhaven, en Holland en België, die twee broederlanden, kunnen hiertoe veel bijdragen.

" Van Holland hebben we reeds de driekleur als vlag, en van België voeren wij in ons schild de spreuk : " *Eendracht maakt Macht* ! „

" Vergeet het niet, van Nieuw-Holland, ook eene Nederlandsche bezitting, hebben de Engelschen het Engelsch Australië gemaakt.

" De Afrikaansche beweging tegen het Engelsch, is dezelfde als de Vlaamsche beweging tegen het Fransch, en meermalen nam ik uit uwe manifesten vele gedachten, die ik ook in Afrika, in de Kaap en overal verspreidde, ter verheerlijking onzer gemeenzame moedertaal.

" De Engelsche landverhuizing sedert het exploiteeren onzer rijke goudmijnen, heeft derwijze toegenomen, dat vroeger, waar uit Londen maar eene maalboot per maand vertrok, er thans twee stoombooten per week naar den Transvaal vertrekken met honderden emigranten!

" Reeds 100,000 personen zijn ons toegekomen en Transvaal telt slechts 80 tot 90,000 Nederlanders.

" Het Engelsch kapitaal maakt zich bij ons van alles meester, want meer dan honderd financiëele Engelsche maatschappijen kwamen tot stand om onze minerale rijkdommen te exploiteeren.

" Onze 800,000 Kaffers zijn doorgaans slechte mijnwerkers, daarom moeten Vlaamsche mannen bij voorkeur naar ons land komen.

" Ieder ambachtsman vindt er werk in overvloed en wint ten minste een pond per dag (25 frank).

" Landbouwers zijn er veel noodig, want de kweek van aardappelen, vruchten, enz., is eene wezenlijke goudbron, daar de aardappelen, die hier slechts zes of tien frank kosten, bij ons vijf en zeventig frank worden betaald.

" De luchtgesteltenis is er wonderlijk en alles groeit er als bij tooverslag.

" Ambachtslieden van alle slach kunnen er vijf en twintig tot vijf en dertig frank per dag verdienen.

" Bij ons is toekomst voor al die werken wil, en eens dat onze spoortrein Pretoria met de Delagoabaai zal verbinden, zal de gansche trafiek door ons land moeten komen. „

Men ziet dus dat deze streken in vollen vooruitgang zijn en hun eene schitterende toekomst te wachten staat.

Goed heil! roepen wij onzen Broederen, den Nederlanders uit Afrika toe. Goed heil!........ Geluk en Voorspoed!........ Vrede en Overeenkomst!.......

Keeren wij nu tot de beschrijving der overige streken van Zuid-Afrika terug.

Verder in het binnenland wonen verscheidene Negerstammen, ligt de Kalahari-woestijn en het meer Ngami, waarover wij het eene en het andere willen mededeelen.

Zoo vinden wij, dicht bij de republiek der Boeren, de Betchuanen, bij wie Livingstone omtrent tien jaren verbleef (1840-50).

De vorst, Setschele, aanveerdde het christendom; maar kon er niet toe komen zijne gedachte door zijn volk te doen deelen.

Naar het noord-westen strekt zich de Kalahari-woestijn uit. Deze woestijn is op verre na zoo zandig en zoo arm niet aan gras als de Sahara. Wel is waar, is er geen stroomend water en bestaan er zeer weinige bronnen, maar plantengroei en bewoners zijn er in voldoende hoeveelheid. Verschillige planten met kleine stengels hebben, volgens Livingstone, wortelknollen zoo groot als kinder- en manshoofden, zoodat zij tegen maanden droogte bestand zijn. Dieren treft men er in menigte aan; men ziet er kudden struisvogels, wier eieren hier op den grond uitgespreid liggen, eland-antilopen en springbokken, die maanden lang zonder water leven kunnen. De springbok verhuist dikwijls naar de Kaapcolonie en verwoest de velden.

Deze woestijn wordt bewoond door de Boschjesmannen en de Bakalahari.

Deze laatsten zijn zeer schuchter, zegt Livingstone, hebben

dunne beenen en armen en groote opgezette buiken, ontstaan door 't gebruik van onverteerbaren kost.

In noordelijke richting treft men het meer Ngami aan, bekend om de verschrikkelijke vlieg Tsetsé, die vooral in hare omstreken huist.

Dit meer is zeer ondiep, maar heeft eenen omtrek van 75 tot 100 Engelsche mijlen.

Livingstone.

Ten noorden van het meer Ngami bevindt zich het uitgestrekt rijk der Makololo's.

Het is een vruchtbaar land, door prachtige rivieren doorsneden en bewoond door eene vriendelijk gezinde bevolking; doch Livingstone zegt, dat de luchtgesteldheid er ongezond is.

Livingstone verhaalt, dat hij hier de Liambeye (eene der eerste benamingen van den Zambesi) opvoer. Soms is de rivier eene

Engelsche mijl breed; aan beide oevers ziet men uitgestrekte bosschen en talrijke dorpen, wier bewoners van landbouw of jacht op rivierpaarden leven. Dan treft men oevers aan van 30, 40 tot 80 meters hoog en eindelijk komt men in een dal, dat wel 400 Engelsche mijlen lang en 80 tot 120 breed is. Dit dal, Barotsedal geheeten, wordt jaarlijks gedurende eenigen tijd overstroomd en levert daarna een sappig gras, dat eene menigte kudden voeden kan.

Dorpen en steden bevinden zich in dit dal; zij zijn op hoogten gebouwd, om tegen de overstrooming beveiligd te zijn. Echter blijven zij slechts een goeden halven meter boven het water.

De bewoners noemen hun dal het land van overvloed, omdat het, buiten het uitmuntende gras voor hunne kudden, ook veel maïs en kafferkoorn oplevert. De hoogere oevers geven daarbij bataten (eene soort van aardappelen), bananen, maniok en suikerriet; de rivier zelve levert veel visch op.

De Makololo's hebben weinig begrip van handel. De weerde van 't ivoor kennen zij niet.

Zij twisten dikwijls onder elkaâr, schreeuwen en tieren, vloeken en kijven, en hebben de gewoonte hennep te rooken.

Meer noordwaarts en steeds dichter bij de evenaarslijn ligt het Molua- of Moropue-rijk, het machtigste van Zuid-Afrika.

Het is zeer groot, doch volgens zijne uitgestrektheid weinig bevolkt : ongeveer een millioen inwoners. Zijne geburen houdt het diep in ontzag. Op zijne noordelijke grens schijnen eenige woeste menschenetende stammen te wonen.

De Moluavolken, zegt Magyar, hebben een schoon uiterlijk; zij zijn slank en hoog van gestalte. Zij zijn dapper en krijgshaftig, zelfs hunne vrouwen trekken geerne ten strijde. Daarbij zijn zij zeer gastvrij en beleefd voor vreemdelingen.

Zij maken katoenen weefsels en matwerk, bewerken het ijzer en het koper, vervaardigen geweren en allerlei versiersels. Hals- en armbanden van perels, snoeren van glaskoralen en schelpen komen overal in den handel en worden door hen als munt gebezigd.

De huizen in hunne hoofdstad Kabeke, die met de verschillende vlekken eenen omtrek van drij Duitsche mijlen heeft en ruim 500,000 inwoners bevat, zijn met strooi bedekt en door eene

dubbele vierkante heining van palen voorzien. De muren zijn behangen en de vloeren bedekt met gekleurde en net gevlochten matten.

In geestvermogens en ontwikkeling zijn de Moluavolken voorzeker ver boven de overige Zuid-Afrikaansche stammen verheven.

Wonderlijk is het, dat zulk volk aan het domste bijgeloof verslaafd is.

Hunnen God Kolumbo brengen zij bloedige menschenoffers.

Hunnen vorst, die den titel draagt van " Muati-Janvo, „ vereeren zij zelfs als eene godheid. Hij gebiedt over leven en dood, evenals over de eigendommen zijner onderdanen. Kruipende en sidderende naderen zij hem, nemen in hunne gebalde vuisten aarde, welke zij op hunne borst en armen wrijven en roepen met luider stemme : " Wees gegroet, gegroet onze God, Muati-Janvo! „

Links en rechts van de verschillige volken, over welke wij hierboven spraken, treft men andere Negerstammen aan.

Zoo vinden wij meer naar de westkust de Kongo-, de Kassekel-, de Kibokoe- en meer andere Negers, alsook de Hottentotten en de Boschjesmannen, die zich nader bij de Kaapcolonie bevinden.

De Kongonegers zijn klein van gestalte; hun haar wordt afgeschoren; zij loopen bijna gansch naakt, tenzij dat zij een stuk katoen om de heupen winden. Zij hebben geweren met lange loopen en dragen speren van 6 voet lengte. Zij staan als echte zeeroovers bekend.

Bij de Kimbandinegers huwde Magyar de dochter des konings. Hij vestigde zich in de hoofdstad Bihé, en deed van daar verschillige tochten.

Om van hier tot de Kibokoevolken te komen, moet men een eeuwenoud bosch doortrekken, dat in het noorden wel zeven, en in het zuiden niet minder dan veertien dagreizen schijnt breed te zijn.

De Kibokoenegers zijn een listig, valsch, argwanend en bijgeloovig volk. Zij zijn steeds gereed om den vreemdeling uit te plunderen, en iedere vreemde beweging, die hij doet en welke zij

niet begrijpen kunnen, geven zij uit voor tooverij, die niets anders dan bederf aanbrengen kan.

Ze zijn overigens goede landbouwers, en uitmuntende smeden. Zij gaan op de olifantenjacht, koopen voor ivoor allerhande Europeesche waren en drijven grooten handel in was.

De Kassekels zijn volkeren, die geene vaste woning hebben en zich in hooger genoemd bosch ophouden.

Ze zijn klein van gestalte, zegt Magyar, hebben eene bruingele huidkleur en een zeer platten neus, zoodat zij onder de Afrikaansche volken eene eigenaardige type vormen. Hun uiterlijk is eene caricatuur van onze menschelijke gestalte; zij zijn nauwelijks vier voet (iets meer dan een meter) hoog; hunne beenen zijn dun; van hun mager, ofschoon gespierd lichaam, neemt de halfbolvormig vooruitstekende buik bijna het derde gedeelte in; op hun dunnen hals staat een groot hoofd met een plat gelaat. Hun mond is breed en staat open; hunne lippen zijn dik, hunne ooren groot; hun wollig haar is kort en krult zich als in eenen bol.

Gelukkig zijn deze lieden vreedzaam van aard en zelfs beleefd voor vreemdelingen.

De omvang van ons werk laat ons niet toe over al de volken te spreken, die deze streken bewonen. Melden wij echter nog iets over het land der Ovaherero's, waarvan Hahn ons de beschrijving geeft.

Dit land bevat in zijnen boezem eene menigte schatten : tin, lood, ijzer, koper en naar het schijnt ook goud. Het is zeer geschikt voor veeteelt en levert onvergelijkelijk schoone runderen op.

De kusten zijn berg- en rotsachtig; reusachtige graniet-massa's zijn er opeengehoopt en in diepe rotsholen verschuilen de wreedste dieren. Tusschen de rotsen baant de stroom Swakop zich eenen weg en heeft oevers, die ruim 300 meters hoog zijn.

De bevolking is buitenmate vuil, gierig, ongevoelig en vol hartstochten; zij heeft geene vaste woonplaats. Meest allen zijn herders en, hoewel zij eene massa runderen bezitten, voeden zij zich slechts met melk. Het vee staat bij hen in groote eer; wordt er een rund aangetroffen van bijzondere gestalte of kleur, het wordt door hen bezongen.

De Ovaherero's zijn zoo weinig ontwikkeld, dat zij zelfs zeer slecht tellen kunnen.

Als zij een stuk vee missen, dan worden zij dit alleen gewaar, omdat hun " een bekend gezicht „ ontbreekt.

Zij hebben veel uit te staan van de Namaqua-Hottentotten, die van tijd tot tijd bij hen een bezoek afleggen en hun dan een gedeelte hunner runderen ontrooven.

Sprinkhaan.

De Hottentotten en Boschjesmannen, ziedaar wel de volken, die voorzeker, in lichamelijk en verstandelijk opzicht, onder de laagste en ellendigste volkstammen mogen gerekend worden.

Zij wonen op de oevers der Oranjerivier en dus het dichtst bij de Kaapcolonie.

De Boschjesmannen hebben zich langzamerhand meer en meer in het binnenland uitgebreid. Daar leven zij zonder vasten woon, bij groepen in het open veld, zonder iets te bezitten. Zij zijn zeer woest, doch moedig, en worden door alle omringende volken diep veracht. Zij hebben eene roode of liever geel bruine kleur.

Slangen, hagedissen, sprinkhanen en mieren maken dikwijls hun bijzonderste voedsel uit.

De Hottentotten zijn zeer vuil en slordig; zij voeden zich geerne met bedorven vleesch en zijn groote liefhebbers van tabak en genever.

Zij zijn uitnemend traag en lui en hebben een leelijk en terugstootend uiterlijk : plat gezicht, groot gerond voorhoofd, uitstekende wangbeenderen, kleinen mond, baardelooze kin en wollig haar.

De zonderlingste gebruiken bestaan onder hen. De moeders duwen den neus hunner kinderen plat, omdat een vooruitkomende neus bij hen eene mismaaktheid is. Zij bestrijken hun lichaam, dat eerder ros of rosachtig bruin is dan zwart, met vet, gemengd met poeder van zwarte steenen, asch van dierenlever, om zich schoon zwart te maken en zich tegen de steken der muskieten en andere insecten te beschutten.

Hun haar kammen of wasschen zij nooit; zij smeren er alle dagen eene groote hoeveelheid vet en roet aan.

Onder alle opzichten staan zij ver beneden de Negers. Zij leiden een ellendig leven en bereiken nooit meer dan den ouderdom van veertig jaar. Hunne slordige levenswijze en hun slecht voedsel zijn hier voorzeker de oorzaak van.

Tegenstrijdig met hetgeen men de kinderen soms wijs maken wil, zijn de Hottentotten groot van gestalte; alleen hunne voeten en handen zijn klein, in vergelijking met de overige deelen des lichaams. (*)

Bij het omdraaien van de kaap De Goede Hoop, op de zuidoostelijke zijde, treft men vooreerst de Kaffers aan.

Deze zijn veel beter; ze zijn zoo vuil en leelijk niet, en munten uit door stoutheid er strijdlust.

Sommige schrijvers zeggen dat het een " slanke, fraai en kloek gebouwde stam is met trekken, die meestal naar die der Europeesche of Aziatische volken zweemen. „

Hier wonen ook de Zoulou's, van wie wij hooger spraken.

In de noorderlijke richting ligt het rijk der Matabele's, dat vrij machtig mag heeten.

Mauch bezocht dit volk in 1867 en had een onderhoud met het opperhoofd Mosilikatse, die een heelen hoop andere stammen aan zijn gebied onderworpen had en alom ten sterkste gevreesd was.

Zijne Majesteit ontving den reiziger in zijne gehoorzaal. Zoo

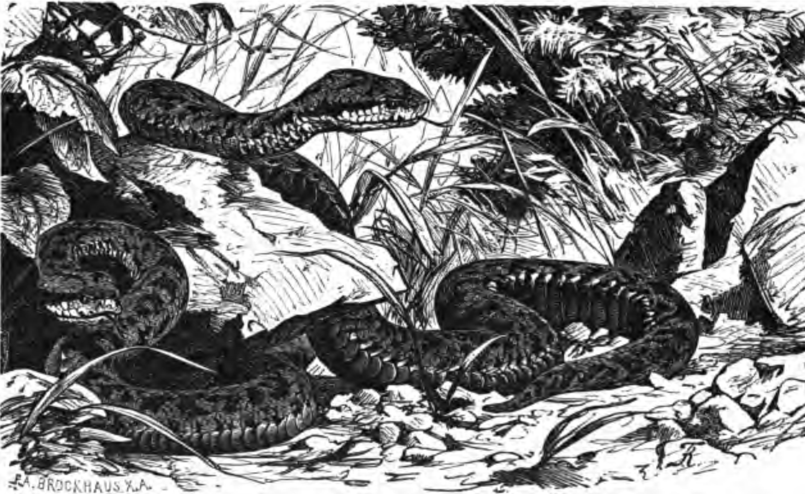

(*) Volgens Dr Blinck zouden de Hottentotten eene gemiddelde grootte hebben van 145 tot 160 centimeters; niet meer. Het zijn de Boschjesmannen, die uitschijnen door hunne kleine gestalte (ongeveer 140 centimeters) " Het zuivere type der Hottentotten vindt men bijna niet meer. „ (Transvaal en omliggende landen, 1889).

heette eene groote ronde omheining, gemaakt bij middel van palen, die in den grond geslagen waren en waartusschen men allerlei buigzame boomtakken heen en weêr gevlochten had.

Hier groet men Z. M. door de woorden : " Ik zie u, Koning! „ uit te spreken, en dan plaatst men zich nevens hem, totdat het hem believen zal u het woord toe te sturen.

De troon des konings is een plomp bewerkte leuningstoel. Nevens den troon staat een kleine jongen van omtrent zes jaar, om

Slangen.

Z. M. onophoudelijk snuif aan te bieden. Zwaarlijvige vrouwen bevinden zich insgelijks in het vertrek, en bedienen den vorst op zijnen minsten wenk.

Tot de gewichtigste staatsaangelegenheden, die Z. M. te schikken heeft, behoort het veroordeelen van hen die *getooverd* hebben.

De Matebele's zijn sterk gebouwde, wel gevoede en kloeke kerels.

Onder de volken, door hen onderworpen, behooren de Bahlekwa of Knobbelneuzen, zoo genaamd uit hoofde van een klein

knobbeltje, zoo groot als eene erwt, dat bij middel van insnijdingen op hun gelaat wordt te voorschijn gebracht. Die insnijdingen houden zij open tot het knobbeltje gevormd is.

Dit volk is uitnemend vuil en bekreunt zich weinig om eene goede woning : eenige palen in den grond, buigzame takken daartusschen en wat gras boven op, ziedaar alles.

Bij de oevers van den Zambesi, in de richting zijner monding, hebben de Portugeezen twee coloniën : Senna en Tete.

Senna ligt in eene lage vlakte en is door palissaden van levende boomen omringd, om het te beschermen tegen oproeren en aanvallen. Er zijn bijna geene groote huizen; de sterkte is uit leem gemaakt en zoo vervallen, dat de koeien erop grazen.

Tete schijnt wat beter te zijn. Het is door eenen muur, uit steen en leem vervaardigd, omgeven. Het heeft eene sterkte en eene kerk. Van het geschut van deze sterkte zijn de inlanders uitnemend bevreesd; zij schrikken ook voor de geheimzinnige macht der kerk, want in Tete en omstreken is de bevolking buitengewoon dom en bijgeloovig. Zoo beschuldigden eens de Teteanen Livingstone, dat hij met zijnen regenmeter de wolken afdreef en het daarom in langen tijd niet regende.

Van deze coloniën zegt de Engelsche reiziger niet veel goeds; zelfs brengt hij het oordeel uit dat de Portugeezen den slavenhandel in de hand werken. (*)

In het noorden van deze coloniën en wel bepaald bij den bovenloop van de Schire, woont een volk " de Mangandscha " dat veel eigenaardige gebruiken heeft, maar zeer ontwikkeld en welvarend is.

De mannen hebben schoone gelaatstrekken en een welgevormd hoofd. Zij maken veel werk van hun haar : of zij scheren het geheel af, of zij laten het wild over de schouders vlotten, of zij knoopen het in bundels of lange lokken te zamen.

Bij de vrouwen bestaat iets zeer zonderlings; het is wat men noemt de pelele of ring in de bovenlip. Dicht bij den neus

(*) Het Portugeesch gouvernement beweert, dat deze beschuldigingen valsch zijn.

wordt een gat gemaakt in de bovenlip der meisjes; in die opening steekt men eene houten pin. Zoohaast de wonde genezen is, neemt men dikker en dikker pinnen; en het gat wordt steeds grooter, en eindelijk kan men er zeer gemakkelijk eenen ring in steken van twee duim diameter. De welstellenden nemen eenen ring van tin of ivoor, de armen gebruiken bamboes.

Rivierpaard.

Bij verschillige dezer stammen wordt eene soort van drank bereid, die zeer wel aan goed bier gelijkt, maar nochtans niet lang bewaren kan.

De Mangandscha brouwen er in groote hoeveelheid; maar, daar het bederven zou, zijn zij verplicht het zeer gauw op te drinken.

Dit gebeurt dan ook, maar niet zonder feestvieren, noch dronken te zijn. Dan wordt dagen en nachten lang getrommeld, gedanst en gedronken. Zingen en dansen hebben de Mangandscha zeer lief; daarbij rooken zij tabak en hennep.

Het zijn overigens bekwame lieden. Zij houden zich met landbouw bezig, bewerken het ijzer, vlechten korven, enz.

Zij gelooven aan een Opperwezen en een toekomstig leven, zonder zich eenig gedacht te kunnen vormen, wat dit zijn zal.

In deze streken treft men het Schirwameer aan, dat omtrent 900 meters boven de zee ligt, 60 tot 80 Engelsche mijlen lang en 20 breed is.

Dit meer bevat bitter water, zit vol visch, bloedzuigers, krokodillen en rivierpaarden. Livingstone maakt grooten ophef van de heerlijke omstreken en oevers van dat meer. “ Alles in het ronde „ zegt hij “ is prachtig begroeid en de golven, welke aan de zuid-oostelijke zijde tegen de rotsen breken en er al schuimende over heenstroomen, vermeerderen nog de schoonheid van het gezicht. Dicht bij de oostkust staan buitengewoon hooge bergen, misschien wel 8,000 voet (ruim 2,500 meters) boven de oppervlakte der zee. En als dan hunne steile toppen, sommige boven, andere beneden de wolken te voorschijn komen, dan wordt het natuurtooneel inderdaad grootsch en verheven. „

Niet wijd van daar ligt een ander meer, dat veel grooter en belangrijker is : het Nyassa-meer, dat 350 kilometers lang en gemiddeld 50 kilometers breed is. Zijne gansche oppervlakte is 15,000 vierkante kilometers.

Bij dit meer hebben de Engelschen eene standplaats of zendelingspost ingericht. Een kleine stoomboot staat te hunnen dienste en doorsnijdt thans de wateren der Nyassa.

Dit meer is op verschillende plaatsen omringd door hooge rotsen (bergketens) en hooge vlakten; op andere ziet men laag land, dat vruchten voortbrengt en voor veeteelt en landbouw goed geschikt is, terwijl men ook uitgestrekte moerassen heeft, die de verblijfplaats zijn van eenden, ganzen en reigers.

De oevers van het Nyassa-meer zijn zeer bevolkt; in het zuiden ligt eene heele reeks dorpen.

De bewoners hebben de gewoonte gedurende den dag onder schaduwrijke boomen uit te rusten en te slapen; 's avonds worden zij wakker, brengen hunne netten in orde, gaan op de vischvangst, weven en beploegen hun land.

De mannen zijn in het geheel niet schoon, en de vrouwen nog veel minder. Zij maken zich nog leelijker door de pelele, die zij zoowel in de onder- als in de bovenlip steken en die hier van roode pijpaarde gemaakt wordt. Daardoor worden zij zoo afstootelijk en verschrikkelijk, dat men ze niet dan met afschuw aanzien kan.

Op het Nyassa-meer ontstaan soms plotselings vreeselijke stormen, die door niets op voorhand worden aangekondigd.

Livingstone onderstond zoo een' storm. De boot werd woedend heen en weêr geslingerd; zij werd door de hooge golven bestormd, die haar meer dan eens dreigden te verslinden. De zwarte bemanning werd zeeziek, kon de boot niet meer besturen en was niet in staat boven te blijven. Iedereen dacht zijn einde gekomen, en van op het strand riep men : " Zij zijn verloren, zij zijn allen dood. „

Gelukkig stilde het onweder en alles werd weêr kalm.

Het Nyassa-meer is de bron der Schire, die zich in den Zambesi werpt.

Deze rivier loopt door een prachtig dal, dat zeer vruchtbaar is; hier en daar wordt zij door bergen ingesloten, die soms zeer hoog en van onder tot boven met gras, planten en boomen voorzien zijn. Men vindt er ook moerassen, waar het krielt van olifanten; maar het grootste gedeelte van het land kan heel goed katoen, rijst en suikerriet voortbrengen.

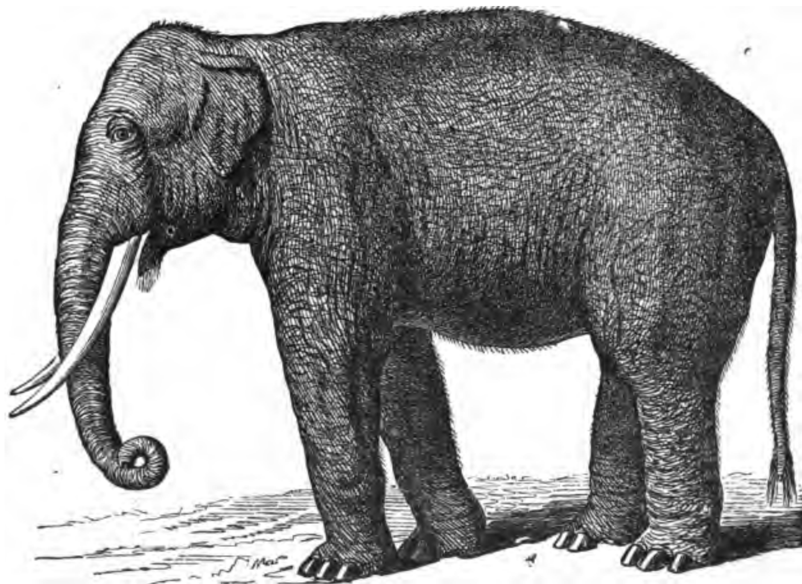
Wij meenen onzen lezeren een goed gedacht gegeven te hebben van het zuidelijk gedeelte van Afrika; het zal tijd worden om van dit gewest afscheid te nemen. Doen wij dit met over de voortbrengsels dezer streken het oordeel aan te halen van de groote reizigers Livingstone en Cameron.

Livingstone spreekt veel over de vruchtbaarheid van den grond en zegt onder andere, dat hij op vele plaatsen indigo aangetroffen heeft, die in het wild groeit en zoo groot wordt als een man; het katoen is er van zeer goede hoedanigheid; planten die in andere landen veel zorg vereischen, groeien hier in 't wild, b. v. de ricinus-plant. Suikerriet groeit niet van zelfs; maar in vette klei schiet het zoo hoog op, zonder mest, als in de eilanden Mauritius en Bourbon,

met behulp van guano. Vet rundvee, kostbaar hout, boomen die olie opleveren enz., enz., zijn hier in overvloed te vinden.

Cameron drukt zich volgender wijze uit :

„ Het deel van Afrika, dat ik doorreisd heb, en wel namelijk dat gedeelte ten westen van de Tanganyka, is een der rijkste streken der wereld, en wat de luchtgesteldheid aangaat, veel gezonder dan de Indiën. Ivoor is er in overvloed, en allerlei

De Olifant.

planten en gewassen schieten er zoo weelderig op, dat het onbeschrijflijk is. Geheel alleen heb ik somtijds vijftig, zestig meters ver onder muskaatboomen gewandeld, welker vruchten op den grond uitgespreid lagen. Katoen en palmolie zijn er overal in overvloed; ik heb er stukken steenkool gevonden; goud, zilver, ijzer, koper, is er veel; landbouwvoortbrengsels van alle slach treft men er aan. — Dit prachtig, gezond, rijk land, dat voor den koophandel alles oplevert en de gansche wereld zou kunnen bevoorraden, ligt voor

ons open. Twee der schoonste stroomen, de Kongo en de Zambesi, leiden er ons heen; door eene vaart van dertig tot veertig meters breedte zoude men zeer gemakkelijk deze machtige stroomen aan elkander kunnen verbinden en in gemeenschap stellen. „

Noord-Oostelijk Gedeelte.

In het vorig kapittel hebben wij gesproken over het meer Tanganyka, ter gelegenheid van de opsporing der bronnen van den Kongo.

Dit meer, even als het Victoria-Nyanza en het Albert-Nyanza, bevindt zich op dat hooge bergvlak in Midden-Afrika, dat zich honderden meters boven de zee verheft.

Langen tijd dacht men, dat de Tanganyka, door Burton en Speke in 1858 ontdekt, tot het stroomgebied van den Nijl behoorde; maar nu is het uitgemaakt, dat men in dwaling verkeerde en er geen het minste gemeens tusschen de wateren der Tanganyka en die der twee groote meren bestaat.

Aan de oevers der Tanganyka, en wel te Ujiji (Udschidschi), verbleef Livingstone langen tijd. Het was hem onmogelijk zijne reizen voort te zetten, omdat hem de noodige middels ontbraken.

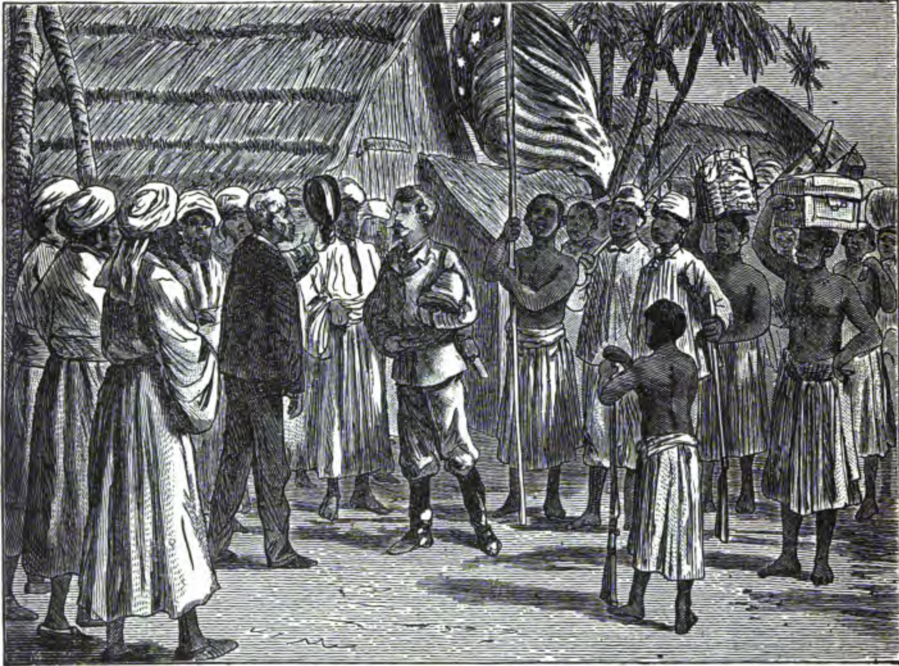
Stanley werd te zijner opsporing uitgezonden (*) en had het geluk den moedigen reiziger, dien men verloren dacht, goed behouden, maar toch uitgeput en ten einde zijner bestaanmiddelen, aan te treffen.

Volgen wij den tocht van Stanley; zoo zullen wij Zanzibar en

(*) Stanley was *correspondent* van het amerikaansch dagblad : de *New-York Herald;* dit blad betaalde de kosten zijner reis. Op 6 Januari 1881 kwam hij te Zanzibar.

de streken, op de oostkust en in het binnenland gelegen, leeren kennen.

Zanzibar is een eiland, dat zich slechts op weinigen afstand van de oostkust van Afrika bevindt. Het heeft eene bevolking van omtrent 200,000 inwoners, waarvan ruim de helft tot de stad Zanzibar behoort.

Ontmoeting van Stanley en Livingstone.

Het wordt bestuurd door een Sultan, die het beschavingswerk schijnt genegen te zijn en door een verdrag, in de laatste tijden gesloten, de verbintenis heeft aangegaan den uitvoer van slaven langs zijne staten te beletten.

De stad is het middelpunt van den handel tusschen Oost-Afrika en de beschaafde landen. Daar treft men allerhande waren aan : ivoor, verfstoffen, specerijen, hout, vellen, enz., enz.

De weerde der verkochte waren wordt op 15 millioen, die van den invoer op meer dan 17 millioen frank 's jaars geschat.

De handel is geheel en gansch in de handen der Arabieren, Banyanen en Hindous, die niet alleen de bezitters zijn van gronden, schepen en magazijnen, maar ook van openbaar bestuur en gezag.

De werkende stand, slaven en vrije mannen, zijn Afrikanen, die ten minste de twee derden der bevolking uitmaken.

Vóór het ontstaan van den Kongostaat werd het grootste deel der tochten naar Midden-Afrika hier ingericht.

Het is geene kleine zaak zoo eene reis te ondernemen. Er behoeft niet alleen moed en geduld; maar mannen om u te geleiden, om u te helpen en te verdedigen, en ook om uwe waren te dragen. Gemeenschapswegen immers bestaan er niet en geld heeft geene waarde. Men moet dus ruilen, wil men iets bekomen, wil men eten krijgen.

Zoo richtte in 1862 de reiziger Von der Decken te Mombas, insgelijks aan de oostkust gelegen, eenen tocht in, om het binnenland te bezoeken.

Hij nam met zich 1500 pond (700 kilogr.) ijzer- en koperdraad, 500 pond glazen peerlen, 4000 ellen (ongeveer 2800 meters) witte en bonte katoenen doeken, 200 mondharmonica's en andere snuisterijen, zooals spiegels, naalden, armbanden, messen, enz., enz. (*)

Zijne karavaan bestond uit 100 dragers, 8 zwarte bedienden, 4 Europeanen en eenige lastdieren.

Stanley voorzag zich te Zanzibar ook van het eene en het andere.

Hij kocht duizenden meters katoenen stoffe, glaswerk, perels, koper- en ijzerdraad, enz., enz., hetgeen hij alles zorgvuldig deed inpakken.

Hij kocht ook twee booten, die hij deed uiteennemen, een karreken en 22 ezels. Hij had daarbij twee schoone prachtige peerden.

Zijne gansche vracht moest ongeveer 6000 kilogr. wegen.

Hij huurde te Zanzibar een twintigtal mannen, die de rol van

(*) In sommige streken, en wel voornamelijk op de westkust van Afrika, dienen zeker slach van schelpjes, *Cauris* genaamd, tot gangbare munt.

soldaten vervullen moesten. Ieder van hen kreeg eene bijl, een jachtmes, een geweer en krijgsbehoeften voor tweehonderd scheuten.

Zoo uitgerust scheepte hij in naar Bagamayo, eene stad op de oostkust, die niet meer dan 25 mijlen van Zanzibar verwijderd is.

Daar trachtte Stanley het noodige getal dragers (pagazis, zooals men die noemt) te krijgen; maar vooraleer die mannen eene verbintenis wilden aangaan, kwamen zij de pakken nazien en, daar deze hun schenen te zwaar te wegen, moest alles opnieuw geschikt en ingepakt worden. De vracht voor elken drager mag niet 70 pond te bovengaan.

Eindelijk, na vele wederwaardigheden, gelukte hij er in het noodige getal pagazis te zamen te brengen.

Hij verdeelde zijn legerken — het bestond uit 192 man — in vijf benden, die zich op verschillige dagen in aantocht stelden.

Stanley was aan het hoofd van de laatste bende. Nu eens trok hij door vruchtbare velden, dan door valleien, bosschen kreupelhout en slingerplanten; alles verging zeer goed, tot hij eindelijk op eene plaats legerde, waar uitnemend veel insecten waren.

De tsetsé-vlieg kwam te voorschijn en onder hare pijnlijke steken steigerden menschen en dieren.

Twee dagen later verloor Stanley zijne twee paarden. Hunne maag en ingewanden waren doorwreten door een oneindig getal wormen. Daarbij waren er op 25 mannen zijner benden, 10 zieken, bijna allen door de koorts aangedaan.

Dit was maar een begin. De reis werd allengs moeilijker; om er een bewijs van te geven, schrijven wij het volgende letterlijk van Stanley's dagboek af :

“ Wij moesten slechts tien mijlen ver, maar dit zal steeds in ons geheugen blijven als het moeilijkste, wat wij ooit gedaan hebben. Dwars door het kreupelhout en de slingerplanten baanden wij ons eenen weg en vonden slechts drie ledige plaatsen, waar wij konden ademhalen. De vuile uitwasemingen, de overblijfsels der planten die in verrotting waren, dit alles bracht zulken wrangen en bitsen stank te weeg, dat ik elk oogenblik verwachtte door eene hevige koorts aangevallen te worden. Gelukkig was het niet zoo; maar stelt u eens voor, zeventien geladen ezels, slechts door zeven

mannen geleid, te doen vooruit gaan en dit in een wegeltje, dat kronkelend voortloopt tusschen twee doornen muren, wier harpoenen vooruitsteken en alles vastklissen wat meer dan vier voet boven den grond is, — juist de hoogte die onze balen bereikten, welke wij dan ook onophoudelijk moesten afnemen en weêr op den rug onzer ezels laden. „

Gelukkig werden onze mannen, bij het verlaten van dit doornbosch, door den overste van een naastbijgelegen dorp gulhertig ontvangen : hij zond hun een vet schaap en vijf maten sorgho (koorn). Stanley schonk hem op zijne beurt acht meters stoffe.

Nu was de weg beter. Stanley trok weêr door vruchtbare velden, wier bewoners de blanken met wijdgeopende oogen en strakke blikken aanschouwden.

Stanley.

Hij hield stil te Kisemo, een belangrijk dorp in eene zeer bevolkte streek. Vijf dorpen lagen in het ronde, die allen door een staketsel, met doornstruiken voorzien, versterkt waren.

Te Mouhalleh ontving hij tijdingen van Livingstone. Daar ontmoette hij eenen Arabier, die uit het binnenland kwam en 300 olifanten bij zich had. Deze Arabier had Livingstone te Ujiji, bij de Tanganyka, aangetroffen.

Dit vervulde het hart van Stanley met vreugde, en met nieuwen moed trok hij weêr vooruit.

Hij kwam aan eene stad, die hier eene bijzondere melding verdient; Simbamouenni " Leeuwennest „ wordt zij geheeten.

Zij is de hoofdstad van Ousegouhha en bevindt zich aan den voet van het gebergte Ourougourou.

Zij wordt bespoeld door twee rivieren en verschillige beken. Zij is met muren omgeven en op elken hoek verheft zich een versterkte toren. Vier openingen in de muren geven toegang tot de stad; zij worden gesloten door dikke poorten, die zeer fijn gesneden zijn.

De bevolking moet tot ruim 5000 inwoners beloopen.

In deze stad werden gedurende eenige dagen drie mannen van Stanley's gevolg gevangen gehouden. Zie hier in welke omstandigheden :

Der karavaan was een ezel en eenige waren ontstolen. Drij mannen werden ter opzoeking der dieven uitgezonden; zij kwamen te Simbamouenni aan en deden daar hunne klachten. De dieven werden aangehouden; maar de koningin beweerde, dat Stanley den tol of schatting niet betaald had, en daarom, zegde zij, zou zij zich zelve betalen met de goederen te houden en de mannen gevangen te zetten.

Zij werden in ketenen geslagen en op de openbare plaats tentoongesteld. Zestien uren reeds bevonden zij zich daar, toen een Arabier ze herkende en de Sultanin kond deed, dat zij een gevaarlijk spel speelde; dat de blanke man goed gewapend was, en geweren had, waarmede hij van op de hoogte gansch de stad kon vernietigen, vooraleer hare mannen hem zouden bereikt hebben.

Bevreesd en verlegen, gaf de koningin den mannen, buiten twee geweren, alles terug, liet hen daarbij toe graan te koopen, en van dit alles voorzien, kwamen zij weder bij hunne kameraden.

Stanley ging immer verder; hij doorwaadde rivieren, trok door valleien en moerassen — die zooveel te uitgestrekter waren, daar het bijna onophoudelijk regende, — verloor zijne ezels, en werd bestolen, tot hij eindelijk aan een nieuw gebergte kwam, waar hij uitrusten en zich herstellen kon.

Hier hield zijne bende vier dagen stil. Dan trok onze held

door het land der Ousagara's, en bevond zich nu in eene dorre streek, die in het geheel niet bewoond was.

De eerste menschen, die hij verder aantrof, waren lieden, wier haar in lange golvende vlechten verdeeld is, waaraan stukjes rood of geel koper, ballen, stukken munt of peerlen hangen.

De volmaaktste Afrikaan van die streek is een jonge man, met dikke armen en kloeke beenen, breede en vooruitkomende borst. Hij overstrijkt zich zeer lichtjes met rooden oker, hecht op zijn voorhoofd eene rij schitterende kleine stukjes en heeft aan zijne ooren een klein kalebasje hangen, waarin zijn voorraad snuif en kalk verborgen is. Zijn haar, goed ingevet, is in duizenden krolletjes gelegd en gemengd met allerhande fijne stukjes geel koper. Daarbij moet een snoer rond zijnen hals hangen met kleine stukjes gesneden hout, sneeuwwitte schelpjes, en een klein geithoorntje of een talisman, door den eenen of anderen tooveraar gewijd.

Weldra trok Stanley door den Ougogo, vruchtbare en weelderige streek, waar hem melk, zeem, maïs, boter, amandels, meloenen, enz., enz., aangebracht werden.

Hij had eenige moeilijkheden voor het betalen van den tol : een der oversten van de Vouagogo's was niet al te billijk in zijne eischen. Stanley voldeed echter en het bleef erbij.

Dit volk is uitnemend nieuwsgierig. Van alle kanten kwam jong en oud toegeloopen, om de " *mousoungou* „ de blanke mannen te zien.

Om hunne kleeding bekommeren zij zich zeer weinig : zij loopen bijna gansch naakt; maar in andere opzichten zijn zij ver boven vele stammen verheven.

Zij gelooven aan een Opperwezen, dat zij *Mouloungou* heeten en tot wien zij in zekere omstandigheden hunne toevlucht nemen.

Zij zijn fier en moedig en zien er zeer verstandig uit.

Hunne wapenen bestaan uit boog en schichten, lansen, bijlen, en een kleinen knodshamer, door hen *roungou* geheeten.

Als zij ten oorlog gaan, versieren zij zich volgender wijze :

Zij schilderen hun lichaam en slaan een langen rooden mantel om de schouders. Op hun hoofd steken zij pluimen van arenden, struisvogels of gieren; aan hunne knieën en knoesels hechten zij

bellekens of kleine klokjes, aan hunne armen eene menigte ivoren ringen. Dit alles doen zij heen en weder klinken, om hunne tegenwoordigheid aan te kondigen.

Het zijn echte, kloeke krijgslieden. Zij dragen eenen schild van buffel-of olifantsvel, houden in de eene hand hunne lans, in de andere hunne schichten.

Een woord over hunne woningen. Deze hebben, voor wat de ligging aangaat, veel gelijkenis met onze werkmanskwartieren, die sedert eenige jaren in onze groote steden zijn aangelegd.

Zij bevinden zich aan de vier zijden van een groot vierkant plein, dat, ter uitzondering van een of twee poorten, volkomen toegebouwd is. De deuren der woningen komen allen op het plein; in de binnenmuren zijn slechts eenige kijk- en luchtgaten.

Sterk zijn die woningen niet gemaakt. Eenige staken in den grond geslagen, doorvlochten met takken en twijgen, die met leem en kleiaarde bestreken zijn, ziedaar de muren. Een kogel vliegt er dwars door; maar in andere streken, in Ouhyanzi, b. v., zijn het *echte* versterkingen.

De daken zijn er plat, en bovenop stapelt men de voortbrengsels van het jaar : graan, gras, tabak, enz., enz.

Zoo iets heet een *tembé,* waarin niet alleen menschen, maar ook huisdieren wonen, zooals koeien, schapen en katten. De ossen en de honden blijven buiten den *tembé;* maar bruine ratten, met lange koppen, komen er zonder toelating binnen en zijn een echte plaag voor de bewoners.

De woonsten in den *tembé* zijn door een schutsel van elkander gescheiden. De kinderen slapen op vellen, die op den grond uitgespreid liggen; de ouders op zachte boomschors of op ossenhuiden, welke op hout zijn gespannen : zulk bed noemen zij een *kitamba.*

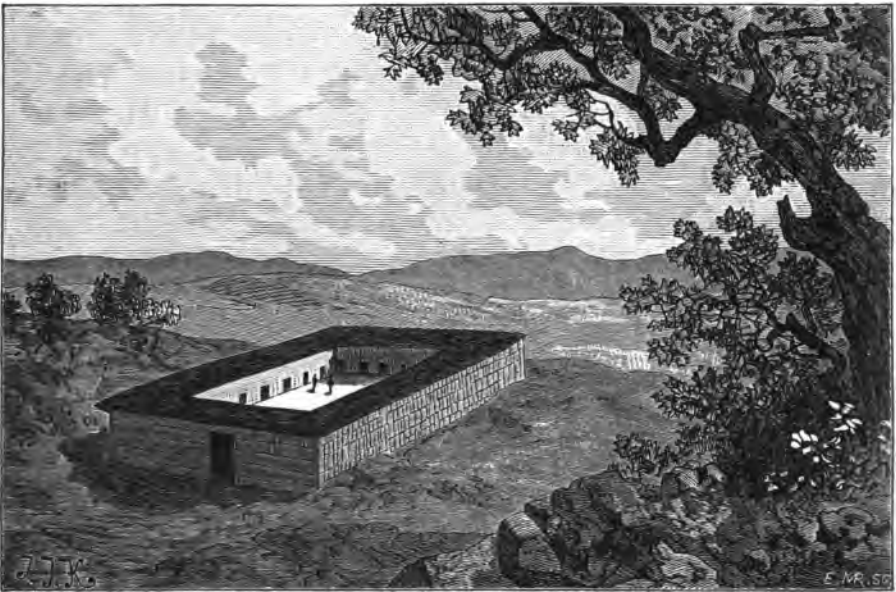
Van den Ougogo tot aan de Tanganyka treft men overal zulke woningen aan. Iedereen nochtans heeft er zulke goede niet; velen wonen in hutten, die voor den vorm veel gelijkenis hebben met onze bijenkorven. Eene verzameling zulker hutten is een dorp, dat gewoonlijk door een staketsel omgeven wordt.

Deze ringvormige woningen vindt men bijna door gansch Afrika.

Een hol dient voor in- en uitgang, en bij sommige stammen, onder andere bij de Hottentotten, is het er'zoo ellendig en vuil, dat de dieren zelven het in deze verblijfplaatsen niet kunnen uithouden.

In den Ounyanyembé verbleef Stanley drij volle maanden.

Hij trof er, buiten de inlanders, de Vouanyamouezi, ook de Arabieren aan, die hier in grooten getalle gevestigd zijn.

Tembé.

Te Tabora (Kazeh), hebben zij hunne voornaamste instellingen. Bij de reis van Stanley bezaten zij ten minste een duizendtal huizen en tembés, met ruim 5,000 inwoners.

Deze Arabische colonie wordt bestuurd door eenen Gouverneur, die Stanley eenen prachtigen tembé gaf, op een uur afstands van Tabora, te Kouihara gelegen.

Nu had onze reiziger met alle slach van moeilijkheden te

worstelen. Hij nam deel aan eenen oorlog tegen Mirambo, die de wegen onveilig maakte, verloor een deel zijner mannen, werd ziek en doolde, en toen hij vertrekken wilde, had hij de grootste moeite om zijne manschap te volledigen en bijeen te brengen.

Hij liet een deel zijner waren te Kouihara, en verminderde de vracht zijner mannen tot op vijftig pond.

De geheele karavaan bestond nog slechts uit 54 mannen, en meer dan eens moest Stanley de strengste middelen gebruiken om het wegloopen tegen te gaan. Zelfs stond een deel zijner geleiders tegen hem op, en weinig scheelde het, of de Amerikaan liet er zelf het leven bij.

Lachende velden en ook onbebouwde en gezonde streken, bosschen en grazingen, gebergten en vlakten ontmoetten zij verder.

Op sommige plaatsen was het wild in overvloed, en allerhande groote dieren : olifanten, buffels, leeuwen, krokodillen, enz., hielden zich op in het hooge gras, aan den boord der rivieren en der stilstaande waters.

Boomen en houtgewassen, die onder elkaâr weelderig opschieten en zich hoog ten hemel verheffen, troffen zij meermaals aan.

En de bevolking?

Nu eens was die vijandig, dan weêr beter gestemd. Nu eens moest men landen doortrekken, die met elkaâr in oorlog waren, dan weêr hoog tolgeld betalen; alles schikte zich echter, en na eenen tocht van 236 dagen kwam men eindelijk aan de Tanganyka.

Een luid hourrageroep ging uit alle borsten op en begroette het uitgestrekte meer.

Te Ujiji bereikte Stanley het doel zijner reis; hij vond er Livingstone.

Zonder bestaanmiddelen, zonder waren, kon de doctor niet verder. Gedurende eenen tocht, aan de westzijde van het meer, had een oude Sherif alles verkocht, wat de man te Ujiji achtergelaten had. De Sherif beweerde, dat hij den Koran — het heilig boek der Mahometanen — geraadpleegd en de overtuiging bekomen had, dat Livingstone dood was.

Werpen wij eenen oogslag op hetgeen Livingstone bewesten de Tanganyka ontdekt heeft.

Vóór hem had men daar weinig over blanke mannen hooren spreken; velen waren er zelfs, die niet wisten, dat er witte menschen op aarde bestonden.

Daar vond Livingstone eene rivier, de Webb, die hij langen tijd aanzien heeft als eene der bronnen van den Nijl.

De Webb, waar, in het voorbijgaan gezegd, de oesters kweeken en nestelen, besproeit twee provinciën, de Ruha en de Manyema, die zeer bevolkt zijn.

Leeuwenjacht.

Die staten zijn niet zoo regelmatig ingericht als degene ten oosten der Tanganyka gelegen. Ieder dorp leeft er gansch onafhankelijk en staat onder het bestuur van een opperhoofd, dat zich met de zaken der anderen in het geheel niet te bemoeien heeft.

Nijverig en werkzaam is de gansche bevolking. Het zijn

behendige wapenmakers; van zeer fijn gras vervaardigen zij schoone weefsels, die zij met alle kleuren verven. Uit deze stoffen snijden zij kleine, sierlijke jassen, die hun tot kleeding dienen.

Ivoor is er in overvloed; voor de minste nietigheden werd het gebruikt, daar de bewoners zijne weerde niet kenden.

Nu is het een weinig veranderd. De Arabische kooplieden hebben in die streek inbreuk gedaan en de prijzen zijn er eenigszins verhoogd. Te Zanzibar betaalde men vroeger 7 tot 8 frank voor een pond ivoor; in den Ounyanyembé gaf men fr. 5,50 en in Manyema kostte het slechts 7 tot 8 centiemen.

In Ruha vindt men kopermijnen, die erts in overvloed opleveren en zeer rijk zijn.

In eene rivier heeft men goudzand gevonden, waarin pepitas van redelijke grootte voorhanden waren. Arabieren hebben getracht het zand te reinigen en te wasschen; maar hunne toestellen waren onvolmaakt.

De bevolking dezer streek is schoon, lieflijk en gezellig. Zij zijn niet zoo zwart, hebben zoo geene dikke lippen, noch vooruitstekende tanden als die van andere plaatsen. Buiten hun haar, gelijken de vrouwen in het geheel niet aan het negerras; hun vel is niet bruiner dan hetgeen der Portugeezen. Zij zijn zeer verstandig, behendig en uitnemend rap.

Ook worden zij zeer gezocht. De slaven uit Manyema worden, uit hoofde hunner schoonheid en zachtheid, veel duurder verkocht.

De Arabieren vooral trekken er partij uit en begaan soms de gruwelijkste schelmstukken.

Onmenschelijke, wraakroepende handel, die deze schoone gewesten verwoest en overal ramp en rouw verspreidt!

Stanley verbleef langen tijd met Livingstone. Samen deden zij eene reis in het noorden der Tanganyka, om den stroom of de rivier op te sporen, die zich noordwaarts richt en met den Nijl in gemeenschap staat. Dien stroom echter vonden zij niet; want de Roussizi, gansch in het noorden gelegen, stort zelve hare wateren in het meer.

Zij kwamen terug naar Ujiji, waar zij toebereidselen tot de afreis maakten.

Ujiji is de verzamelplaats, de markt van alles wat bij of rond het meer leven kan.

Daar ziet men lieden van alle slach, uit tien, twintig verschillige gewesten : mannen die de kust bewonen; Arabieren, enz., enz., die hier allen hunne zaken komen doen.

Men vindt er landbouwers en herders, die er hunnen oogst en hunne kudden komen verkoopen; kooplieden in palmolie, in zout, in ivoor, enz.; visschers met hunne vangst, want de Tanganyka levert oneindig veel visch op; vervaardigers van booten; rondleurders uit Zanzibar met gedrukt katoen, roode peerlen en meer andere zaken, die zij voor allerlei waren verwisselen.

Over de gewoonten en gebruiken der verschillige stammen, die hij hier aan het uitgestrekte-meer ontmoet heeft, zegt Stanley het volgende :

Tatoueeren, dat is, zich de huid met allerhande kleuren en teekenen beschilderen, is hier een algemeen gebruik.

De Vouaroundi's schilderen niet alleen hunne wangen, wenkbrauwen en oogschelen, maar bekladden het hoofd en het gansche lichaam met rooden oker; anderen maken er rechte en kromme lijnen op, die elkaar doorkruisen, uiteeenloopen en soms duizenden kronkelingen maken.

Versiersels hebben zij buitenmate lief. Koperen ringen, gekronkelde ijzerdraden, stukjes ivoor, geslepen steenen, schelpjes, belletjes, blauwe en roode peerlen, enz., enz., dit alles dient hun tot opschik.

Degenen, die rijk genoeg zijn, dragen tot dertig, veertig perelsnoeren van alle vormen en alle kleuren.

Niets is zoo zonderling als de opschik der haren in den Ouroundi en in Ujiji.

Sommigen doen hun hoofdhaar volkomen afscheren, anderen behouden eene streep. Hanenkammen, borstels, halve manen, enz., enz., ziet men op hun hoofd.

Zij kleeden zich met schapen-, kalfs- of andere huiden, die zij verven en waar zij allerhande teekens op maken.

De Vouajiji's vervaardigen met het katoen, dat zij aankweeken, eene zekere stof, waaruit zij kleêren maken.

Deze Vouajiji's, alsook de Vouakaranga's, zijn zeer bijgeloovig.

Nooit zullen zij op de Tanganyka gaan of den berg Kaboga voorbijtrekken, zonder den god van het meer hunnen tol te betalen, en dan werpen zij stukjes stof of glaskorrels in het water.

Zij kennen ook den krododillen eene bovennatuurlijke macht toe. Zoo vertelde men in het dorp dat deze monsters — op heime-

Krijgsdans.

lijk aandringen van zekere personen — de menschen uit hunne hut gaan halen en ze in het meer werpen, dat zij zich ter markt begeven en de verdoken dieven uit de menigte weten op te zoeken.

Verder zag Stanley, aan den ingang van een dorp, een beeld met groote opengespalkte oogen en eene gele muts op het hoofd. Dit was het afbeeldsel van hunnen beschermgod.

Eenige stammen die de noord-westkust van het meer bewonen, de Vouabembé, de Basansi en de Vouasansi, zijn menscheneters.

De eersten, zegt Stanley, vertoonen zich zeer weinig; zoohaast zij menschen zien, vluchten zij in het gebergte.

Toen alles gereed was, namen Livingstone en Stanley afscheid van Ujiji.

Om aan de plagerijen van sommige opperhoofden te ontsnappen, volgden zij de Tanganyka in zuidelijke richting, keerden na eenige dagen reizens weêr oostwaarts, en welhaast kwam Stanley terug op den weg, langs waar hij naar het meer was gekomen.

Zij bereikten Kouihara, waar zij de koopwaren vonden door Stanley achtergelaten, alsook verschillige kisten, die Livingstone toebehoorden.

Hier hield Livingstone stil. De Amerikaan liet hem alles wat hij missen kon, en zoo bleef de doctor in bezit van meer dan vijf duizend meters stoffe, ijzer- en koperdraad, enz., hetgeen hem de middelen schonk om zestig mannen gedurende vier jaar te onderhouden.

Stanley nam afscheid van zijnen gezel; hij zou den doctor dragers zenden, zoohaast hij te Zanzibar aangekomen was.

Toen Livingstone van alles was voorzien, trok hij terug naar de Tanganyka, ging verder het land in en kwam aan het meer Banguelo, dat hij langs alle zijden onderzocht.

Daar hij door koortsen overvallen werd, moest deze streek het einde zijner reizen zijn.

Op zekeren dag, afgemat en uitgeput, begaf hij zich ter ruste en 's anderdaags vonden zijne dienaars het ontzielde lichaam huns meesters geknield voor het bed.

Met kinderlijke bezorgdheid balsemden de trouwe Negers het stoffelijk overblijfsel van den grooten reiziger en brachten het naar de kust.

Wat Stanley betreft, nog meer andere reizen ondernam hij, waarvan wij verder melding maken. Laat ons intusschentijd zijn oordeel aanhalen over hetgene hij zoo al gehoord en gezien heeft.

“ Het binnenland van dit werelddeel, „ zegt hij, “ is niet, zooals men langen tijd gedacht heeft, eene woestijn van dor zand en kiezelaarde; integendeel, men treft er eene massa inzakkingen

aan, waar ontelbare beken, rivieren, breede en diepe stroomen vloeien; deze werpen zich in meren die, voor grootte en ligging, slechts hunne gelijken hebben in Noord-Amerika. Dàar, waar men dacht dat eenige wilde, verhongerde volksstammen ronddwaalden, leven integendeel ontelbare volken, die zich bijna allen met landbouw bezighouden en talrijke kudden bezitten. Afrika is niet meer het eigendom van wilde, bloeddorstige dieren; het is een rijk, vruchtbaar, zeer bevolkt land, waar koophandel en nijverheid, en om beter te zeggen, de beschaving niet wachten zullen zich te ontwikkelen, zoohaast men paal en perk gesteld heeft aan de rooverijen, aan de verwoestingen der slavenjagers en aan de baatzuchtigheid der Arabieren. „

Zeggen wij nu een woord over de bronnen van den Nijl en trachten wij dezen stroom in zijnen loop te volgen.

Tot in de laatste jaren berustten alle opgaven op gissingen; veronderstellingen op veronderstellingen werden er gemaakt en nooit kon men met de minste zekerheid voortgaan.

Nu echter schijnt alle twijfel geheven; de Victoria-Nyanza, het grootste meer van Afrika, is de eerste en groote voorraadkamer der waters van den Nijl.

Noord-oostwaarts der Tanganyka ligt dat groote meer; het bevindt zich gedeeltelijk onder de evenaarslijn en strekt zich tot omtrent drij graden zuiderbreedte uit.

Het is het grootste zoetwatermeer van geheel de wereld; het heeft eene uitgestrektheid van 84,000 vierkante kilometers, bijna drijmaal zooveel als België, en ligt op eene hooge vlakte die 1,148 meters boven de zee verheven is.

Op de oostzijde van dat meer liggen uitgestrekte vlakten en daarachter bergketenen, waartusschen zich de reuzen, de Kilimandjaro en de Kinia, bevinden, die zich tot meer dan 6,000 meters in de hoogte verheffen en wier kruinen met eeuwige sneeuw bedekt zijn.

De wateren dezer bergen en vlakten vloeien naar de groote kom, die zich in hunne nabijheid bevindt, en in het regenjaargetijde het noodige water ontvangen kan, om den Nijl buiten zijne oevers te doen gaan.

Ten zuiden van de Victoria-Nyanza, bevinden zich een drijtal rivieren : De Schimyu, de Wama en de Isaughi, die tot nu toe als de zuidelijkste bronnen van den Nijl aanzien werden; maar dezer dagen heeft men eene andere rivier ontdekt, die nog meer in het zuiden haren oorsprong schijnt te nemen. Het is de Kifou, waarover wij verder een woordje spreken zullen.

Stanley is het meer rondgevaren; 57 dagen was hij er mede bezig! In dat meer bevinden zich verschillige eilanden, die ook bewoond zijn. Het voornaamste is Ukerewe, rijk in ivoor en in vee, en bestuurd door eenen koning, die zeer vriendelijk was en heerschappij voerde over een volk, vol werkzaamheid en ondernemingsgeest.

Langs den noordkant ontlast de Victoria-Nyanza zich van hare wateren, die in den beginne in rechte lijn naar het noorden vloeien, dan zich westwaarts wenden, en zich eindelijk met de wateren van een ander meer " de Albert-Nyanza „ gaan vervoegen.

Die uitvloeisels zijn echte stroomen. De voornaamste tak komt uit eene baai " de baai Napoleon „ met eene breedte van 120 meters; hij ontvangt verder een tweeden arm, een recht kanaal, doorsnijdt een klein meer, " het meer van Ibrahim-Pacha „ en wordt algemeen de Victoria-Nijl geheeten.

Tot aan het meer Albert is de lengte van dezen stroom niet meer dan 40 uren, — en op dezen afstand heeft hij eenen val van 450 meters.

Daaruit ontstaan stroomversnellingen en watervallen, die dit gedeelte van den stroom geheel en gansch onbevaarbaar maken.

De voornaamste dezer watervallen zijn die van Ripon, welke zich dicht bij de baai Napoleon, en degene van Murchison, die zich dicht bij het meer Albert bevindt. Deze laatste heeft eene diepte van 20 meters.

Het meer Albert is op verre na zoo groot niet als de Tanganyka en de Victoria-Nyanza; het bevindt zich ten noord-westen van dit laatste, op 670 meters boven de oppervlakte der zee.

Het is 220 kilometers lang en van 35 tot 90 kilometers breed.

Dit meer is bijna gansch door hoogten en gebergten omringd; het vormt om zoo te zeggen eene inzakking, waartoe noch stroomen,

noch rivieren naderen kunnen, tenzij met zich dwars door gebergten of rotsen eenen weg te banen. Al bruisend en ruischend werpen zij dan ook hunne wateren in dit groote bekken, hetgeen de schoonste, de treffendste natuurtooneelen scheppen moet.

Op den westkant ziet men het Blauwe-Gebergte, dat zich tot 1,800 meters boven het meer verheft.

Ten oosten is de bergketen niet zoo hoog, ruim 300 meters; maar in het zuiden, tusschen de drij groote meren, vindt men de bergachtige streek, Ankori en Ruanda, waarin bergen aangetroffen worden, zooals de Msumbiro en de Gambaraga, die zich tot in de wolken verheffen en 4,000 tot 4,500 meters hoog zijn.

Tusschen deze bergen bevinden zich de prachtigste valleien, die eeuwig groen zijn en het liefste uitzicht opleveren.

Ten zuiden van de Albert-Nyanza bevindt zich het meer Edward (Mouta-Tzighé), 1000 meters boven de zee, dat door de rivier Semliki met het eerste in gemeenschap gebracht wordt. In het meer Edward werpt zich de Kifou, die recht uit het zuiden komt aangestroomd en eene lengte schijnt te hebben van 350 tot 400 kilometers. Deze rivier zou haren oorsprong nemen ongeveer aan den 4en graad zuiderbreedte en dus de meest zuidelijke bron vormen van den Nijl.

De Victoria-Nijl doorloopt het noordelijk gedeelte van het meer Albert, verlaat dit weldra en wendt zich weêr naar het noorden in de richting van Gondokoro.

Bij het verlaten van het meer heeft de stroom eene breedte van 440 meters. Verder ontvangt hij verschillige rivieren, alsmede de wateren van grootere en kleinere meren en krijgt den naam van Bahr-el-Djebel (stroom der gebergten).

Na langs den linkeroever den Bahr-el-Ghasal (stroom der gazellen), die uit het binnenland komt, ontvangen te hebben, draagt hij verder den naam van Bahr-el-Abiad (Witte Nijl, of liever : Witte Stroom), doorloopt de landen der Schillucks, Dinka en Kordofan en komt te Chartum, waar hij den Barh-el-Azrek (Blauwe Nijl, of beter : Blauwe Stroom) ontvangt.

De Bahr-el-Azrek komt uit Abyssinië, vloeit door het meer Demba of Zana, dat eene oppervlakte heeft van 70 vierkante

mijlen, en neemt de waters op van verschillige beken en rivieren.

Nu heet onze stroom eigentlijk de Nijl en blijft dien naam tot het einde toe behouden.

De laatste rivier, die hij ontvangt, is de Atbara, die insgelijks haren oorsprong neemt in Abyssinië.

Verder doorloopt de Nijl gansch Egypte, en niet het minste beekje komt zijne wateren nog met de zijne vermengen.

De gemiddelde breedte van den Nijl is van 1000 tot 2500 meters, zoo breed is hij te Chartum. Bij zijne intrede in Egypte, te Assuan of Syena, is hij slechts 1000 meters breed en ook niet meer vóór Kaïro, hoofdstad van Egypte, die door eene vaart van eene uur gaans met den Nijl in gemeenschap staat.

De Nijl werpt zich in de Middellandsche zee, langs twee armen : de rechter loopt voorbij Damiette, de linker voorbij Rosette.

Vroeger had hij er zeven, maar de gedurige aanslijkingen hebben die armen gedood en bij zijne monding een eiland gevormd, dat zeer vruchtbaar is en nu de *Delta* genoemd wordt.

De Nijl bevat nog meer andere eilanden. Zoo bevindt zich dicht bij Kaïro het eiland Rudah, waar een Nijlmeter (*) staat, om gedurende de overstrooming de hooge waters na te zien en aan te teekenen.

Dicht bij Assuan liggen drij eilanden in den Nijl : Phile, Begueh en Elephantine.

Op het eiland Phile treft men, onder meer andere oudheden, twee tempels aan, die van Isis en Serapis. Het was vroeger het middelpunt van den handel met Ethiopië; thans is het gansch verlaten.

Zoo is het ook met het eiland *Begueh*, dat de Egyptenaren het eiland *Snem* noemen. In vorige tijden was het de geheiligde plaats der bedevaarten; er bestond een overgroote tempel, die 360 reukvaten bezat (**) en door eene menigte priesters bediend werd.

Op het eiland Elephantine, een zeer bekoorlijk oord, ziet men

(*) Mekias. — Zuil, in graden verdeeld.
(**) Een voor elken dag van het jaar.

ten huidigen dage eenen tempel, die voortijds aan de slang Cnuphis gewijd was.

Overblijfsels van eene menigte tempels vindt men overigens nog in Egypte en in Nubië; er waren er aan de zon gewijd, aan de godin Hathor, aan Isis, Serapis, enz., enz. Zelfs bestaat in Nubië eene streek, die de aardrijkskundigen het land der tempels noemen. De menigte dezer tempels, die zich allen op de oostelijke zijde van den stroom bevinden, bewijst genoeg, dat deze streek vroeger sterk bevolkt moet geweest zijn. Nu is er de bevolking zeer dun gezaaïd.

De vaart op den Nijl is nog al moeilijk; menigmaal ontmoet men watervallen en stroomversnellingen, die als zoovele hinderpalen voorkomen. Nochtans is men ertoe geraakt eenen regelmatigen stoombootdienst in te richten tot aan Assuan, waar zich de groote waterval bevindt (*). Geholpen door de Nubianen, die de booten geleiden en voorttrekken, gaat men nochtans tot aan Chartum, zelfs tot aan Gondokoro; maar in het regenjaargetijde wordt deze laatste streek in een uitgestrekt moeras, in een meer herschapen, waaruit ondoordringbare rietstruiken opschieten.

Het stroomgebied van den Nijl beslaat, volgens de berekeningen van doktor Schweinfurth, eene oppervlakte van 8,260,000 vierkante kilometers; de kom van den Amazonenstroom heeft er slechts 7,000,000 en die van den Mississipi iets meer dan 3,000,000. De afstand, van zijne eerste bronnen tot aan zijne monding, in rechte lijn genomen, is ruim 3,900 kilometers, hetgeen veronderstellen doet, dat de lengte van zijnen loop, met zijne verschillige kronkelingen en omwendingen, die der twee groote Amerikaansche stroomen te boven gaat.

Banning noemt den Nijl den koning der stroomen van den ganschen aardbodem.

Zooals wij gezien hebben, wordt Egypte gansch en geheel door den Nijl doorsneden.

Volgens sommigen was Beneden-Egypte in vroegere eeuwen niets anders dan een zeeboezem en Midden-Egypte een moeras. Door de aanslijkingen, teweeggebracht door de overstroomingen

(*) Er bestaan op den Nijl zes watervallen, die eenige grootte hebben.

van den Nijl, zou de zeebodem aangevuld en het moeras eene bebouw- en bewoonbare streek geworden zijn. Een schrijver beweert dat het slijk, jaarlijks door den Nijl over de vallei uitgespreid of naar de Middellandsche zee gevoerd, tot 141 millioen tonnen beloopt.

In Opper-Egypte regent het nog niet eens in vijftig jaar, in Beneden-Egypte nog veel minder.

In de tropische landen, integendeel, heeft men van April tot September overvloedige stortregens.

Soms gebeurt het in deze streken dat het weder helder en klaar is, dat men geen wolkje aantreft in den schitterenden hemel. Opeens vertoont zich aan den gezichteinder een klein, klein zwart puntje, en in eenige oogenblikken groeit dit puntje zoo zeer aan, dat welhaast de gansche lucht als door nevels en wolken overtrokken is en een overvloedige stortregen nederplast. Zoohaast het ophoudt te regenen, wordt de lucht weêr helder en ziet men geene enkele wolk meer; maar men ziet duizenden en duizenden insecten, kruip- en andere kleine dieren te voorschijn komen, die door de vogels onverpoosd achtervolgd worden. Zoo gebeurt dit dagelijks, maanden lang, en gewoonlijk op hetzelfde uur.

Deze bestendige regens doen natuurlijk de meren en de stroomen wassen.

Rond 15^{en} Juni gaat de Nijl buiten zijne oevers en stijgt tot op eene hoogte van 7 tot 9 meters. Met einde Juli houdt het wassen op; rond het midden van September beginnen de waters te dalen en langzaam gaan zij in hunne oevers terug, na op de landen een vet slib of slijk neêrgelegd te hebben, dat ze ten hoogste vruchtbaar maakt.

Van Assuan of Syena tot aan de monding van den Nijl gelijkt de vallei langs beide kanten aan eene uitgestrekte zee : 600 tot 700 vierkante mijlen lands staan volkomen onder water.

De steden en dorpen, die zich op de oevers en in de vallei bevinden, zijn op hoogten aangelegd en bevinden zich als zoovele eilanden in deze groote uitgestrektheid water. Hooge dammen en wegen verzekeren het verkeer der inwoners onder elkander.

Zoohaast het water verdwenen is, begeven de landbouwers zich aan het werk. Zij zaaien en planten in dit vette, moerassige slijk, zonder wel eens den grond te spitten of om te ploegen, en zoo vruchtbaar is het hier, dat men gewoonlijk eenen dubbelen oogst opdoet. Niet zelden gebeurt het, dat men in één jaar, van een en hetzelfde veld, twee, zelfs drij opbrengsten hebbe; immers in Egypte is het uitnemend warm, de winter is er om zoo te zeggen onbekend, en de alles koesterende zon doet planten en vruchten weelderig opschieten en snel hunnen vollen wasdom bereiken.

Met 1sten Juli doorloopt een uitroeper te Kaïro dagelijks de stad en maakt den menschen bekend, hoe hoog het water staat.

Stijgt de Nijl niet tot 16 dra's (Egyptische voeten), iets meer dan 6 meters, of gaat hij hooger dan 24 dra's, omtrent 8 meters, dan is het een slecht jaar en zijn de landbouwers ontslagen hunne pacht of schatting te betalen.

Bereikt hij 18 dra's, dan heeft men een goed jaar; maar stijgt hij tot 20 en niet hooger dan 22 dra's, 7 meters 10 centimeters en daarboven, dan is het een rijk en overvloedig jaar en hebben er in Egypte openbare feestelijkheden plaats.

Het Nijlwater wordt zeer geroemd; het is zoet en aangenaam. Een reiziger vergelijkt het aan Champagne — niet als wijn, maar als de lekkerste drank onder de verschillige soorten van water.

De Sultans schijnen dezen drank zeer lief te hebben; want dagelijks zendt men er naar Konstantinopel, hoofdstad van Turkije, voor het gebruik van het gansche hof.

Het spreekt van zelfs dat dit water, om drinkbaar te zijn, moet *gefiltreerd* worden; men mengt het dikwijls met bittere amandels, die tot pulver gestampt zijn.

De oude Egyptenaren aanbaden den Nijl als eene godheid; hij had zijne priesters en zijnen eeredienst. Offeranden werden hem opgedragen, ommegangen en feesten te zijner eere ingericht, tempels gebouwd, enz., enz.; de bewoners immers aanzagen den Heiligen Nijl, als den Vader, den Beschermer des lands.

Egypte hangt af van Turkije, en Nubië en Kordofan zijn aan het geboorteland van Mozes onderworpen.

Nubië telt 1,500,000 inwoners. Hare voornaamste stad is Chartum met 40,000 zielen.

Egypte heeft eene bevolking van meer dan 5 millioen inwoners en wordt in name des Sultans bestuurd door eenen Onderkoning,

Waterdrager.

wiens troon voor zijne nakomelingen erfelijk is, en die gewoonlijk Khedive genoemd wordt.

Zijne hoofdstad is Kaïro, met eene bevolking van ongeveer 350,000 zielen. (*)

(*) De bijzonderheden, die volgen, zijn ontleend aan het werk van Maxime Du Camp : *Le Nil, Egypte et Nubie*. Deze streken werden in 1850 door den schrijver bezocht.

Deze stad is ver van schoon te zijn. Het grootste deel der huizen zijn met gedroogde leemaarde gebouwd; alleen in het gedeelte, waar vroeger de Mamelukken woonden, treft men lieve en kostelijke gebouwen aan. De moskeën integendeel (Mahometaansche tempels) zijn prachtig; men zou er honderden kunnen noemen, die schitterend rijk zijn.

Kaïro is de verzamelplaats van al de volken, die Egypte bewonen of er heen komen om hunne waren te ruilen.

Men ziet er de zonderlingste kleedingen : Turken in gespannen broeken en vuile jassen; bijna naakte Fellah's met eenen blauw katoenen kiel; Bedouijnen in 't grijs gehuld, wier voeten met lompen en koorden omwonden zijn; Abaddieh's met breede witte onderbroeken en lang ingevet haar; Arnauten met roode vesten en lange opgekrulde knevels; Abyssinianen met blauwe tulbanden; Arabieren met lompen bedekt; Negers van Sennaar, zoo zwart als de hel; Nubianen in vodden en anderen en anderen.

De vrouwen dragen blauwe rokken of zijn gansch en geheel in een stuk zwart taffetas gewikkeld *(habara);* op hun hoofd ligt een groot doek dat tot de aarde nederdaalt. Hun wezen verduiken zij onder stukjes zwarte zijde, aan elkander gehecht, en met plakjes zilver versierd, of wel onder een stuk wit doek *(bourko).*

De bijzonderste stad van Egypte, waar veel handel gedreven wordt, is Alexandrië, zeehaven op de Middellandsche zee.

Zij telt meer dan 200,000 inwoners. Zij is noch Turksch, noch Araabsch, noch Fransch, noch Russsisch. Men vindt er alle slach van natiën en ook alle soorten van huizen en gebouwen.

Te Alexandrië ziet men de vermaarde kolom van Pompeus, door Cesar opgericht, ter herinnering van den zege op zijnen vijand. Zij bestaat uit een enkel stuk graniet, is 96 voet (ongeveer 30 meters) hoog en heeft 23 voet 2 duim omtrek.

In Egypte treft men eene massa merkwaardigheden aan, die het ons onmogelijk is alle aan te halen; wij zullen ons bepalen met er eenige op te geven.

Te Nizeh (Djizeh), niet ver van Kaïro, op den westelijken oever van den Nijl, bevinden zich de alombekende en vermaarde pyramiden.

Drij hebben eene kolossale grootte en dragen eenen bijzonderen naam : Cheops, Chephren en Mycerinus.

Zij zijn vroeger door eenen geheelen hoop kleine omringd geweest, waarvan er nog slechts drij bestaan, die ook zeer vervallen zijn.

Fellah-meisje.

Cheops heeft eene hoogte van 150 meters en is dicht bij den grond 243 meters lang en breed.

Chephren is 133 meters hoog en heeft eene breedte van 200 meters.

Mycerinus is slechts 54 meters hoog en 93 meters breed.

Iemand heeft berekend dat, zoo men met de steenen, aan de pyramiden verbruikt, eenen muur wilde maken van drij meters hoog en 33 centimeters dik, deze muur eene lengte hebben zou van 4,690 kilometers.

Hoe kolossaal moeten deze drij gedenkteekens zijn!

Naar alle waarschijnlijkheid werden zij in de elfde en twaalfde eeuw vóór J.-C. opgericht. Met welk doel? Dit weet men niet juist. Eene menigte vertellingskens en legenden zijn er aan verbonden. De eenen beweerden, dat zij het werk van God zelven zijn, en dat daar het boek bewaard wordt, waarin de daden der menschen worden aangeteekend; de anderen, dat zij tot begraafplaats der koningen dienden; weêr anderen, dat het de graanzolders waren voor de jaren van hongersnood, voorzeid door Jozef, zoon van Jacob. Een Fransch schrijver (*) heeft deze zaak breedvoerig behandeld; hij denkt, dat de Pyramiden zich daar bevinden als schutspalen tegen de massa's stof en zand, die uit de Libysche woestijn komen aangedreven.

Bij de Pyramiden had ten jare 1798 een veldslag plaats tusschen de Mamelukken en de Franschen, aangevoerd door Bonaparte. De laatsten bleven overwinnaars.

Langs de oevers van den Nijl worden ook vele grotten gevonden, waarvan sommige tot begraafplaatsen gediend hebben. De grotten van Samoun moeten voorzeker onder de bijzonderste gerekend worden. Du Camp liet er zich in afdalen, en was er getuige van het zonderlingste schouwspel. Buiten een oneindig getal menschen-mummiën zag hij er ook een aantal serpenten, krokodillen, visschen, vogels en dieren van alle slach, die allen gebalsemd en met windels omgeven waren. Hetgeen hem echter het meeste trof, was het zicht van een menschelijk wezen, dat op den hoek eener rots recht zat en dààr zijne dood had gevonden. Het was verschrikkelijk om zien. Dat ontzielde lichaam spalkte de oogen

---

(*) F. De Persigny. — De la destination et de l'utilité permanente des pyramides d'Egypte et de Nubie contre les irruptions sablonneuses du désert. Paris, 1845.

open, had zijnen mond ineen-, zijn hoofd achteruit getrokken en strekte de armen uit, als iemand die om hulp roepen of ontwaken zou.

Ongetwijfeld is dit een ongelukkige, die in deze onderaardsche gangen zijnen weg verloren, geroepen, geschreeuwd en gehuild heeft, en daar, op die plaats waar hij nu nog zat, door den dood overvallen werd. Acht jaar reeds was hij daar, zoo zeiden ten minste de geleiders.

De begraafplaats der koningen van Egypte in het gebergte van Biban-el-Molouk, in de omstreken van Thebe, verdient eene bijzondere melding.

Pyramide.

Zestien graven, allen toebehoorende aan het achttiende, negentiende en twintigste vorstengeslacht, heeft men alreede in dit gebergte gevonden; zestien graven, waarvan sommige echte paleizen zijn. Zie hier hoe men in dien tijd te werk ging :

Als een Pharao den troon beklom, begon men maar zijn graf te maken. Men zocht in het gebergte eene voordeelige plaats en onmiddellijk sloeg men de hand aan 't werk. Men hield niet af; men

maakte de eene plaats achter de andere; men verfde en schilderde en bracht alles te zaâm wat maar eenigszins tot opschik dienen kon. Zoo ging het immer voort, tot de dood den koning van deze wereld haalde en hem zijne plaats onder de goden wees.

Dan viel alles stil. Galerijen bleven onafgewerkt, de prachtigste vertrekken werden niet opgemaakt.

Het stoffelijk overblijfsel van den koning werd gebalsemd: zeventig dagen bleef hij onder zijn volk, en dan werd hij, in groote pracht, naar zijn praalgraf gedragen. Dit werd bij den ingang zeer dicht toegemetseld, en haastig begon men een nieuw graf voor een nieuwen koning gereed te maken.

Zonderlinge, wreede gebruiken vindt men ook in Egypte en in de landen, die ervan afhangen.

Zoo spreekt Du Camp over iets zoo wonderbaars, dat wij er slechts moeilijk geloof kunnen aan geven. En nochtans, Du Camp zag het voor zijne eigene oogen; hij zag het in 1850, niet ver van Kaïro.

Honderden menschen lagen nevens elkaâr uitgestrekt, met den buik en het aangezicht op den grond, en de armen langs het lichaam. Een man liep erover heen en legde ze allen op goede orde, den eene dicht bij den andere.

Eene groote menigte volks omringde hen.

Opeens werd alles stil : een dervisch of Mahometaansche monnik, de Cheik en Cherif Khodary, verscheen; hij zat op een bruin paard, dat door twee mannen werd geleid. Hij zag er bleek uit en had eenen grooten cachemiren tulband om het hoofd.

Hij hield zijn paard stil en scheen te verschrikken. Twee duizend personen lagen vóór hem, over wier lichaam hij de reis maken zou.

Hij hief de handen en de oogen ten hemel, begon te bidden en in deze houding leidden hem twee mannen over deze menschelijke baan.

Geen schreeuw, geen zucht werd gehoord; alleen een zacht gemurmel, het gebed der boetveerdigen, steeg ten hooge.

Zoohaast de profeet voorbij was, stonden de boetelingen op en mengden zich onder de menigte.

Geen enkel dezer mannen mag gekwetst of gedood zijn; zoo niet, is het een bewijs dat zij aan de bermhertigheid Gods getwijfeld hebben of in onzuiverheid leefden.

De Verplettering.

Toen de Cherif zijne reis geëindigd had, werd hij van zijn paard genomen en viel in onmacht.

Deze plechtigheid wordt de Dossêh (de vertrappeling) genoemd.

Vervalschers en bedriegers ondergaan in Egypte eene straf, die zeker weinig in den smaak der Europeesche deugnieten vallen zou.

Zoohaast iemand overtuigd is de koopwaren te vervalschen of geen behoorlijk gewicht te geven, wordt hij veroordeeld om eenige uren vóór zijnen winkel tentoongesteld te worden.

Twee policiedienaars grijpen hem aan, sluiten zijnen winkel, doen hem op een paar steenen staan, en nagelen zijne ooren vast. Zoohaast dit gedaan is, trekt men de steenen weg; de ooren rekken tot zij spannen en eene levendige pijn veroorzaken, en de man verheft zich op de toppen der teenen, kronkelt en wringt, om de droeve smart te verminderen. Voeg daarbij de schaamte en schande, en de gedurige uitjouwingen der voorbijgangers.

De manier van de belastingen te heffen geschiedt in Nubië almede op de zonderlingste wijze.

Als de oogsttijd gekomen is, doet de Nazir, de ontvanger der belastingen, eene omreis; hij bepaalt, namens het Staatsbestuur, den prijs van het koren op stam, en betaalt in papieren geld. Drij maanden later, als de oogst opgedaan en geleverd is, komt hij terug om de belastingen te heffen. Men biedt hem het papieren geld aan. dat men van hem ontvangen heeft; maar het is er verre af dat hij het terugnemen zal : hij moet klinkende munt hebben. De boer heeft er geene; hij krijgt van den stok, totdat hij er vindt, en zoo hij geene vindt, neemt men den overste van het dorp, leidt hem naar de stad, geeft hem stokslagen, bindt hem aan armen en beenen, legt hem op de groote markt en verbiedt iedereen hem eenig voedsel te geven. Zoo de man bezwijkt vóór de belasting betaald is, grijpt men een tweede, een derde slachtoffer tot de noodige som bijeengebracht is.

Nog erger : indien iemand op het eerste woord betaalt, hetgeen hij persoonlijk betalen moet, dan wordt hij verdacht rijk te zijn. Men eischt hoogere en hoogere sommen, en zoo de man het niet geeft, krijgt hij weêral een pak slagen.

Zoo bestond het ten minste vóór 25 jaar. Is het nu nog zoo, sedert de hervormingen ingebracht door Mehemet-Ali?

Zulk schandelijk stelsel zou voorzeker eindigen met het land ten verderve te sleepen.

Ook is Du Camp van gevoelen dat Egypte meer en meer achteruit gaat. Hij beweert dat het onmogelijk is, zooals Mehemet-Ali het beproefd heeft te doen, in dit land de nijverheid in te voeren

en uit te breiden. Integendeel, deze poging heeft eerder kwaad dan goed gedaan : zij is mislukt; zij heeft niets goeds voortgebracht en is een hinderpaal geweest ter ontwikkeling van den landbouw.

De landbouw vervalt, en het is nochtans de eenige en beste welvaartsbron van het Egyptische volk. In 1858 bewerkte men maar het vierde deel meer der landen, die drijhonderd jaar vroeger beploegd werden.

Banning denkt gansch anders over de toekomst van dat land. Het herleeft en gaat met kloeke stappen voorwaarts. Het kanaal van Suez is gemaakt; stoombootdiensten zijn ingericht en ijzeren wegen aangelegd. Reeds bezit Egypte 1,780 kilometers zulker wegen en er bestaat zelfs een ontwerp Chartum, het vereeningspunt tusschen het land der Pharao's en het binnenland met eene lijn te begiftigen.

Europeesche rechters zijn aangesteld om de twistgedingen, waarin vreemdelingen betrokken zijn, te beoordeelen; in een woord, Egypte is ontwaakt en men heeft betrouwen in den nieuwen geest, die het bezielt.

Ook tracht Egypte meer en meer zijn gebied in het binnenland te vergrooten. Reeds bezit het Nubië, Kordofan, Darfour en oefent een zeker gezag uit over sommige gewesten; daarbij doet het immer pogingen om zijne heerschappij tot aan de groote meren uit te breiden. Dit was de zending van Baker in 1870 en van kolonel Gordon in 1874, en dit geschiedde vooral om den schandelijken slavenhandel te keer te gaan.

Men is ertoe gekomen vijftien krijgsinrichtingen in deze streken te vestigen, en volgens de laatste berichten stelde kolonel Gordon, die in 1875 gouverneur benoemd werd, zich voor er nog twee posten bij te voegen : de eene zou stand nemen tusschen het meer Ibrahim en de Victoria, en de andere aan de oevers van dit laatste meer. (*)

Kloeke volken wonen nochtans aan de groote meren, en voorzeker zullen deze hunne onafhankelijkheid met hardnekkigheid verdedigen.

(*) Sindsdien is Gordon om het leven gebracht bij de inname van Chartum door den Mahdi.

Zoo vindt men aan de noord-westelijke zijde van het meer Albert de Niams of Niamaniamen, en op den noordelijken oever der Victoria, het machtige rijk van Uganda.

Over de Niamaniamen heeft men langen tijd vele onnoozelheden verteld. Zoo zegde men, dat zij hun rundvee, hunne koeien

Negertype uit Darfour.

begroeven en stervende grijsaards en weggeloopen slaven opaten; zoo schilderde men ze af met breede staarten en beweerde zelfs dat zij half mensch en half hond waren.

Niets van dit alles is waar. De reiziger Piaggia, die dit land in 1865 bezocht en er ruim twee jaar verbleef, leert ons deze streken nader kennen.

De Niams zijn geene menscheneters. In sommige zaken zijn zij zeer wreed, dat is waar; zij bezitten eene menigte slaven en beheerschen de omliggende negerstammen.

Zij hebben eene bronskleurige huid, lang hoofdhaar en eenen dichten baard; zij hebben eene fiere houding, zijn kloek en sterk, en wel gevormd. Als kleeding dragen zij een stuk boomschors, met eenen gordel boven de heupen vastgehecht.

In zulk costuum vond Piaggia hunnen koning Tombo. Daarbij hing het haar van dezen vorst in lange vlechten en was het, op de zonderlingste manier, met pluimen van alle kleur versierd. Bij de ontvangst droeg Tombo in de eene hand drij lansen en in de andere eene soort van harp.

De Niams wonen in cylindervormige hutten; die van hun opperhoofd is veel grooter en heeft een dak van fijn gevlochten strooi.

Piaggia ontdekte in het zuiden dezer streek een nieuw meer, dat op sommige kaarten aangeteekend staat onder den naam : *Meer volgens Piaggia.*

Niettegenstaande Piaggia's getuigenis, houdt Schweinfurth (*) het er voor, dat de Niams-Niams, zooals hij die noemt, wel degelijk menscheneters zijn. Deze reiziger heeft bekkeneelen van menschen meêgebracht, die door deze dierlijke wezens opgeëten waren.

Voor een ander volk, ten zuiden der Niams, lijdt dit geenen twijfel. Deze, de Monbuttus, voeden zich voorzeker met menschenvleesch. Schweinfurth werd door hunnen koning zeer goed ontvangen en, daar de man wist, hoe zeer deze afschuwelijke gewoonte den blanke tegen het hoofd stoot, gaf hij bevel geene maaltijden van menschenvleesch gereed te maken.

Schweinfurth kreeg van dezen vorst een huis ten geschenke. Het was eene soort van buitengewoon groote rieten mand of korf, waarop een deksel stond, dat tot dak diende. Dit huis werd aan de tent van den reiziger gevoegd.

Menschenvleesch schijnt het gewoon voedsel te zijn der volksstammen van den Ubangi. Zij verkiezen dit vleesch boven alle ander en zeggen, dat het eene edele spijs is, terwijl de dieren slechts een gewoon voedsel opleveren.

In elk dorp bestaat er op de openbare plaats een gekapte steen, waarop men de slachtoffers doet nederzitten; daaraan zijn

(*) Reizen van 1870.

kleine kanalen gemaakt om het bloed bijeen te doen komen : stevig in den grond gevestigde palen beletten de slaven zich te bewegen, en een buigbare boomstam, die zich vier of vijf meters achterwaarts bevindt, wordt boven het hoofd van den ongelukkige gespannen, om de halsrechting te vergemakkelijken.

Het schrikwekkendst van al is, dat de vrouwen misschien handiger zijn dan de mannen om een slachtoffer te halsrechten of een lijk in stukken te snijden. Op eenen oogwenk en zonder eene verkeerde snede, nemen zij eenen arm of een been weg, juist op de plaats der gewrichtsverbinding, en met eene gezwindheid, die men slechts door dikwijls herhaald gebruik kan verkrijgen.

De behendigste ontleedkundigen der snijtafels in onze hoogescholen zijn op verre na zoo ervaren niet als deze monsters in menschengedaante. Men laat hun bijzonder de zorg over, het hoofd en de ingewanden af te koken. Het bebloede vleesch wordt eenige oogenblikken boven gloeiende kolen gehouden en dan verslonden; en het overige wordt den honden toegeworpen.

Ziehier hoe een dagblad de toebereidselen tot zoo een afschuwelijken maaltijd beschrijft :

“ Op 15 September 1890, — het is dus niet zeer lang geleden — was er een groot gerucht in het dorp Intondo.

Het is inderdaad heden morgen, dat men Bandzinga, slaaf van Irebou, dien Molléki onlangs gekocht heeft, zal slachten.

Ah! Molléki is een groot opperhoofd. Hij heeft vele mannen; hij heeft dertig vrouwen; hij bezit veel ivoor en eet veel menschenvleesch; hij is zeer milddadig, want hij verdeelt het vleesch tusschen het volk.

Molléki heeft Bandzinga gekocht voor twee stukken ivoor. Zoo hij hem niet duurder betaald heeft, is het, omdat Bandzinga mager was! Maar, sinds dien, heeft Bandzinga veel bananen en broodwortels gegeten, alsook maïs en versche visch.

Bandzinga was vrij in het dorp, hij wandelde op en neer en sprak met iedereen; gedurende gansche uren bleef hij op den grond uitgestrekt liggen, hennep of tabak rookende, palmwijn drinkende en met de voorbijgangers pratende. Bandzinga was gelukkig.

Op zekeren dag landt een Fransche kanonneerboot tegenover

het dorp aan. Een der zwarten van de bemanning herkent Bandzinga; hij verwittigt zijnen kapitein, die hem voorstelt den ongelukkige te verlossen.

Bandzinga, ofschoon hij weet welk lot hem wacht, weigert op de stoomboot te vluchten en blijft gerust in het dorp.

En ziet, nu is hij daar stevig gebonden op den steen, die zich te midden der openbare plaats bevindt; hij kan armen noch beenen bewegen; het hoofd vastgehecht bij middel van welgevlochten slingerplanten, wordt in de hoogte getrokken door eenen langen staak, zoodanig gebogen, dat hij er bijna van breekt.

Gisterenavond, terwijl hij met zijne vrouwen klapte, zegde Molléki, dat hij goesting had naar menschenvleesch, en oogenblikkelijk werd Bandzinga gegrepen en vastgebonden.

In het begin heeft hij een weinig tegenstand geboden, doch eenige messteken links en rechts hadden hem al spoedig tot bedaren gebracht. Een zoon van Molléki heeft hem diepe insnijdingen in den rug gedaan en heeft daarna aan vader gaan zeggen, dat hij goed was om opgepeuzeld te worden.

— " Hij heeft veel vet op zijnen rug. „

Bij het opgaan der zon is gansch het dorp te been. Bandzinga wacht. Hij kan niet meer schreeuwen; maar zijne oogen staan angstvol en het volk lacht met hem, terwijl het de waarde van het slachtoffer bespreekt : " Waarlijk, zijn vel is glad, zijne spieren hard; hij heeft geene inzweringen, het vleesch ziet er goed uit en zal een uitmuntenden maaltijd uitmaken. „

De vrouwen zijn rondom geschaard, de vrouwen van Molléki aan het hoofd; zij wasschen hunne schotels uit, waarin zij het bloed van het slachtoffer zullen opnemen. De knapen, (deze ouderdom is zonder genade) twisten om het dichtst bij te komen; zij slijpen hunne messen op den algemeenen steen en bespreken de waarde der verschillende stukken. De oude oorlogvoerders zijn kalmer, alsook de oude vrouwen, die de jonge bekijven, wier blijde ontroering te zeer blijkbaar is. Het is misschien om de hunne te bedekken.

Daar komt Molléki, het groot opperhoofd Molléki!

Hij heeft het mes der opoffering mede gebracht, het mes der afgoden, dat zijn vader hem heeft nagelaten. Ach! dat mes heeft

reeds vele hoofden doen vallen! Men slijpt het langzaam vóór Bandzinga. Waarom zou men zich haasten? De tijd kost niets en de zon is nog niet verre boven den gezichteinder verheven.

En dan, degene die het offer gaat plegen, moet zijne faam zien te behouden; vele vrienden en nieuwsgierigen der omliggende dorpen zijn tegenwoordig; deze laatsten, alhoewel niet uitgenoodigd, zijn alleenlijk als liefhebbers toegekomen, om de waarde te beoordeelen van den slag, die het hoofd van Bandzinga zal doen vallen.

Een enkele slag moet voldoende zijn, en indien de uitvoerder er een tweede moet geven, dan is het bij gebrek aan behendigheid of door zwakheid van den arm, en er wordt langen tijd met hem den spot gedreven.

Ge ziet, het mes snijdt?... en terzelfder tijd beproeft men met den duim het scherp van het schitterende lemmer.

De uitvoerder nadert Bandzinga, maakt hem eene witte lijn rond den hals en vervolgens... keert hij zich om, in woede ontstekend tegen twee kinderen, die zich tusschen zijne beenen waren komen verwarren; hij bekijft ze wel tien minuten lang.

Bandzinga wacht nog altijd.

Allengskens wordt de cirkel kleiner en kleiner rond den uitvoerder, die heeft plaats genomen achter het slachtoffer. Hij gaat slaan!... Maar neen. Hij ontwaart een takje van eene slingerplant, dat tot onder het hoofd, beneden de onderste kinnebak uitsteekt, en legt zijn mes neder om dit op zijn gemak te schikken.

De uitvoerder heft eene eerste maal zijnen arm op en laat het mes zakken tot op de witte lijn. Iedereen zwijgt. Het mes gaat weer omhoog en valt eensklaps op het merk neer; het hakt in éénen slag het hoofd af, hetwelk alsdan aan het einde van den staak wegvliegt, en eene bloedige kromme lijn beschrijft in de lucht.

De uitvoerder is een behendig man!

De oorlogsliederen weerklinken en men roemt de glorie van Molléki.

Intusschen springen allen toe; men verzamelt het bloed; hier is een been rechts, een arm links; de vrouwen van Molléki dragen den romp weg en de nieuwsgierigen bedelen een stukje af van degenen, die het meest begunstigd zijn. „

Eene soort van dwergen, en zeker wel de kleinste mannekens van gansch Afrika, wonen ten zuiden der Monbuttus; het zijn de Akkas. Schweinfurth kreeg er eenen van den koning, in verwisseling met eenen hond.

De Akkas zijn zeer behendig en snel in hunne bewegingen. Zij springen door het hooge gras als sprinkhanen, naderen tot op kleinen afstand de olifanten, steken deze dieren een oog uit en kruipen onder hunnen buik, dien zij met eene lans openhouwen.

De Akka van Schweinfurth stierf te Chartum, in den ouderdom van 17 jaar; hij was 1m34 lang.

In November 1873 werden er nog twee te Chartum aangebracht; later kwamen zij naar Europa.

Het waren twee jongens : de eene, van omtrent 10 jaar, was 1 meter lang; de andere 12 tot 14 jaar, had eene lengte van 1m11.

De Akkas hebben bijna geene lippen, eenen ingevallen neus met breede gaten, groote levendige oogen en gekroezeld haar. Zij hebben eenen bolronden vooruitstekenden buik en eenen uitgeholden rug.

Aardige gedaanten, die de belangstelling en nieuwsgierigheid der Europeanen moesten opwekken!

Anders is het gesteld met de volken, rond het meer Victoria. In het noorden treft men er aan, die alreede eenen zekeren graad van beschaving bereikt hebben : onder deze mag voorzeker Uganda gerekend worden.

Tijdens de reizen van Speke, in 1862, en Stanley, 1875, werd dit rijk bestuurd door koning Mtesa.

Deze koning is een machtig vorst, die den scepter zwaait over verschillige landen. Hij en zijne officieren belijden de leer van Mahomet en dragen de kleeding der Arabieren.

Speke verbleef drij maanden aan het hof van koning Mtesa, zonder in het minst zijne ontdekkingsreizen te kunnen voortzetten. Mtesa wist altijd iets om hem terug te houden; want hij was van gevoelen dat de koning alleen zijn land goed kennen moet. Eindelijk werd het Speke toegestaan het meer te bevaren. Met vijftig booten ging men op reis; den zevenden dag hunner vaart stootten zij op

een eiland, dat door eenen priester bewoond werd. Terugkeeren moest men, sprak de priester; het was de wil van den meergod.

Uganda heeft vruchtbare landerijen, waar veel koffie groeit; maar het meer nochtans is moerassig.

In het zuiden ligt Karagwe, dat zeer bergachtig is en door Speke als een zeer schoon land afgeschilderd wordt.

Koning Mtesa.

Bij het bezoek van dezen reiziger werd dit land bestuurd door eenen vorst, Rumanika genaamd, die zeer beschaafde manieren had, en tot den Europeaan allerlei vragen richtte.

Zoo kon hij niet begrijpen dat een zoo machtig land als

Engeland door eene vrouw geregeerd werd; telegraaf en stoombooten kende hij niet en kwamen hem voor als het wonderlijkste dat bestaan kon; verder vroeg hij of het altijd dezelfde zon was, die ons verlichtte, en of de maan ons voor den gek wilde houden, daar zij altijd zulke leelijke gezichten trok.

Het gesprek werd gehouden in Kisuahili, hetgeen men het Oost-Afrikaansch Fransch noemt. (*)

Meer andere volken wonen nog op de oevers der meren; Stanley en andere reizigers leeren ons die nader kennen. Bij de eenen werden zij goed ontvangen, bij de anderen weêr wat slechter, volgens den graad van beschaving van het volk en meerder nog volgens de behandeling der slavenjagers, die deze streken bezochten.

Verlaten wij deze volken — het zou ons immers ommogelijk zijn ze allen te bespreken — om eenigszins kennis te maken met de bewoners der oostkust van dit gedeelte van Afrika. Daar leven de Abyssiniërs, de Somali's, de Galla's en de Wittu's.

Abyssinië bevindt zich het meest ten noorden, langs de oevers der Roode zee en dicht bij de golf van Aden.

Het is eene zeer uitgestrekte streek, betrekkelijk goed bewoond (4,000,000 inwoners), met onderscheidene staten.

In Abyssinië vindt men den oorsprong van den Atbara en van den Blauwen Nijl. Men treft er eene bergvlakte aan, die van 3,000 tot 3,500 meters hoog is. Von Heuglin, die deze landen in 1862 bezocht, zegt " dat het ademhalen er moeilijk wordt; de steenbok graast er vreedzaam en waarschuwt door een gillend gefluit de kudde voor naderend gevaar; kraaien omringen met geruischmakende vlucht de hoogste rotsen, maar boven alles en allen zweeft in breede kringen de lammergier. „

Von Heuglin maakte kennis met Theodorus, den zwarten koning van Tigre, over wien later, tijdens den oorlog met Engeland, zoo veel gesproken werd.

Hij was een streng vorst, maar toch rechtvaardig en groot-

(*) Het Kisuahili is de taal der kustbewoners; het wordt ook door verschillige stammen gesproken, die in het binnenland wonen.

moedig, Hij zorgde voor gemeenschapswegen, hield zich met rechterlijke en bestuurlijke zaken bezig, en was ook dikwijls in twist met de naburige staten.

Deze gedurige oorlogen vielen zelfs niet al te zeer in den smaak van zijn volk, dat maar al te wel begreep dat handel en verkeer daardoor gestremd werden.

Ten zuiden van Abyssinië en van de golf van Aden wonen de Somali's; deze strekken hun gebied uit tot aan den stroom, den

De Koffieboom.

Dschub, die tot scheidslijn dient tusschen hun rijk en hetgene der Galla's, hunne onverzoenbare vijanden.

In dit land bevindt zich eene rivier, de Wobbi, die hare wateren verliest in het zand.

Niet ver van de Wobbi ligt de stad Brawa, dicht bij de zee. Zij vormt een halven cirkel, en bestaat uit ongeveer honderd huizen en tweehonderd leemen hutten, met rieten daken. De daken der steenen huizen zijn plat en bovenop staat gewoonlijk eene hut.

Zulk eene hut bewoonde Brenner, die deze landen in 1866 bezocht.

Brenner vertelt niet al te veel goeds van de Somali's.

Plunderen, moorden, iemand arglistig overvallen ligt diep in het karakter van dat volk.

Men ziet het in al hunne handelingen. Verhalen zij iets dat wreed of afstootelijk is, dan geraken zij in vuur, dan glinsteren hunne oogen. Hunne spelen zelfs geven het uit. Bij de eerste dagen van zijn verblijf in Brama, ontmoette Brenner eenen hoop jonge lieden, die eenen krijgsdans uitvoerden. Zij naderden hem en wierpen, al spottende en lachende, hunne speren naar de plaats waar hij stond.

Ook had Brenner de gewoonte zijne vrienden in dat land te ontvangen, met de eene hand aan den revolver en de andere om de noodige groetenissen te doen.

Werken doen de Somali's volstrekt niet; de armste, die niets meer heeft dan een doek om de heupen, steekt zelfs niet eens zijne handen uit. Alles geschiedt door slaven.

Ook zijn hunne velden zeer vervallen. Het katoen vergaat van onkruid. Verder doen zij maïs, rijst en Simsim op.

Bij de beploegde velden en planterijen woont het grootste deel der slaven. Daar leven zij in hutten en zijn er beter dan in de stad, onder het oog van hunnen heer en meester.

Kinderen zijn er in overvloed, en als de moeders aan het werk gaan, worden de ongelukkige kleinen op hunnen rug gebonden en blijven zoo uren lang blootgesteld aan de stikkendste hitte.

't Was een pijnlijk gezicht, zegt Brenner, de arme schepseltjes op den zwarten rug der moeder in de zon te zien braden (de thermometer teekende 26° c. in de schaduw); de kopjes hingen slap ter zijde en ik geloofde dikwijls dat zij dood waren. Geen wonder dat zulke negerkinderen, volwassen geworden, met blooten schedel in de gloeiende zon kunnen liggen slapen.

De Somali's zijn Mahometanen, even als de Noord-Galla's, met wie zij bestendig in twist leven.

De Zuid-Galla's zijn vijandig aan de leer van Mahomet. Zij gelooven aan een hooger wezen, *Waka,* dat almachtig en oneindig is. Dat opperwezen zorgt voor hunne kudden, schenkt hun den

noodigen regen; maar bij het laatste kwartier der maan worden zij verlaten. Dan gaat Waka naar de vijanden der Galla's, de Mahometanen, en dan wordt alles stil en somber; de kinderen die dan geboren worden, komen onvermijdelijk om door de hand der Somali's.

De Galla's, zoo noordelijke als zuidelijke, staan hooger dan de Negers; met deze laatsten hebben zij overigens niet veel gemeens

De Katoenboom.

tenzij de donkere huidkleur. Zij hebben als schedel- en gelaatsvorm veel meer van het Caucasische ras; hun haar is lang en hun lichaam geeft geene onaangename uitwasemingen.

De Galla's hebben vele goede hoedanigheden. Zeker zijn zij er verre vanaf beschaafd te zijn; maar zij hebben een vast karakter, zijn sterk beraden en streng van zeden. Den dood verkiezen zij boven de slavernij.

De vrouw wordt bij hen zeer vereerd. Bij het huwelijk heeft zij recht van keuze, en de mannelijke en vrouwelijke jeugd staat onder haar bevel.

Als een jongeling eene vrouw kiezen wil, werpt hij haar eene

halsketen in den schoot. Behoudt zij die, dan is zijn voorstel ingewilligd : anders slingert het meisje hem de keten naar het hoofd.

Voor ontwikkeling zijn de Galla's zeer vatbaar. Brenner nam een knaapje mede van 11 jaar; hij plaatste het in de burgerschool te Merseburg, waar het eene menigte zijner kameraden overtrof.

De Galla's drijven zelven geenen handel; dit doet hun Sultan, Hejitsch genaamd. Voor vee en ivoor wisselt hij kleederen en armbanden voor het geheele volk.

Als kleeding dragen zij eene soort van voorschoot van grof katoen, dat door eene bereiding in runderwater dicht en kloek gemaakt wordt.

Zij hebben vreeselijke wapenen. Aan de vuisten doen zij ijzeren ringen, met scherpe punten voorzien. Een vuistslag met zulke tuigen is doodelijk.

Zij dragen daarbij eene kloeke speer, waarvan zij zich behendig weten te bedienen.

Hun voedsel bestaat uit vleesch, melk, boter en honig; dit laatste hebben zij zeer lief, alsook bloed dat zij met volle teugen drinken. Groensel of fruit gebruiken zij niet; alleen de vrucht van den apenbroodboom wordt gezocht.

Tabak verslindt iedereen, jong en oud; ik zeg verslinden : het is wel zoo, want alle man kauwt er; zelfs de moeder dopt er haar schreiende kind in den mond.

Nog eene bijzonderheid in het leven der Galla's. Vóór het einde van het heete jaargetijde trekken zij, en al wat in het Gallaland leeft naar de wijduitgestrekte weilanden en meerschen, die zich in hun land bevinden. De zon immers heeft dan alles verzengd en verbrand; de planten schijnen levenloos; maar onder het gedroogde gras, dat zoo hoog als een man opschiet, schuilt nog leven en frischheid. Onder dit deken schiet gewoonlijk eene teedere grasplant op en huist eene groote menigte wild van alle slach.

Daarheen ook komt de Galla, hij vindt er het leven beter en aangenamer. Als het heete jaargetijde voorbij is, trekt hij opnieuw naar de rivieroevers, waar machtige bosschen uitgestrekt liggen; hij steekt het droge gras in brand om na den regentijd een weelderig gewas te bekomen.

In het midden van het Galla-land ligt het kleine rijk Witu, dat om zoo te zeggen een vrijstaat is.

Het werd gesticht door een zekeren Fumo Lotti, vorst van een naburig eiland, die door de Arabieren vervolgd werd en op de kust eene schuilplaats zocht.

Weggeloopen slaven, overblijfsels van sommige volksstammen, lieden van zuid en west, hebben bij het nieuwe volk bescherming gezocht en ook gevonden.

Jonge Galla.

Lotti is hun vorst en draagt den naam van *Zimba* “ Leeuw „.

Allen verachten de Arabische heerschappij uit het diepste des harten. Tegen haar alleen ook hebben zij zich te verdedigen, want de Galla's hebben dit jonge rijk onder hunne bescherming genomen.

Witu is het best bebouwde land van geheel de oostkust; het is zeer vruchtbaar, vruchtbaarder zelfs dan het eiland Pemba, dicht bij Zanzibar gelegen, dat als een echt paradijs aanzien wordt.

Sultan Zimba is een geduchte bestrijder van de slavernij. Hij

heeft door Brenner voorstellen van colonisatie bij het Pruisische Staatsbestuur laten doen. (*)

Mochte dit een punt worden, van waar vrijheid en beschaving in het binnenland konden dringen!

(*) Zooals wij hooger meldden, heeft Engeland hier stand genomen; zijn gebied strekt zich uit van aan de boorden der zee tot dicht aan de bronnen van den Nijl.

Hiervoren heeft men ook gezien dat Duitschland op deze kust belangrijke bezittingen heeft. Het grondgebied, waarover het hier den scepter zwaait, is grooter dan Duitschland zelve; het heeft eene lengte en breedte van ongeveer honderd uren.

Dertien standplaatsen zijn alreede ingericht, die in vollen voorspoed zijn. Machtige huizen te Zanzibar ondersteunen die en men berekent dat de koophandelsbetrekkingen met deze haven en Duitschland tot minstens 6,000 ton 's jaars geklommen zijn, en dit voor eene waarde van vijf millioen frank. (Banning. *Le partage politique de l'Afrique.* Juin 1888.)

Menschenhandel.

Het een diep gevoel van droefheid vangen wij het schrijven van dit kapittel aan. Menschenhandel!..... Wat al schrikkelijks, wat al akeligs ligt in dit woord opgesloten!...... Menschenhandel!...... Het is dan toch waar, groote God! dat dit schandelijk handeldrijven, welk ten hemel om wrake schreeuwt, nog voortduurt, nog bestaat!..... Menschen die op elkaâr jacht maken! Redelijke schepselen Gods! die elkaâr aangrijpen, ter markt geleiden, niet blozen de hoedanigheid der waar te doen uitschijnen, ze voor eenen spotprijs aan den man brengen, hoe ijselijk!....... En dan, mannen aan hun huishouden ontrukken; vrouwen van hunne kinderen losscheuren; de oude lieden in ellende en armoede laten vergaan; dorpen verwoesten; gansche streken vernietigen, en dit alles om hunne win- en overheerschingszucht te voldoen! Dit alles om eene handvol gouds!.....

Vreezen zij dan niet dat de beschaafde volken zulken toestand niet langer dulden zullen, en die gedurige aanslagen tegen de menschheid zullen weten te verhinderen?....

Helaas! het duurt sinds eeuwen. Onze rampzalige natuurgenooten liggen onder dezen geesel gebukt, en wie weet wanneer zij vrij het hoofd zullen mogen verheffen en voor hunne medemenschen niet meer zullen hoeven te schrikken!....

Hij bestaat, ja, die schandelijke handel, niettegenstaande al hetgene alreede door de Europeesche Mogendheden is gedaan

geworden. (*) Hij bestaat, alhoewel Amerika, over een tiental jaren, zijn beste bloed ter afschaffing der slavernij vergoten heeft! Hij bestaat, ondanks het wakend oog der Engelsche kruisers!..... En overal, in alle streken, in alle gewesten laat deze afschuwelijke onmenschelijkheid de droevigste sporen na.

Ga, zie waar de slaventochten voorbijtrekken; zie waar de Djellabs (**) hunne menschelijke waar vereenigen, — en overal laten zij de treurigste getuigenissen achter.

Ga door de woestijn, op de baan van Kuka naar Mourzouk, en nimmer zult gij van den rechten weg afdwalen : de overblijfsels, de gebeenten der arme nagelaten slaven zullen u tot gids, tot leidsman dienen!

Bezoek de kerkhoven van Syout in Egypte, en Korosko in Nubië; ga zien wat daar geschiedt en uw hart zal toenijpen van droefheid en verontweerdiging.

Daar immers komen de karavanen aan. Uitgeput sleepen de arme slaven zich ellendig voort, en nu zij welhaast opnieuw verkocht en geleverd zullen worden, houdt de Djellab eenigen tijd stil, om zijne kudde te zuiveren, en ook om hun soms de ongehoordste pijnigingen te doen ondergaan.

Dat velen onder de menigvuldige mishandelingen bezwijken, bewijst de ongewone uitgestrektheid der kerkhoven. Te Syout is het kerkhof zoo groot als de gansche stad.

En de zorg die zij er voor dragen, de slavenbezitters, voor die ongelukkigen, die krank of ziekelijk zijn!....

Kom, zien wij wat Brenner ons zegt over de laatste rustplaats der rampzalige Negers in het land der Somali's.

Brenner verbleef te Brawa, op de oostkust. Op zekeren dag wandelde hij rond de stad; een onaangename, stinkende geur beving hem. Hij ging steeds verder, de geur vermeerderde en eindelijk bevond hij zich op eene plaats, waar menschenbeenderen en schedels links en rechts uitgespreid lagen, en waar zich ook drij lijken van Negers bevonden, die door de jakhalzen ten deele verslonden waren.

(*) Congres van Parijs, 1814; van Weenen 1815, en van Verona 1822.
(**) Slavenhandelaars.

Verstomd zag de reiziger dit afschuwelijk schouwspel aan; maar dit was niet al. Levende menschen werden daar ook neêrgelegd; zelfs waren de drij lijken de lichamen van zieke slaven, die daar gebracht en ook dààr aan de pokziekte gestorven waren!

Ten hoogste verontweerdigd gaf Brenner aan de Somali's zijn afgrijzen over zulk gebruik te kennen. En weet gij wat zij antwoordden, om deze barbaarsche gewoonte te wettigen? " Slaven, „ zegden zij " worden veel eerder dan wij, Somali's, door besmettelijke ziekten, cholera en pokken aangetast. Wij willen niet dat zij onze ouders, broeders en kinderen die ziekten aanzetten, en wij brengen ze bij noord-oostenwind op eene plaats ten zuiden, bij zuidwestenwind op eene plek ten noorden van de stad gelegen, zoodat de reuk nooit de stad bereikt. Zoolang de zieken leven, dragen onze slaven hun dagelijks rijst en water. Of zij dit voedsel ontvangen, is onze zaak niet. Wij deden onzen plicht, als eigenaars. „

Afschuwelijk, recht afschuwelijk!

Men moet noch hart, noch ziel hebben om zoo zijnen evenmensch tot eene gewisse dood te veroordeelen, en door gebrek en ellende te laten vergaan!.....

En hoe schaffen zij zich deze slaven aan?......... Hoe worden de armzalige Negers in dezen ellendigen toestand gebracht?......

Onderzoeken wij dit, en deelen wij uit de menigvuldige bewijsstukken, die voor ons liggen, onzen lezeren eenige bijzonderheden mede.

Langs de zee is het vervoer der slaven bijna gansch en geheel onmogelijk geworden. De Europeanen hebben op de kusten verscheidene bezittingen en de Engelsche kruisers houden een wakend oog. De handel moet dus in het binnenland gedreven worden.

Dit geschiedt door de medeplichtigheid van hen, die vroeger de verbindtenis aangingen den menschenhandel te helpen uitroeien. De onderkoning van Egypte beloofde dit plechtig aan sir Baker, die om deze redenen het gebied van den Khedive trachtte uit te breiden.

Werd deze belofte gehouden?

Wij hebben reden eraan te twijfelen. Zoo Egypte dezen schandelijken handel wezentlijk wilde te keer gaan, zou er welhaast een einde aan komen. Inderdaad, waar en in welke landen hoort de slavernij nog te huis?.... Eerst en vooral in Egypte zelf, in Turkije, Persië en Madagascar.

Zoo Egypte nu wilde, hoe zouden de slaven voor Turkije, Arabië en Perzie wel ooit ter bestemming geraken?.... Hoe ware het mogelijk die ongelukkigen dwars door de woestijn, over Mourzouk, langs Kaïro naar Turkije te geleiden? Kon Egypte niet alles beletten, voorzeker zou zijne rechtzinnige medehulp de grootste uitslagen opleveren. Maar hoe wil men ook dat een land, dat zelf slaven heeft, anderen belette er zich aan te schaffen?

De drij bijzonderste streken, waar de menschenjacht wel degelijk ingericht is, zijn : de Sudangewesten, Opper-Egypte en Midden-Afrika. (*)

In de Sudangewesten zijn het de koningen en opperhoofden der verschillige staten zelven die deze strooptochten inrichten. Zij immers zijn volgelingen van Mahomet en tegen de heidenen is het hun toegelaten alles te ondernemen.

Ook vallen zij op de ongelukkige negerdorpen, dooden of verjagen al wat oud en onbruikelijk is, vangen de vrouwen, knevelen de mannen, rukken ze van elkaâr, houden er in hunnen dienst en verkoopen de overigen aan de Arabieren, die ze eenige honderden uren verder aan andere menschenbeulen overleveren.

Verschillige slavenmarkten bestaan in die landen. De bijzonderste is die van Kuka, hoofdstad van Bornu. Wekelijks wordt die gehouden en niet min dan 5,000 tot 6,000 slaven worden daar telkens ten koop geboden.

Een jongeling kost 60 tot 100 frank; een jong meisje het dubbel, en een grijsaard, eene moeder of een kind den spotprijs van 10 tot 40 frank.

Daar ziet men oud en jong, schoon en leelijk, tentoongesteld

(*) Zie Banning, alsook Berlioux. — *La Traite orientale.* Paris 1870.

als vee op onze markten. Met lompen gedekt, staan zij daar, de ongelukkigen, en wachten het oogenblik af, dat zich een kooper aanbiedt. Deze nadert, opent den mond, onderzoekt de tanden, slaat op de borst om zich te overtuigen of de longen goed zijn, duwt op de schouders, stoot op de beenen en eindelijk wordt de koop toegeslagen. Nevens den rampzalige bevindt zich soms zijne vrouw, zijn kind, — hij wordt weggerukt; hij moet henen, honderden uren wijd, terwijl zijne vrouw en zijn kroost eene andere richting nemen.

Krampachtig houden de ongelukkigen zich soms aan elkander gesloten : de man wil de echtgenoote beschermen; de vrouw prangt haar kind in hare armen; het ongelukkige schepseltje kleeft aan zijne moeder, het schreeuwt om hulp, om bescherming; maar alles is vruchteloos!.... Een onmenschelijke beul nadert, hij rukt ze van elkaâr; hij duwt ze verder en verder; — met verwilderde blikken tracht de arme neger zijne geliefden nog zoo lang mogelijk in het oog te houden!

Maar daar ontsnappen zij hem!.... Hij ziet ze niet meer!... En het is voor eeuwig! voor eeuwig!.... Vaarwel, echtgenoote en kinderen!..... Vaarwel, huis en haard!..... Vaarwel, Vaderland!....

Doctor Nachtigal, die deze streken bezocht in den zomer van 1872, schetst een roerend tafereel af van hetgeen hij daar zag.

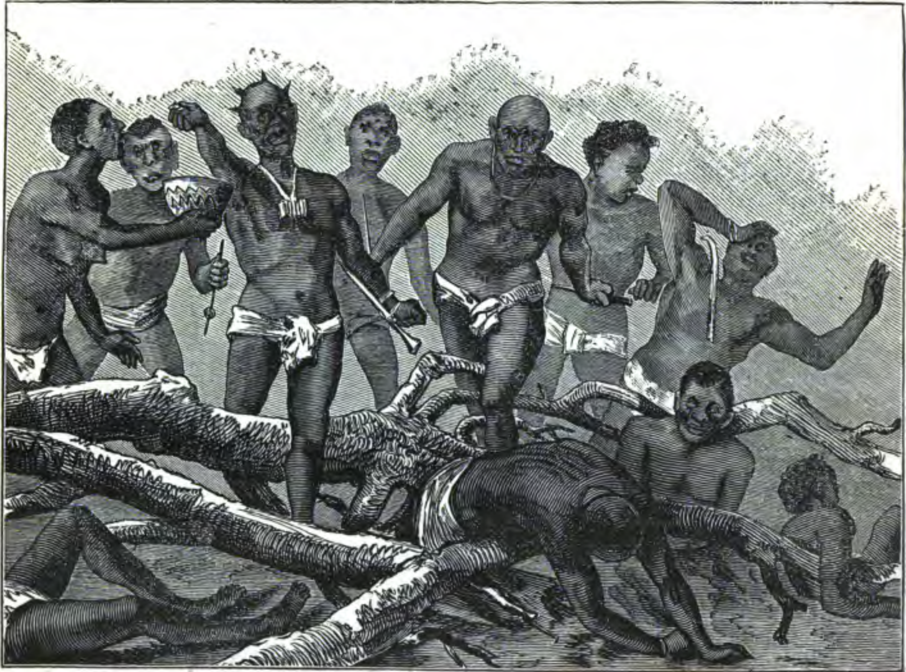
In dit tijdstip was de Sultan van Baghirmi in oorlog met den Sultan van Wadai (*), die ver de sterkste was. Deze had ruiterij en soldaten met vuurwapens. Wilde de eerste het onderspit niet delven, dan moest hij zich ook van geweren en paarden voorzien. Hoe hiertoe gekomen?..... De bijzonderste of liever de eenig gangbare munt waren slaven, en de prijs van een voorwerp duidde men gemeenlijk aan door de uitdrukking : *Zooveel koppen*, dat is : menschen tot slavernij gebruikt!

Om munt te slaan, richtte de Sultan van Baghirmi in de naburige negerdorpen menschenjachten in, en zijne stroopers brach-

(*) Beide landen liggen aan het meer Tsad.

ten er hem zoodanig veel dat de prijzen gedurig, gedurig aan het dalen gingen. Een jachthond gold meer dan een mensch en een paard moest men van drij tot tien *koppen* betalen.

Door de ophooping en slechte behandeling braken weldra besmettelijke ziekten uit, die er eene menigte ten grave sleepten.

Slavenjacht in Baghirmi.

Het kon ook niet anders : Slecht gevoed, in erbarmelijke hutten op den grond gelegerd, het kamp door aanhoudende regens in een echt moeras herschapen, zonder vuur of eenige verwarming, het grootere deel met twee aan elkaâr gekluisterd, opeenhooping van vuilnis die de lucht verpestte; dit alles moest medewerken om de ongelukkigen te doen vallen, gelijk het gras voor de zeis!

Wat gedaan in deze omstandigheden?

Voor het behoud der jongen en sterken gezorgd en de anderen aan hun droevig lot overgelaten.

Men richtte eene karavaan in, en overpoosd trok men dwars door de woestijn, naar Mourzouk!

Snel, om het verpestende kamp te ontsnappen; snel, om de plaats te bereiken waar men ze tegen klinkende munt zal kunnen verruilen!

Met zweepslagen drijft de onmensch zijne waar onverbiddelijk voort, en wanneer de rampzalige niet verder kan, wanneer uitputting en krachteloosheid hem de marsch onmogelijk maken, zinkt hij op de baan neder, en zonder door iemand verzorgd te worden, ziet hij langzaam den dood naderen en wordt de woestijn hem een akelig graf.

Gelukkig nog, als hij in zijnen laatsten doodstrijd niet verontrust wordt!

Menigmaal gebeurt het dat de onmenschelijke slavenhandelaar de gruwzaamste bedreigingen uit, om de laatste krachten van zijn slachtoffer op de proef te zetten.

Hij zweept den ongelukkige onbarmhartig af, zet hem het mes op de keel, prikkelt hem met de schromelijke spoor. Soms ook geeft hij hem den dood, of bindt en knevelt den armen slaaf zoodanig dat hem, zoo zijne krachten eenigszins terugkwamen, het vluchten onmogelijk wordt, en hij daar, op die plaats, in die houding den dood afwachten moet!.....

In Opper-Egypte, bij de Schilluks, de Dinkas, de Djurs, de Bongos, de Kredis, de Noubas, enz., enz., is het niet veel beter gesteld.

Daar zijn het de prinsen niet, die de menschenjacht inrichten, maar Egyptische kooplieden, Arabieren, gelukzoekers van alle slach en van alle natiën.

Van Chartum uit richten zij zich naar het binnenland, bij de verschillige negerstammen. Daar hebben zij in het midden dier bevolkingen versterkte plaatsen opgericht, die met palissaden omringd zijn en den naam van Seribah dragen.

Zoo eene versterkte plaats overheerscht eene gansche streek, en de inlanders zijn verplicht de noodige mondbehoeften te bezor-

gen. 12,000 Muzulmannen houden ten minste 200,000 inboorlingen in bedwang.

De Seribahs waren in den beginne gansch onschuldige verblijfplaatsen van mannen, die op de olifantenjacht uitgingen; maar nu zijn het rechte stroopersnesten geworden. Vroeger kochten die

Vermoorden der slaven.

mannen nog somtijds het ivoor van den inlander, later ontnamen zij het hem; maar nu ontrooven zij hem zijne kudden, ontrooven zij hem alles wat hij bezit, en geleiden hem zelven in gevangenschap mede. (*)

Eens in den Seribah valt er aan vluchten, noch ontsnappen te denken!.....

Het kwaad moet hier al even erg zijn als in de Sudange-

(*) Zie Banning. Een twintigtal Seribahs bestaan op den bovenloop van den Nijl.

westen, want Schweinfürth zegt, dat hij gansche streken gezien heeft, die, door de gedurige ontrooving der meisjes, echte woestenijen geworden zijn; hij meldt ons dat hij sommige stammen bezocht heeft, die onvermijdelijk verdwijnen moeten : zoo sterk heeft hier de slavenhandel of liever de menschenjacht haren schepter gezwierd....... Zoo staat het onder andere bij de Bongo's, een volk dat zich vooral met landbouw bezighoudt, en wien jaarlijks het beste deel zijner bevolking, bijna al zijne jongens en meisjes, ontnomen wordt. (*)

Ook treft men er nauwelijks elf inwoners aan op eene vierkante mijl.

In de maand Januari 1871 zag Schweinfürth in het land der Bongo's 2,700 Djellabs. Ieder dezer slavenhandelaars is op eenen ezel gezeten, die ten minste tien stukken katoen en eene massa andere kleine voorwerpen dragen moet. Ezel en vracht worden verwisseld tegen vier of vijf slaven en de koopman drijft ze te voet naar hunne bestemming. Doch dit zijn slechts de kleine kooplui, er zijn er veel grootere. Deze komen met gewapende macht en met eene lange reeks ossen en ezels, insgelijks met vracht beladen; zij hebben hunne agenten in de Seribahs, en drijven handel op groote schaal.

De meest gezochte Negers zijn de Nouba's, die ten zuiden van Kordofan, en de Kredi's, die ten zuiden van Darfour wonen. Van deze laatsten ontrooft men er jaarlijks 12,000 tot 15,000, om ze in Egypte te verkoopen.

Het middelpunt van den slavenhandel in deze streken is Chartum. Daar worden ten minste 20,000 tot 30,000 Negers aangebracht; op vuile booten geladen, dicht bij elkander geperst, als ellendig vee gebonden en geketend, dalen zij den Nijl af en brengen menigmaal allerhande ziekten, zelfs de pest in het land.

Te Chartum worden de ongelukkigen verkocht en verspreid. Het grootste deel stuurt men naar Massoua, aan de westkust der Roode Zee, om van daar op de groote markten gebracht en aan den meestbiedende verkocht te worden!.....

(*) Zie Doctor Schweinfürth. *The Heart of Africa.* London 1874.

Zou zoo iets wel kunnen geschieden, indien de Egyptische overheden, die te Chartum het bestuur in handen hebben, dezen schandelijken handel niet gedoogden?.....

In midden-Afrika heeft de menschenjacht misschien nog de grootste verwoestingen aangericht.

Van de oostkust tot aan de groote meren, zelfs tot over de Tanganyka, hebben de Arabieren het land doorloopen en zich van ongelukkige Negers meester gemaakt. Zij hebben het zoover gebracht, dat zij inwendige twisten stoken, dat zij den eenen stam tegen den anderen opruien en dat deze hunne gevangenen voor eene nietigheid verruilen. Zóó hebben zij bij sommigen het vaderlijk gevoel weten uit te dooven, zoodanig dat ouders hunne kinderen verkoopen, en ze door die vuige kerels laten medesleepen.

Niet duur staat die menschelijke waar. In 1859, zegt Livingstone, gold een man vier meters gemeen lijnwaad; voor eene vrouw betaalde men er drij en de waarde van een jongen of meisje werd slechts op twee meters geschat.

Wat al leeds dit alles den armen Negerstammen berokkend heeft, is onbeschrijflijk! Het is de bestendige strijd van listige Arabieren, goed uitgerust, goed gewapend, tegen onwetenden, die niets anders te hunner verdediging hebben dan hunne bogen en lansen, en eene schuilplaats in hunne wijduitgestrekte bosschen.

Bloeiende landen zijn ontvolkt, machtige stammen uitgeroeid geworden.

Niets ontziet zich de slavenhandelaar om zich van zijne medemenschen meester te maken. List, bedrog, geweld, alles staat te zijnen dienste.

Zoo verhaalt Livingstone, hoe, op zekeren dag, aan de oevers van de Webb, ten westen der Tanganyka, de Vouamanyema overvallen werden.

Het was een marktdag. Meer dan twee duizend inboorlingen waren vereenigd; zij kochten en verkochten, lachten en jokten, vermaakten zich in vrede en rust, toen op eens een Arabier met zijne mannen de markt omringde en op deze menigte schieten deed.

Verschrikt sprong het volk op, liep naar zijne schuiten, verdrong elkander, plonste in de rivier, waar hen de krokodillen wachtten, en immer werd het geschut herhaald.

De Arabier bleef meester van de plaats. Vierhonderd menschen leidde hij met zich, en een gelijk getal was gedood of in de rivier omgekomen.

Is het te verwonderen, dat deze streken voor den vreemdeling onveilig worden, en de bevolking een eeuwigen haat gezworen heeft tegen die onmenschelijke schurken?

Wanneer men gekend is nochtans, wanneer men niemand kwaad wil, kan men ook rustig onder hen leven en zelfs hunne vriendschap, hunne verkleefdheid verwerven. Getuige Livingstone, getuige zoovele anderen!

Om met zooveel te meer zekerheid, met grooter gemak hunnen schandelijken handel te kunnen voortzetten, hebben de Arabieren zich te Taborah of Kazeh, in het hart van het land gelegen, in grooten getalle gevestigd.

Daar is de vereenigingsplaats van alles wat de vangst of de aankoop opleveren kan, en van daar ook worden de rampzalige Negers als eene kudde slachtvee naar de kust gedreven.

Nu, zegt Berlioux, zal de reis geene weken en weken duren, en men moet zooveel geleiders niet meer hebben. Haastig moet men nochtans vooruitgaan, want achter de rotsen of in het dichte schaarhout mocht zich een vijand verbergen. De inlander zal voorzeker den Arabier niet sparen, als hij maar het oogenblik gunstig vindt.

Die niet vooruit kan, krijgt stokslagen, en als de stok geene krachten meer geven kan, laat men den stervende in de eenzaamheid aan zijn lot over.

Sir Baker spreekt over eenen tocht onder Turksche geleiders. De oude vrouwen gingen niet rap genoeg; zoohaast er eene viel, werd zij als een redeloos dier afgemaakt: een kolfslag in den nek!.... Dit was alles, en men ging weêr verder. De weg was met lijken bezaaid.

Wanneer men dicht bij de zee komt en het gevaar schijnt verwijderd te zijn, neemt de koopman wat meerder voorzorg; zijn

belang vereischt het. De kloekste en de sterkste mannen worden gelast hunne uitgeputte gezellen te dragen. Wreed en verschrikkelijk is het zicht van zulke karavaan.

Men ziet ze, de ellendigen, in kleine groepjes langs den weg voortstrompelen; zij waggelen en hunne knieën knikken; zij kunnen zich nauwelijks recht houden, en gelijken eerder aan geraamten dan aan levende wezens. Hunne wangen zijn ingevallen; hunne oogen staan doodsch en vormen diepe holen in het hoofd; op hun gelaat staat de uitdrukking des hongers te lezen!

Het wordt tijd, dat men ten einde kome.

Maar wat zal er thans van deze ongelukkigen geworden?

Zwarte booten, vuil en smal, en somber toegetakeld, wachten hen.

De arme slachtoffers worden ingepakt!....

En dan?.... Vooruit, ter bestemming! de menschelijke waar verkocht en geleverd!

Ziedaar in gansch zijne aanstootelijkheid den vreesverwekkenden menschenhandel. Wreeder en schrikkelijker zou hij ons nog voorkomen, konden wij de zedelijke wonden blootleggen, de lage ondeugden, het vuig verval, de eindelooze schelmstukken beschrijven, die de slavernij bij meester en slaaf teweegbrengt......

Men moet het dagboek van Livingstone lezen, wil men dezen schandelijken handel in al zijne akeligheid leeren kennen. Vrouwen zag hij aan boomen hangen; stervenden, bij middel eener vork, uit twee stokken vervaardigd, aan den grond vastgehecht; mannen, het hoofd gekloven; kinderen, onder het oog hunner moeder omgebracht, omdat de uitgeputte vrouw ze niet meer dragen kon!

“ Wanneer ik „ zoo schrijft hij eenigen tijd vóór zijne dood, “ getracht heb den slavenhandel in het oosten van Afrika te doen kennen, ben ik ver beneden de waarheid gebleven, uit vrees dat men mij van overdrevenheid beschuldigen zou; maar rechtuit gesproken, het is niet mogelijk overdreven te zijn. Dezen geesel kan men zelfs in zijne volle waarheid niet in het echte daglicht stellen. Het schouwspel dat ik onder de oogen gehad heb — gewone tooneelen van deze onmenschelijkheden — is zoodanig terugstootend, dat ik al wat in mijne macht is in het werk stel om

het uit mijn geheugen te wisschen. Ik ben er toe gekomen mettertijd het pijnlijkste te vergeten; maar, ondanks mij zelven, doen deze schriktafereelen zich voor mij op en, te midden des nachts, spring ik somtijds recht, ontsteld en verschrikt over de afgrijslijkheden, die zich voor mijnen geest opdoen. „

Dat deze afschuwelijke handel het land uitputten en ontvolken moet, spreekt van zelfs.

Inderdaad, jaarlijks worden ten minste 80,000 tot 90,000 Negers naar vreemde gewesten overgevoerd, en dit maakt slechts het vijfde of het tiende deel der wezentlijke slachtoffers. Velen vallen met de wapenen in de hand; anderen bezwijken aan schrikkelijke ziekten of blijven onder de baan.

Minstens 400,000 menschenlevens worden hier jaarlijks ten offer gebracht.

Sir Bartle Frere zegt, dat dit getal verre overtroffen wordt en de Overste der Katholieke Zending in Midden-Afrika schat dit getal op een millioen inwoners, die elk jaar aan hunne haardsteden ontrukt worden.

Schrikkelijk cijfer, dat ons voorzeker als ongeloofbaar voorkomt!

En nochtans, wanneer men nagaat, dat de slavenhandel gedreven wordt in gewesten, die zoo groot zijn als gansch Europa en minstens tachtig millioen inwoners tellen; wanneer men weet dat het Oosten slaven verzwelgt als een grondelooze kolk, — zal niemand over deze schatting verwonderd zijn of ze in twijfel trekken.....

En nu vragen wij, is het niet hoog tijd, dat aan al die onmenschelijkheden een einde gesteld worde?.... Moeten er geene middelen gezocht worden om al die afschuwelijkheden te doen eindigen?.... Moet ieder weldenkend mensch het zijne niet bijdragen, de hand niet leenen, om zijne broeders in deze ongelukkige gewesten te helpen, te ondersteunen en uit de klauwen van gewetenlooze schelmen en lage snoodaards te verlossen?.....

Ja wel, dit moet eindigen!.... Deze schandvlek mag niet voortdurend op de beschaafde menschheid kleven.

Vereenigen wij ons dus met de edele gedachte onzes Konings!...

Brengen wij het onze bij om dit werk te doen gedijen!..... Vormen wij den wensch, dat dit goede vruchten drage, Afrika voor ons opene en onze rampzalige natuurgenooten aan de algemeene beschaving deelachtig make.

Dit zal zoo zijn, en dit zal door macht noch geweld geschieden. Vredelievend zal men te werk gaan en niet als veroveraars onder deze bevolking verschijnen.

In het hart des lands, overal waar eenige kans tot welslagen bestaat, zal men posten inrichten, die als zoovele lichtbaken onder deze ongelukkige bevolking zullen verschijnen en welhaast hunnen weldoenden invloed zullen doen gevoelen. (*)

Hunne aanwezigheid alleen zal de slavenhandelaars in bedwang houden, en wanneer de Afrikaansche bevolking weten zal, dat zij vrij en rustig leven kan, zal deze zich meer en meer ontwikkelen en het zaad der christene gevoelens, der Europeesche beschaving zal niet op dorren grond geworpen worden.

Gemeenschapswegen zullen aangelegd en zoo de voortbrengselen gemakkelijk tot ons gebracht worden; wie weet of binnen eenige jaren dit rijke land niet de bijzonderste voorraadkamer van Europa wezen zal!

Hiertoe is krachtige ondersteuning noodig; maar deze ook zal aan het werk niet ontbreken. Veel is er reeds gedaan geworden; langs alle kanten is men den Koning bijgesprongen; dagelijks ont-

---

(*) In de laatste vergaderingen der internationale Commissie — 20 en 21 Juni 1877 — is besloten geworden standplaatsen in te richten op de oevers of in de omstreken van het meer Tanganyka.

Het uitvoerend Comiteit heeft de Heeren officieren Crespel en Cambier, alsook doctor Maes aangewezen, om aan het hoofd der eerste expeditie te staan.

Deze heeren zullen vergezeld worden door M. Marno, Oostenrijksch reiziger, die alreede drijmaal Midden-Afrika bezocht heeft. Zij zullen in het begin van October vertrekken.

Men kondigt ook de afreis aan van eene expeditie uit Lisbonna. Deze is vooral gelast met het land tusschen Angola en Mozambica, alsook de betrekkingen tusschen de kommen van den Kongo en den Zambesi te onderzoeken.

Verder heeft de internationale Commissie het uitvoerend Comiteit den last opgedragen nieuwe standplaatsen in te richten, zoodra de gelegenheid zich aanbood.

Z. M. de Koning werd opnieuw tot Voorzitter der Commissie aangesteld.

staan nieuwe verdedigers, om zijn grootsch, zijn edel ontwerp te steunen.

Kan er ook iets schooners, iets verhevener verricht worden dan mede te werken tot vrijmaking van zijnen evenmensch?

Ja, het zal een algemeene kruistocht worden, niet meer met het zwaard in de hand, maar met woorden van vrede en overtuiging, met liefdegevoelens in het hart, met zelfopoffering in de ziel!

De Kongostaat.

Zooals wij in het voorwoord gezien hebben, kwam de *Afrikaansche Internationale Vereeniging* tot stand in het jaar 1876.

Haar doel was netjes afgeteekend :

Men moest het onbekende gedeelte van Afrika doorloopen en onderzoeken, eene gemeenschap met deze landen trachten daar te stellen, opdat de beschaving er kunne binnendringen, en de middelen opsporen om de afschaffing der slavernij te kunnen bewerken.

De navorschingen zouden zich beperken tot de streken gelegen tusschen den Indischen en den Atlantischen Oceaan (oosten en westen) en van het zuiden tot het noorden tot die, welke zich bevinden tusschen den Zambesi, het nieuwe Egyptische grondgebied en den onafhankelijken Sudan.

Als steun- en uitgangspunten moesten een zeker getal *wetenschappelijke en gastvrije standplaatsen* ingericht worden.

Om dit ten uitvoer te brengen, besloot men eene hoofdcommissie aan te stellen, en nationale comiteiten in te richten.

De hoofdcommissie werd samengesteld uit : Z. M. den Koning der Belgen, voorzitter; doctor Nachtigal, De Quatrefages en Santfort, leden; colonel Strauch, secretaris, en Galezot, schatbewaarder.

Het Belgisch comiteit was insgelijks al spoedig ingericht. Geen wonder ook, daar Z. M. de Koning er krachtig de hand aan hield

en Z. K. H. de graaf van Vlaanderen het voorzitterschap op zich nam.

Dit comiteit stelde zich onmiddellijk aan het werk en richtte de eerste ontdekkingstochten in.

Vijf zulker tochten hadden opvolgentlijk plaats langs de oostkust; maar de drij eerste liepen vrij ongelukkig af.

Kapitein Crespel en luitenant Cambier ondernamen de eerste reis; zij verlieten Brussel den 15 October 1877.

Kapitein Popelin, doctor Van den Heuvel en luitenant Dutalis volgden hen. Zij vertrokken uit Zanzibar den 15 Augusti 1879.

De derde tocht werd geleid door kapitein Ramaeckers; hij was vergezeld door de luitenanten Becker en De Leu.

Van de verschillige mannen, die de drij eerste reizen ondernamen, bereikten slechts drij gedeeltelijk hun doel. Vier moesten terugkeeren en zeven lieten er ongelukkiglijk het leven bij.

Luitenant Cambier had het geluk de eerste standplaats te stichten te Karema, op de oevers van de Tanganyka.

Ziehier hoe Wauters zich over deze reizen uitdrukt :

„ Het verhaal der drij eerste tochten biedt veel gelijkenis met de beschrijving van een echt martelaarschap. De geschiedenis der Afrikaansche ontdekkingsreizen leert ons, dat de internationale vereeniging onder dit opzicht geen het minste voorrecht genoten heeft. Men bekomt slechts toegang tot de nieuwe streken ten prijze der hardste opofferingen en, even als het geloof, hebben de beschaving en de wetenschap hunne martelaars. „

De vierde reis, onder geleide van luitenant Storms, had eenigszins betere gevolgen. Storms vertrok uit Brussel in April 1881 en kwam al spoedig te Karema aan.

Hij gelukte erin op de westkust der Tanganyka eene tweede standplaats te stichten. Hij was het ook, die de eerste stoomboot : *Le Cambier*, door Ramaeckers te Karema aangebracht, op de waters van het groote meer vlotten liet.

Luitenant Becker was aan het hoofd van den vijfden tocht (1884); maar, ten gevolge der stichting van den Kongostaat (1885), moest deze zijne ontwerpen niet ten uitvoer brengen.

Onderwijl had Koning Leopold, voor eigen rekening, eene andere proef willen doen.

Men weet dat koopwaren, reisgoederen, in een woord, alles wat men met zich nemen of van de eene plaats naar de andere brengen wil, bij middel van dragers geschieden moet; er zijn geene gebaande wegen en geene vervoermiddels.

Koning Leopold wilde het beproeven, of het vervoer met behulp van olifanten niet kon gedaan worden.

Hij deed vier dezer dieren uit Indië komen. Te Zanzibar werden zij onder het geleide geplaatst van twee Engelschen.

De olifanten kwamen nog al goed en gemakkelijk te Tabora aan; maar daar stierven er twee. Een derde bleef stervend onderwege en de vierde volgde zijne reisgenooten bij zijne aankomst te Karema.

Ontertusschen was er, grootendeels door de bemoeiingen onzes Konings, eene nieuwe vereeniging tot stand gekomen.

Deze vereeniging, onder den naam van *Comiteit ter studie van het hoogere gedeelte van den Kongo* (Comité d'études du Haut-Congo) werd gesticht te Brussel den 25 November 1878. Het beschikte over een kapitaal van een millioen frank.

Het doel dezer vereeniging was ontdekkingsreizen inte-richten in de streken, bespoeld door den Kongo, standplaatsen te stichten in deze gewesten, en voornamelijk te onderzoeken, welke middelen er bestaan om het hoogere gedeelte van den stroom op practische wijze in gemeenschap te brengen met het lagere en met den Atlantischen Oceaan.

Men weet immers dat, ten gevolge eener lange reeks van watervallen (ongeveer drij honderd kilometers ver) het niet mogelijk is, bij middel van vaartuigen van het eene deel in het andere te gaan.

Verder moest men naar middelen uitzien om handelsbetrekkingen aan te knoopen met de volken, die de hoogere streken van den Kongo bewonen.

Stanley stond aan het hoofd der onderneming. Met hem waren vier Belgen, drij Engelschen, drij Amerikanen, twee Denen

en een Franschman. Hij beschikte verder over 68 Zanzibaren, 72 Kabinda's, 50 inboorlingen van Vivi en eenige Negers van de kust.

Ziehier hoe Stanley zich over dezen eersten tocht uitdrukt :

" Den 14 Augusti 1879 kwam ik vóór de monding van den

Zevende Stanley-Waterval.

Kongo om dezen stroom op te varen, met de zonderlinge zending beschavende inrichtingen op zijne oevers rond te zaaien, op eene vreedzame wijze het land te veroveren, dit land in een nieuwen vorm te hergieten, om het met de hedendaagsche gedachten in overeenstemming te brengen, en er *vrije Staten* in te richten, in welker schoot de Europeesche koopman met den Afrikaanschen zwarte zou verbroederen, — waar rechtvaardigheid, wet en orde zouden heerschen, waaruit voor altijd de moord, de regeeringloosheid en de wreede slavenhandel zouden verbannen zijn. „

Van zijne monding tot op eene lengte van 184 kilometers is de Kongo bevaarbaar. Dan beginnen de watervallen; de eerste is die van Yella, op 16 kilometers boven de laatste Europeesche handelskantoren gelegen.

In deze streken stichtte Stanley de eerste standplaats, — die van Vivi (1 Februari 1880).

Nu is de stroom in het geheel niet meer bevaarbaar, en om verder te reizen, moest Stanley zich eenen weg banen door wilde en woeste streken.

Na elf maanden zwoegens, kwam hij aan den waterval Isanghila (83 kilometers verder) en vestigde daar zijne tweede standplaats.

Alhoewel er nog hinderpalen zijn, is het toch mogelijk van dit punt den Kongo op eene lengte van 120 kilometers op te varen.

Stanley, die zijn materiëel met zich had, ging terug op den stroom en kwam eindelijk te Manyanga (Mei 1881).

Daar stichtte hij de derde standplaats, — die van Manyanga.

Op twee kilometers afstand van deze standplaats bevindt zich de groote waterval van Ntombo-Mataka, welks gebruis men hoort in eenen omtrek van 10 kilometers.

Nu wordt de stroom opnieuw bijna gansch en geheel onbevaarbaar, en dit op eene lengte van meer dan 150 kilometers.

Stanley ging maar immer vooruit, aan alle hinderpalen het hoofd biedende.

“ Een echt reuzenwerk „ schrijft Oscar Roger, een zijner medewerkers, “ waarbij Stanley zijn onbuigzame wil, zijn geduld, zijne behendigheid, die zijne hoofdhoedanigheden zijn, moest ten toon spreiden; want met een handvol mannen moest er een weg gebaand worden, waarover de wagens, geladen met steamers en allerhande benoodigdheden voor de standplaatsen, voortrollen konden, — en dit alles moest uitgevoerd worden door 's menschen krachten alleen. Men waadt door moerassen, trekt over bergen en dalen, door bosschen en rivieren.... „

En eindelijk, na twee jaren heldhaftige pogingen, heeft men eenen weg geopend tot aan Stanley-Pool. (Ongeveer 500 kilometers van de kust.)

Zoo zette Stanley zijn werk aanhoudend voort; hij drong

meer en meer in het binnenland, liep links en rechts, stichtte de eene standplaats achter de andere en trachtte overal met de bevolking vriendschapsbetrekkingen aan te knoopen en ermede in vrede te leven.

In deze ondernemingen stonden eenige mannen hem kloekmoedig ter zijde. De Belgen vervulden hierbij een schoonen rol en Stanley spreekt over hen met den grootsten lof.

Keragozi, gids bij een der tochten van Stanley.

“ Tegenwoordig (in het jaar 1885) bevinden zich daar een aantal officieren en beambten, „ zegt hij, “ die zich door moed, aanhoudendheid en werkzaamheid onderscheiden. „

Hij haalt voor België de namen aan van kapitein Hanssens, van de luitenanten of onderluitenanten Janssen, Van Gele, Coquilhat, Valcke, Parfonry, Destrain, Grang, doctor Allard.

Voegen wij hier nog de namen bij van eenigen, die zich later onderscheidden : de gebroeders Van de Velde, — aan wie de Gentsche bevolking een gedenkteeken opgericht heeft, — doctor

Van den Heuvel, kapitein Thys, M. Dupont, bestuurder van het museum van natuurlijke geschiedenis van Brussel, Van Dorpe, Le Marinel, Becker, Delcommune, enz.

Honderd anderen zijn er heengegaan; maar het zou niet mogelijk zijn aller naam op te geven.

Eindelijk, na vele ontdekkingen en menigvuldige onderhandelingen, werd in het hart van Afrika een nieuwe staat gesticht.

In November 1884 vereenigden zich de vertegenwoordigers van verschillende mogendheden in Berlijn.

Waren daar vertegenwoordigd : Duitschland, Engeland, Frankrijk, Oostenrijk, Italië, Spanje, Portugal, Holland, Denemarken, Zweden, Noorwegen, België en de Vereenigde Staten van Noord-Amerika.

Uit de beraadslagingen dier vereeniging ontstond de stichting van den nieuwen Staat, onder den naam van : **Onafhankelijke Staat van den Kongo.**

Deze Staat zou onzijdig zijn, evenals België.

De grenzen van den nieuwen Staat, die bijna het gansche stroomgebied van den Kongo behelst, werden vastgesteld. Zij zijn : ten noorden de loop van de Ubangi en de 4^{e} graad noorderbreedte; ten oosten de 30ste graad oosterlengte en de westkusten der meren Tanganyka, Moero en Banguelo; ten zuiden de uiterste punten der stroomgebieden van den Kongo en de Kassaï; ten westen de Fransche en de Portugeesche bezittingen, alsook de Atlantische Oceaan.

Aan de monding van den Kongo is de grens niet wijd uitgestrekt. Eene streep gronds, ten noorden van den stroom, die slechts eene gemiddelde breedte heeft van vijf en twintig mijlen, leidt naar het binnenland.

De gansche oppervlakte van den nieuwen Staat bedraagt ongeveer 2,200,000 vierkante kilometers, dit is het vierde gedeelte der uitgestrektheid van gansch Europa en meer dan *vijf en zeventigmaal* de grootte van België.

Onze Koning was door de algemeene denkwijze aangeduid om aan het hoofd te staan van den nieuw ingerichten Staat.

Daartoe werd onzen vorst door de Wetgevende Kamers de vereischte machtiging gegeven en Z. M. Leopold II nam den titel aan van **Souverein van den onafhankelijken Staat van den Kongo.** (28 April 1885.)

Ten gevolge der inrichting van den nieuwen Staat, werden de standplaatsen in het oostelijk gedeelte van Afrika verlaten (Duitschland is thans in het bezit van het grootste gedeelte dezer streken) en degene tusschen den Oceaan en de Stanley-Pool op vijf gebracht. Nu zijn er in veel grooteren getalle, want met aanhoudenden moed en onvermoeibare werkzaamheid worden er steeds nieuwe gesticht.

Men richt deze standplaatsen gewoonlijk zoo in, dat men ze bij middel der stoombooten min of meer bereiken kan. Barakken dienen tot woonplaats en magazijn, en worden omringd door staketsels, om de bewoners tegen alle onvoorziene aanvallen te beschutten.

Sinds de stichting van den Kongostaat worden de ontdekkingsreizen nog immer voortgezet en heeft men het geluk gehad nieuwe gemeenschapswegen aan te treffen en ze beter te leeren kennen. Zoo volgde de heer Delcommune den loop van " de Lomami „ die zich bewesten de Stanley-Falls in den Kongo werpt. Deze stroom komt recht uit het zuiden, evenals de Kongo, doorloopt een schoon en prachtig land en levert voor het varen geene hinderpalen op. Delcommune bevaarde hem op eene lengte van 930 kilometers.

De algemeene Gouverneur, M. Janssen, ondernam insgelijks deze reis; maar toen hij den weg eenige kilometers verder dan Delcommune afgelegd had, werd hij door de watervallen in zijne vaart verhinderd.

Hij moest terugkeeren en ondervond, dat deze streken door woeste en krijgszuchtige stammen bewoond werden. Hij stichtte te Bena-Kamba, op den linker oever der rivier, eene standplaats en stelde die onder het bestuur van luitenant Lenger, die bevel voert over 30 Afrikaansche soldaten, allen met geweren gewapend.

De Lomami is een gemeenschapsweg, die den nieuwen staat hoogst nuttig zou kunnen zijn. Hij komt uit het hart van Afrika, is op eene groote lengte bevaarbaar, en werpt zich in den Kongo ten westen der Stanley-Falls, zoodat men een gemakkelijk verkeer heeft tot Leopoldsvile, hoofd des ijzerenwegs.

De Ubangi, de Aruwimi, de Kassaï en meer andere rivieren werden bevaren en onderzocht; men is dus volkomen met het gansche waternet van den Kongo bekend. In 1885 kende men slechts den loop der rivieren op eene gezamentlijke lengte van 3000 kilometers. En nu, in 1891, heeft men die op eene lengte van meer dan 12000 kilometers doorloopen en onderzocht. (*)

Deze weg staat open voor scheepvaart, handel en allerhande zendingen.

Maar is men ook wel zoo goed op de hoogte wat het binnenland aangaat; of liever wat de gewesten betreft, die zich op de oevers der rivieren uitstrekken?... Deze vraag moet men natuurlijk ontkennend beantwoorden; er wordt veel gedaan, maar het zal voorzeker nog langen tijd aanloopen, vooraleer men alles kennen zal wat in deze streken bestaat en uitgevoerd wordt.

Nochtans breidt die kennis zich dagelijks meer en meer uit. Zoo heeft men het genoegen gehad, buiten uitgestrekte bosschen, ook vruchtbare streken aan te treffen, bewoond door eene talrijke en vredelievende bevolking, die niets beters vraagt dan met de witten handelsbetrekkingen aan te knoopen.

Men heeft dorpen ontmoet, die volgens sommigen 10, 12 tot 15,000 inwoners hebben, en stammen aangetroffen, wier opperhoofden door 1000 krijgslieden omringd waren, bij de ontvangst der vreemdelingen.

In het hoogere gedeelte van den Kongo liggen uitgestrekte en prachtige weiden, en loopen er in het wilde schoone beesten, die men gemakkelijk tot huisdieren zou kunnen aankweeken. In het lager gedeelte is dit niet zoo : het vee is er zeldzaam; maar het wordt er met goed gevolg aangekweekt. Zoo bevinden er zich te Boma en in andere plaatsen alreede kudden van 200 stuks.

(*) Bij de 15,000 kilom., zegt het *Mouvement géographique* van 6 Maart 1892.

Op het eiland Mateba, aan de monding van den Kongo, zijn er meer dan 600 hoornbeesten. Een Antwerpenaar, Mr De Roubaix, heeft hier een landbouwgesticht ingericht, dat in vollen voorspoed is.

Vergeten wij niet melding te maken van den tocht van Stanley, die ter hulp gekomen is van Emin-Pacha, sinds lang in den Soudan ingesloten.

Emin-Pacha.

Emin vertegenwoordigde Egypte; maar de Mahdisten bedreigden hem sinds langen tijd, en sedert 1885 had hij dringend de hulp van Europa ingeroepen. Een zijner gezellen, Dr Junker, ontsnapt en verheft de stem.

Engeland leent het oor aan dezen oproep en zal trachten den Pacha te redden.

Stanley snelt toe. Hij komt uit Amerika en wordt aan het hoofd der onderneming geplaatst.

Zoo ver hij kan, volgt hij den Kongo en de Aruwimi; dan zet hij zijnen tocht voort langs ongekende en ongebaande wegen en, na vijftien maanden zwoegens, heeft hij het geluk Emin te kunnen vervoegen en hem de middelen ter ontsnapping aan te bieden.

Die ontmoeting had plaats te midden der levendigste vreugdebewijzen, en dit in tegenwoordigheid van kapitein Casati en een onder-officier.

Volgens de beschrijving, die Stanley van deze reis gemaakt heeft, doortrok hij een woud, zoo uitgestrekt als de gansche oppervlakte van Frankrijk en Spanje te zamen. (*)

Daar trof hij eene soort van dwergen aan — waarschijnlijk de Akka's — die, als zij volgroeid zijn, niet grooter zijn dan 98 tot 130 centimeters en ten hoogste 40 kilogrammen wegen. Hun lichaam is bedekt met haar van 12 millimeters lengte; zij leven in de bosschen, gaan ter jacht en voeden zich met wild.

Zoohaast Stanley het doel zijner reis bereikt had, stelde hij Emin voor het land te verlaten.

Deze bleef lang besluiteloos, daar hij niet minder dan 8000 menschen, waaronder vele vrouwen en kinderen, met zich nemen moest.

Eindelijk stemde Emin toe en de gansche karavaan — duizenden mannen, vrouwen en kinderen — stelde zich in aantocht. Het schijnt, dat Emin in bezit was van een gansch fortuin in ivoor (6,000 olifantstanden).

Na vele wederwaardigheden bereikten zij de kusten van Zanzibar en kwamen te Bagamayo aan, waar zij met de grootste vreugdebewijzen ontvangen werden. (December 1889.)

Het was overal feest en in een dezer feesten deed Emin een schrikkelijken val, hetgeen eenieder langen tijd voor zijn leven vreezen deed.

(*) Dans les ténèbres de l'Afrique. — Paris, Hachette et Cie 1890.

Stanley kwam naar Europa en werd overal vorstelijk ontvangen.

En Emin?... Toen hij hersteld was, verliet hij den dienst van Egypte, ging in dien van Duitschland en trok terug.... naar zijne vorige verblijfplaats, naar de Sudangewesten. Het schijnt dat hij te Wadelai aangekomen is, in de landstreken die thans onder het beheer staan van Engeland. Met welke bedoeling?... Dit vraagt eenieder zich af en men blijft het antwoord schuldig. (*)

Trachten wij thans de inrichting van den jong opkomenden staat nader te leeren kennen en aan te toonen met welke reuzenstappen men sinds eenige jaren is vooruitgegaan.

Bevolking. — Men kan niet goed weten tot hoe hoog de bevolking beloopt : volgens sommigen bereikt die 40 millioen, volgens anderen slechts 25 millioen inwoners.

De bijzonderste volksstammen zijn :

Ten noorden, de Niams, de Moubuttu's, de Ubangi's, de Bangala's en de dwergen, die de bosschen bewonen;

Ten oosten de Maniema's, de Garaugaze's, de Bamba's, de Ouroua's en de Bakoumou's;

Ten zuiden, de Louada's, de Basango's, de Bachilange's;

Ten westen, de Bayanze's, de Batéke's en de Bacongo's.

De gewesten, tusschen den Opper-Kongo en de Tanganika, zijn in handen der Araben, die op slaven jacht maken. Tippo-Tib, de invloedrijkste Araab van Midden-Afrika en daarbij een zeer begaafd man, met wien Stanley en de Europeanen in de beste betrekkingen zijn en met wien dan ook een vriendschapstractaat gesloten werd, heerscht te Kasongo en te Nyangwe en bestuurt, in name des Konings, het district der Stanley-Falls.

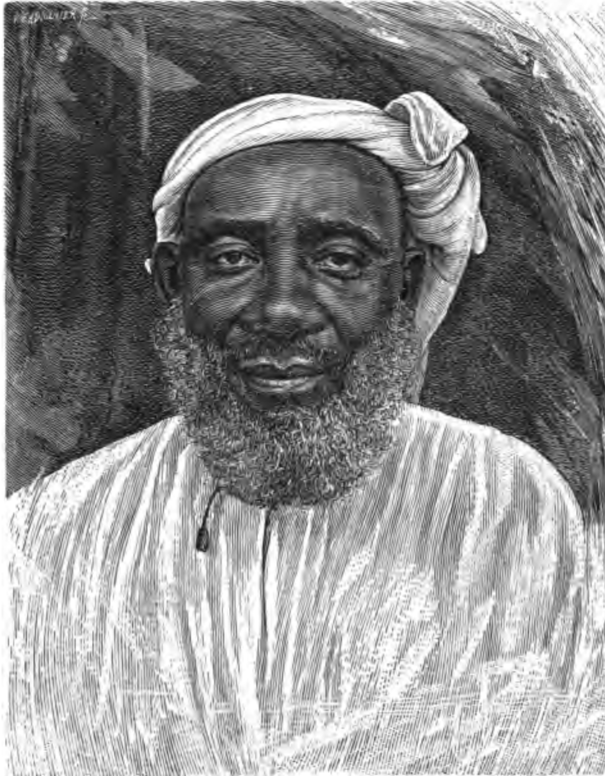
Blanke bevolking. — Op het einde van 1885 beliep de blanke bevolking slechts tot 254 mannen, waaronder 46 Belgen.

Op 31 December 1890 was dit getal geklommen tot 744 vreemdelingen; onder hen bevonden zich 338 Belgen.

Het spreekt van zelfs dat op dit oogenblik -- Juli 1892 — deze bevolking sterk moet aangegroeid zijn.

(*) Mouvement géographique, (1 Novembre 1891.)

Zeden en gewoonten. — De meeste dezer stammen, die allen tot het zwarte of Negerras behooren, hebben geene bepaalde inrichting, tenzij in het zuiden waar men de Lounda, de Katanga en de Cazembé aantreft. De eerste dezer staten heeft tot opperhoofd *Mouata Jambo* en de tweede een' koning, *Msiri* genaamd.

Tippo-Tib.

Zij liggen dikwijls overhoop en strijden onder elkander.

Zij wonen doorgaans op de oevers der waterloopen en leven vooral van jacht en vischvangst; ook kweeken zij manioc en bananen.

Hun godsdienst is afgoderij en fetichismus, 't is te zeggen dat zij de onnoozelste zaken aanbidden.

Ook bestaan bij hen vele wreede en schrikkelijke gewoonten, waarvan wij slechts eene enkele, door Cameron opgemerkt, zullen aanhalen.

Wanneer iemand sterft, worden er overal levende menschen geslachtofferd. De vermaarde reiziger beschrijft de begravingen in de Roua op de volgende wijze :

" Men begint met den loop eener rivier af te leiden, of liever hem eene andere richting te geven.

„ In het droge bed graaft men een zeer diepen en grooten put; men omzet dien met levende vrouwen. Aan een der uiteinden van het graf plaatst men eene vrouw op hare handen en hare knieën; zij dient tot stoel of zetel voor den koninklijken doode, dien men met al zijne versiersels opgesmukt heeft; eene der weduwen ondersteunt het lijk; eene andere, de tweede vrouw, zit aan de voeten van den overledene; daarna wordt het graf gevuld. Al deze vrouwen worden levend begraven, uitgenomen de tweede vrouw, die gedood wordt, vooraleer het graf gansch gevuld is; het is een voorrecht, door het gebruik toegestaan. Mannelijke slaven, min of meer talrijk — veertig, vijftig — worden daarna afgemaakt op het graf, dat met hun bloed besproeid wordt, — en dan, dan herneemt de rivier haren loop!

Ik heb dikwijls hooren zeggen, dat meer dan honderd vrouwen levend begraven werden met den vader van Kassongo „. (*)

Hopen wij, dat de tegenwoordigheid der Europeanen aan al deze wreedheden een einde stellen zal.

Volgens velen zijn de Negers van den Kongo zeer goed vatbaar voor verstandelijke en zedelijke ontwikkeling.

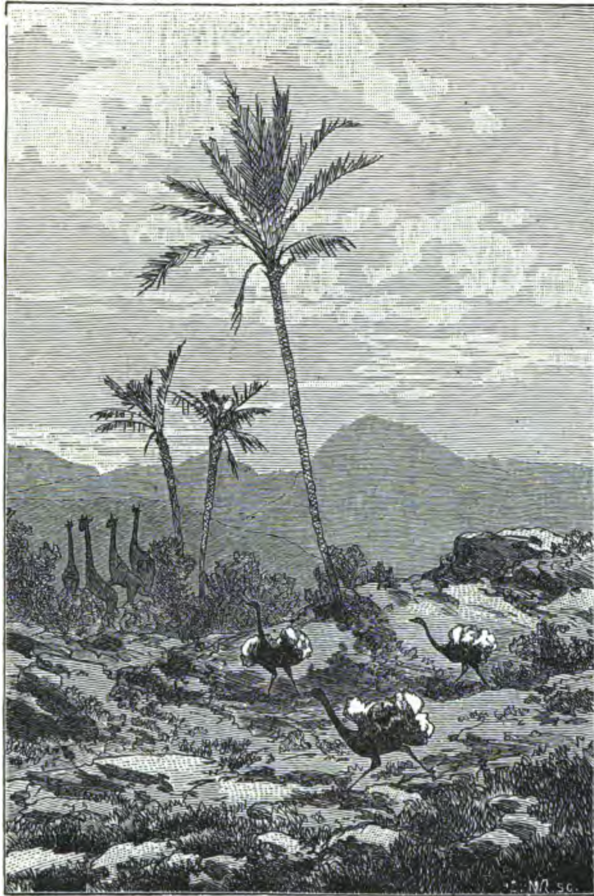
Het schijnt, dat zij veel neiging hebben tot den handel; ook het werk moeten zij leeren liefhebben.

Luchtgesteldheid. — De luchtgesteldheid is er heet en koortsachtig, vooral op het lage gedeelte; op de hooge vlakten is het

(*) *Cameron* — A travers l'Afrique.

beter. Een Europeaan moet er voorzichtig en matig zijn, en zich langzamerhand aan de luchtstreek trachten te gewennen.

Sommige voorzorgmaatregels zijn er alreede genomen. Zoo

Struisvogels en Giraffen.

spant men middelen in om het invoeren en voortzetten van besmettelijke ziekten tegen te gaan; zoo zorgt men voor woningen, behoorlijk ingericht om de inwoners te beschutten.

Thans wordt in den Kongo zelf steen gebakken, en zoo kan men zooveel te sneller een huis vervaardigen.

Men mag daarbij verhopen, dat deze toestand zich eenigszins wijzigen zal door het beploegen der landen, het droogmaken der moerassen, het indijken der rivieren en het uitvoeren van meer andere gezondheidswerken. Dit hebben wij overigens ook alreede waargenomen voor sommige gewesten van ons vaderland.

In 1886 was de verhouding der sterfgevallen van de Europeanen 7,98 ten honderd; in 1890 viel zij op 4,80.

Voortbrengsels. — Het stroomgebied van den Opper-Kongo schijnt het bed te zijn eener oude inwendige zee, uitgestrekter dan gansch Duitschland en Frankrijk te zamen. Deze streek, ten grooten deele met bosschen bedekt, bezit eene wonderbare groeikracht : op sommige plaatsen heeft men twee, zelfs drij oogsten per jaar.

Bijna al de rijke voortbrengsels der verzengde landstreken worden er aangetroffen. De koffie-, palm-, katoen- en muskaatboom groeien er in het wilde.

Men vindt er het kostbaarste hout, alsook den peper, ter waarde van 500 frank de ton, de gember (400 fr.), papierhout (250 fr.), de kopal, de rekgom (caoutchouc), enz., enz.

De inboorlingen kweeken manioc, maïs, suikerriet, tabak, enz., enz., en de Europeanen en Arabieren hebben de teelt van den cacaoboom, de rijstplant en allerhande groenten ingevoerd.

IJzer en koper is er in groote hoeveelheid; kwikzilver werd er ontdekt door Cameron, tin door Van Gele en Hodister, platina door Schweinfürth, en goud door Cameron en door Sharpe.

Dit alles kan niet eerder ontgind en verhandeld worden dan na het ontstaan der noodige gemeenschapswegen.

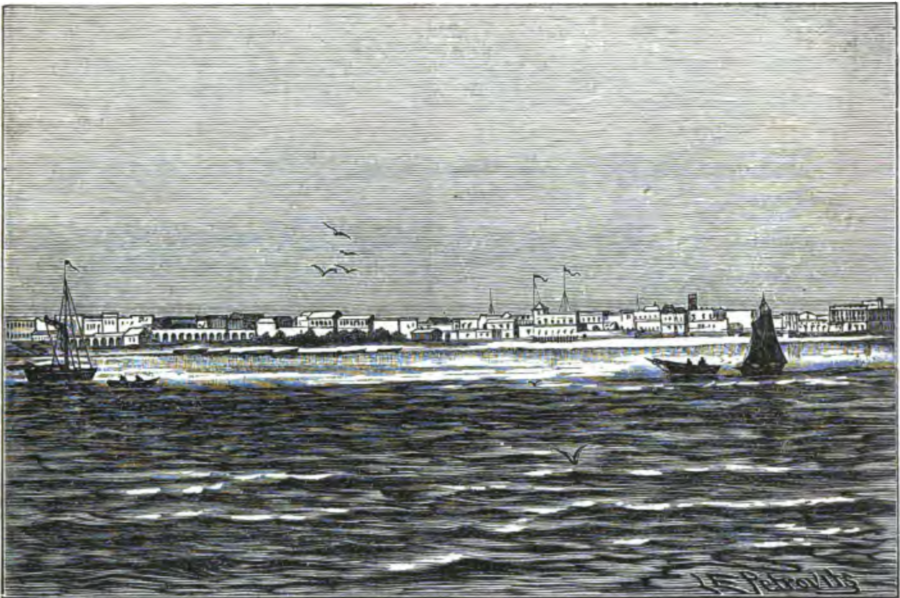
Voor het oogenblik bepaalt men zich vooral bij het verhandelen van het ivoor, dat 33,000 frank, de caoutchouc 7,000 en de palmolie 500 frank de ton geldt. (*)

Regeeringsvorm. — Een Souverein bevindt zich aan het hoofd van den Staat. Het is onze Koning, Z. M. Leopold II.

(*) Wauters. — Voordracht in het " Maison du Peuplo, „ Februari 1892.

De regeeringsvorm is dus eenhoofdig. Hij is ook grondwettig, maar niet vertegenwoordigend.

Bestuur. — De Souverein bestuurt het land met behulp van drij Staatssecretarissen : een van Binnenlandsche zaken, een van Financiën en een van Buitenlandsche zaken en van Justicie.

Zanzibar.

Een hoogere bestuurraad is ingesteld geworden. Deze bestaat uit rechtsgeleerden uit België en zelfs uit den vreemde.

Deze Raad en de Staatssecretarissen maken het midden- of hoofdbestuur uit, dat te Brussel zetelt.

Het plaatselijk bestuur, aan welks hoofd een Algemeene Gouverneur staat, is in den Kongo en wel namentlijk te Boma gevestigd.

Een officiëel Staatsbulletijn van den Kongo verschijnt te Brussel sedert 1885.

In dit bulletijn zijn reeds verscheidene besluiten verschenen, en dit betrekkelijk den burgerstand, het gerecht, het postwezen, het muntstelsel, de inkomende en uitgaande rechten, enz., enz.

Vlag *of* **Vaandel.** — Het vaandel van den nieuwen Staat is een blauw doek. In het midden prijkt eene ster — sterre van hoop en leven, die, wenschen wij, glansrijk voor het jonge volk schitteren zal.

Bestuurlijke Verdeeling. — Het land wordt verdeeld in twaalf districten. Aan het hoofd van elk district bevindt zich een commissaris.

Tippo-Tib, die den Europeanen reeds vele diensten bewees, bestuurt de Stanley-Falls.

In de algemeene opgave van het Bestuur deelen wij verder de namen der districten mede.

Standplaatsen. — Dit zijn zoovele punten, waar de Europeanen zich gevestigd hebben en die met de districten in betrekking staan. Hun rol is het land te leeren kennen, vriendschaps- en handelsbetrekkingen aan te knoopen of te onderhouden met de bevolking, en deze te beschermen tegen alle misbruiken.

Enkele posten, rond de standplaatsen gelegen, worden ook toevertrouwd aan zwarten, die dan onder het opzicht staan van de hoofden der standplaatsen.

Deze zijn hechte hinderpalen tegen de uitbreiding der slavernij. De bezetting immers belet den Arabieren hunne schandelijke tochten uit te voeren. Zoo lezen wij in de dagladen dezer dagen (Maart 1892) dat Kapitein Gauthier de Araben verslagen en 250 slaven in vrijheid gesteld heeft.

Ook beginnen de inboorlingen zich rond de standplaatsen der Europeanen te vestigen, om zich schuil te houden tegen de strooptochten hunner vervolgers.

Bijzonderste plaatsen. — *Banana,* bij de monding van den Kongo, rechter oever. Groote en gemakkelijke haven. Zetelplaats van het Postwezen en van eene rechtbank. Bezit, evenals

Boma en Leopoldsville, 1000 inwoners; ongeveer een honderdtal behooren tot het blanke ras (88 op 31^{en} december 1889). — *Boma*, hoofdstad van den Kongostaat, op 100 kilometers van Banana, verblijfplaats van den Gouverneur-generaal en zetelplaats van een hof van beroep. Voornaamste handelplaats. Bezit een tramway, eene

Banana.

katholieke kerk, een gevang en hotels, allen in ijzer opgericht. Men begint ook huizen te bouwen in steen, dat daar gebakken wordt. In 1889 bevonden zich 141 Europeanen te Boma. — *Matadi*, op den linker oever van den Kongo, rechtover Vivi op eenen afstand van 180 kilometers van de zee. Uitgangspunt van den ijzerenweg. Moet door zijne ligging eene der bijzonderste plaatsen worden van het land. 150 blanken verbleven er op het einde van 1890. — *Leopoldsville*, eindpunt van den ijzerenweg. Van deze plaats vaart men zonder hinderpalen den Kongo op en bereikt men de Lomami. —

Nyangwe en *Katongo*, beide meer naar het oosten, in de richting van het meer Tanganyka. Men beweert, dat de eerste plaats 6000 inwoners telt en de tweede nog eene grootere bevolking heeft.

Verder nog heeft men Equateurville, Bangala, Nieuw-Antwerpen, Stanley-Falls en eene menigte andere plaatsen, waar de Europeanen zich neergezet hebben.

Zedelijke en godsdienstige opleiding. — In dit opzicht is er veel vooruitgang. Een groot getal zendelingen, dat steeds aanzienlijker wordt, wijden zich aan de zedelijke heropbeuring der zwarten en openen scholen, die in de belangen van het onderwijs voorzien. Hedendaags telt de Staat op zijn grondgebied een dertigtal geestelijke gestichten van verschillende godsdiensten.

De besturen van den Kongo brengen hulde aan de katholieke geestelijkheid en aan de protestantsche zendelingen voor hunne krachtige medehulp en voor hunne ijverige bemoeiingen tot beschaving des volks. (*)

Kardinaal Lavigerie heeft in verschillige steden van Europa een warmen kruistocht gepredikt tegen den onmenschenlijken slavenhandel.

De *Belgische maatschappij tegen de slavernij* is tot stand gekomen, die in de mate van haar vermogen alles aanwendt om deze verschrikkelijke plaag uit te roeien.

Het Belgisch Staatsblad van 2en April 1892 kondigt den tekst eener Conventie af, gesloten tusschen al de Europeesche Mogendheden, de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, Persië, Turkije, Zanzibar en den Kongostaat, — Conventie, waarbij genoemde Mogendheden wederzijdsche verbintenissen aangaan om den slavenhandel te bestrijden en de middelen aanduiden om dien te keer te gaan.

Gemeenschapswegen. — Tot nu toe moet de dienst naar

(*) L'Etat indépendant du Congo.— Rapport au Roi — Souverain. — Bruxelles, Juillet 1891.

het binnenland, 't is te zeggen van Matadi naar Leopoldsville, bij middel van dragers gedaan worden. De weg kan niet anders

Eerste ontmoeting van Stanley met Emin-Pacha en Casati.

gebruikt worden, en men berekent, dat op een jaar minstens een millioen kilogrammen koopwaren op deze manier van de eene plaats naar de andere worden gebracht.

Men weet dat de Kongo van Matadi naar Leopoldsville, uit hoofde der menigvuldige watervallen, onbevaarbaar is.

De grootste schepen kunnen gemakkelijk in de haven van Matadi binnenloopen, maar van daar kan men niet verder. Om het lage gedeelte van den Kongo met het hoogere in gemeenschap te brengen, wordt een ijzerenweg aangelegd van Matadi naar Leopoldsville, op eene lengte van ongeveer 400 kilometers.

Duizend tot twaalfhonderd man, onder het geleide van meer dan honderd Europeanen, zijn er aan het werk.

De eerste sectie, zij 26 kilometers, zal welbaast voltrokken zijn.

Voor deze werken, die berekend worden op eene uitgave van vijf en twintig millioen, stemden de Wetgevende Kamers van ons land eene geldelijke tusschenkomst van tien millioen (Juli 1889).

Van Leopoldsville begeeft men zich langs goed bevaarbare waters in alle richtingen op eene gezamentlijke lengte van vijftien duizend kilometers.

Op de oevers dezer rivieren, die alreede door twee en dertig stoombooten bevaren worden, hebben verschillige natiën menigvuldige standplaatsen ingericht.

Een andere ijzerenweg zal insgelijks aangelegd worden en wel namelijk van Mombassa, op de oostkust van Afrika, naar het meer Victoria-Nyanza. Dezer dagen (Maart 1892) heeft inderdaad het Engelsch Parlement een crediet gestemd van 20,000 pond sterlings (500,000 fr.), om de noodige studiën te doen voor het aanleggen van die baan.

Als zoo iets tot stand komt, zal men met weinig moeite zich weldra van de eene zijde van Afrika naar de andere kunnen begeven.

Het aanleggen dezer gemakkelijke gemeenschapswegen zal ook de doodsklok zijn van den verfoeielijken slavenhandel.

Ons vaderland staat tegenwoordig in rechtstreeksche gemeenschap met den Kongo. Twee stoombootlijnen van Antwerpen naar

de Kongolanden zijn ingericht : maandelijks vertrekken een paar vaartuigen naar deze gewesten.

Leger. — Sedert 1886 tracht het bestuur de inboorlingen tot den krijgsdienst op te leiden. Men heeft uitmuntende soldaten gevormd van de *Bangala's*. Voor het oogenblik zijn er reeds een duizendtal mannen ingelijfd.

De gansche legermacht beloopt tot meer dan 3000 man, aangeleid door Europeesche officieren, die bijna allen Belgen zijn.

Kampen zijn ingericht te Equateur en te Leopoldsville. Daar worden de soldaten gooefend in den wapenhandel en daar krijgen zij ook het eerste lager onderwijs.

Men ziet hoe krachtig de inrichting van het leger zal medewerken tot verspreiding van onderwijs en opvoeding.

Het bestuur heeft zich ook beziggehouden met de bewapening. Er zijn kanonnen te Boma, Leopoldsville, Nieuw-Antwerpen, dat dicht bij Bangala op den rechter oever van den Kongo gelegen is, en in de kampen van Basoko en van den Sankourou.

De zeemacht van den Staat beschikt thans over een dertigtal vaartuigen, stoomschepen en andere, die allen in België vervaardigd zijn.

Herstellingswerkhuizen zijn ingericht te Leopoldsville en in den Opper-Ubangi.

Gezondheidsdienst. — In 1885 waren slechts twee geneesheeren ten dienste van den Staat; in 1891 waren er alreede acht, die hun verblijf hebben te Banana, Boma, Leopoldsville, Nieuw-Antwerpen, Basoko, Lousambo, en twee in de kampen van den Ouelle.

De blanken worden kosteloos verzorgd, evenals de zwarten, in dienst van den Staat, en de inboorlingen van het omliggende.

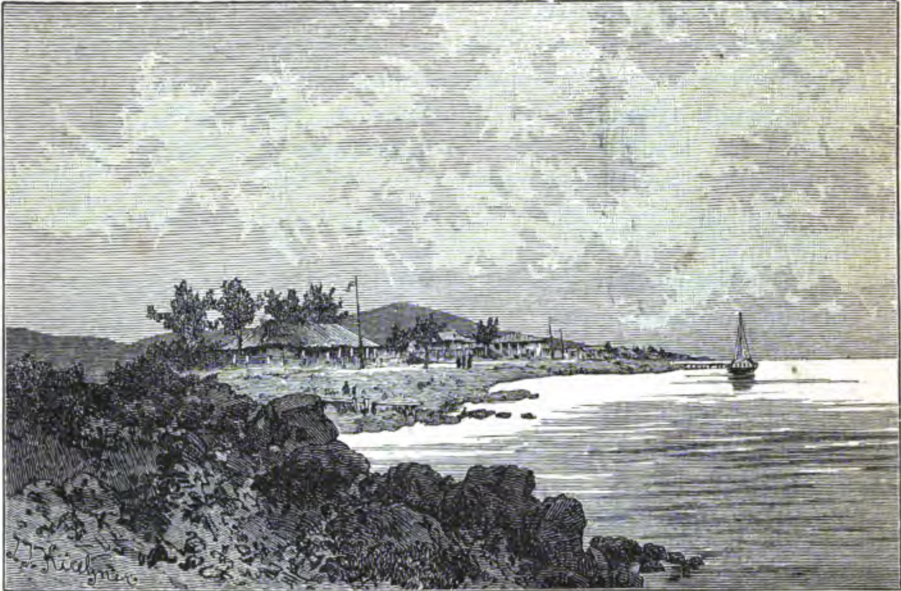
Men wijdt eene bijzondere zorg aan de koepokinenting : al de ingezetenen van Leopoldsville en omstreken zijn alreede ingeënt geworden.

Apothekerijen zijn in alle standplaatsen voorhanden.

Het Afrikaansche Roode Kruis heeft een sanitarium opgericht, bestaande uit afzonderlijke gebouwen, waar de zieke Europeanen

verzorgd en gehuisvest worden. Zusters van liefde zijn in dit gesticht werkzaam.

Gerecht. -- Er bestaat eene rechtbank van eersten aanleg die, volgens de behoeften, zetelt te Banana, Ponta da Lenha, Boma

Boma.

en Matadi. Landelijke rechters zijn aangesteld te N'Zobé, Lukugu en Leopoldsville. Het district van den Stanley-Pool is aan het krijgsgerecht onderworpen. Men heeft krijgsraden te Equateurville, te Nieuw-Antwerpen, aan de Stanley-Falls, den Lomani, enz.

Een hof van beroep zetelt te Boma.

De hoogere Raad, te Brussel aangesteld en verblijvende, vervult de bediening van verbrekingshof.

Het parket is te Boma gevestigd. Het bestaat uit eenen staatsprocureur, twee substituten en twee plaatsvervangende substituten, waarvan de eene te Banana en de andere te Matadi gevestigd is.

In 1886 werden 62 en in 1890 121 zaken voor de rechtbank van den Beneden-Kongo verhandeld.

Op enkele uitzonderingen waren al de zaken ten laste der inboorlingen, en dit voor diefte, slagen en verwondingen, moord, (*) misbruik van vertrouwen, enz.

Er bestaan gevangenhuizen te Boma, Banana en Matadi. Het gevang van Boma is van ijzer gebouwd en heeft ook de sterkste bevolking; gemiddeld beliep deze, in den loop van 1890, tot 50 man.

Burgerstand. — Deze is ingericht geworden in het jaar 1886. Er zijn vier bureelen, namelijk te Banana, Boma, Matadi en Leopoldsville.

De burgerstand wordt regelmatig gehouden voor al de vreemdelingen. Dit wordt ook op aanvraag gedaan voor de inboorlingen; doch deze maken er slechts gebruik van, naarmate zij het belang dezer instelling beseffen.

In 1890 werden onder de Europeanen 15 huwelijken voltrokken; 35 overlijdens en 3 geboorten werden ingeschreven.

Eigendomsrecht. — Dit recht is door wettelijke schikkingen geregeld; het eerste decreet desaangaande werd genomen op 22 Augusti 1885.

De Staat waarborgt den Europeanen de eigendommen, die zij bezitten. Deze worden officiëel ingeschreven, en den belanghebbende wordt een certificaat van inschrijving overhandigd.

In den Opper-Congo mag ieder vreemdeling zich een onbewerkt stuk land van 10 hectaren grootte toeëigenen, op de enkele voorwaarde zich met de inboorlingen voor het rustig bezit des gronds te verstaan en 's Lands Bestuur te verwittigen.

Deze schikking heeft het inrichten van godsdienstige en handelsgestichten zeer vergemakkelijkt. Zoo bestonden er, in 1885, in deze gewesten slechts vijf instellingen, die aan zendelingen behoorden, en heden telt men er niet minder dan 45, buiten de standplaatsen van den Staat.

(*) Sedert 12 jaar is geen enkel Europeaansch agent door de inboorlingen omgebracht.

Muntstelsel. — De Nieuwe Kongostaat heeft ook het muntwezen ingericht. Er is reeds geld geslagen.

Hetzelfde stelsel is aangenomen als bij de Europeesche Staten. De verschillige stukken dragen het opschrift : *Leopold II, Koning der Belgen, Souverein van den onafhankelijken Kongostaat.*

In die stukken is in het midden een gaatje; zoo kunnen de inboorlingen ze gemakkelijk risten, 't is te zeggen het eene stuk op het andere steken.

Tot 1886 werd dit geld weinig gebruikt. De agenten van den Staat werden in den Kongo niet betaald; zij kregen slechts hunne jaarwedde bij hunnen terugkeer in Europa. Thans wordt op eene andere manier tewerkgegaan : de helft wordt hun ter hand gesteld; ook ontvangen soldaten en werklieden hun loon in klinkende munt.

De belastingen moeten insgelijks in geld voldaan worden, en de agenten van den Staat betalen de mandaten op gelijke wijze.

In het begin van 1890 heeft het Bestuur eene zekere hoeveelheid geld gezonden tot in de verste afgelegene standplaatsen.

Op zulke wijze zal de gewoonte ontstaan in geld en niet meer bij ruiling elkander te voldoen.

Postwezen. — Het postwezen is insgelijks ingericht. De taks der brieven is bepaald op 25 centimen voor een gewicht van 25 grammen. — De postkaarten betaalt men 10 centimen en voor het drukwerk en de zaakpapieren 5 centimen per 50 grammen, met een minimum van 25 centimen. De Kongostaat maakt deel van het Wereld-Postverbond.

De dienst wordt regelmatig verricht bij middel van stoombooten op den Beneden-Kongo, en tweemaal per maand vertrekken koeriers van Matadi naar Leopoldsville.

In 1886 werden 33,140 brieven en postkaarten verzonden of ontvangen, in 1890 bereikte dit getal 74,988 stuks.

Sedert 1887 verzendt men ook pakjes met de post naar België, dat het hoofdkwartier uitmaakt voor andere landen.

Handel. — De handel breidt zich meer en meer uit.

In 1887 beliep de waarde der uitgevoerde voortbrengsels en

koopwaren tot bij de twee millioen frank (1,980,441 fr.); in 1890 bedroeg die alreede 8,242,199 fr.

Van den *transit*, 't is te zeggen van de koopwaren die eigenlijk geene voortbrengsels van het land zijn, wordt hier geen gewag gemaakt; want de waarde van dezen handel beliep voor Banana alleen tot 6 millioen frank.

In 1890 werden in den Kongo voor 12,720,000 fr. koopwaren ingevoerd.

De scheepvaart heeft zich sterk ontwikkeld. In 1890 zijn te Banana 132 zeeschepen, houdende 172,920 ton, en te Boma 52 vaartuigen, metende 66,096 ton, binnengeloopen.

Sedert 1889 wordt in Antwerpen een drijmaandelijksche koopdag gehouden van ivoor, dat uit den Kongo voortkomt. In 1890 werden in deze stad 78,000 kilogrammen van deze kostbare koopwaar verkocht.

In het begin van 1887 bestond geene enkele Belgische Maatschappij, die voor oogwit had zich met den Kongo in betrekking te stellen. Sindsdien zijn de volgende genootschappen tot stand gekomen :

1° De Maatschappij van den Kongo voor handel en nijverheid (1887).

2° De Maatschappij der algemeene magazijnen van den Kongo (1888).

3° Het Belgisch genootschap voor den handel van den Opper-Kongo (1888).

4° De Maatschappij van den ijzerenweg van den Kongo (1889).

5° De Maatschappij der voortbrengsels van den Kongo (1889).

6° De Maatschappij van den Katanga (1891).

Het gezamentlijke kapitaal dezer zes maatschappijen beloopt tot 35 millioen frank. Heden (1891) bezitten zij elf stoombooten, waarvan er twee op den Beneden- en negen op den Opper-Kongo varen.

Begrooting. — De begrooting der jaarlijksche uitgaven van den Kongostaat beloopt op zoo iets van vier tot vijf millioen; in 1891 was de juiste beraming 4,554,931 fr. 87 centimen.

Daarin wordt voorzien :

1° Door de ontvangsten van den Staat, inkomrechten, enz. : ongeveer 1 millioen.

2° Door eene toelage van België : 2 millioen.

3° Door de welwillendheid des Konings, die jaarlijks meer dan een millioen voor deze zaak opoffert.

Op 3 Juli 1890 werd tusschen den Kongostaat en België een verdrag gesloten, waarbij deze laatste Staat aan den Kongo een voorschot deed van 25 millioen : — 5 millioen onmiddellijk betaalbaar en 2 millioen als jaarlijksch hulpgeld gedurende 10 jaar.

Na verloop dezer tien jaar heeft België het recht in bezit te komen van den Kongostaat en hem als Colonie aan te nemen.

In het vooruitzicht dezer gebeurtenis zal art. 1 onzer grondwet, bij de aanstaande herziening, de noodige wijziging ondergaan.

De Kongostaat heeft ook eene leening aangegaan van 150 millioen, verdeeld in loten, waarvan de dienst gewaarborgd is door vastgestelde waardijen.

TESTAMENT DES KONINGS.

Wij, Leopold II, Koning der Belgen, Opperheer van den Onafhankelijken Kongostaat,

Willende aan Ons welbeminde Vaderland de voordeelen verzekeren van het werk dat Wij sedert lange jaren voortzetten op het Afrikaansch grondgebied, met de edelmoedige medewerking van vele Belgen;

Overtuigd van alzoo het onze bij te dragen om aan België, indien het wil, de uitwegen noodzakelijk aan zijnen handel en nijverheid te verzekeren, en aan den iever zijner kinderen nieuwe banen te openen;

Verklaren bij dezen, na Ons dood, aan België alle onze heerschappelijke rechten op den Onafhankelijken Kongostaat na te laten en overtebrengen, zooals zij erkend zijn geweest door de verklaringen, bepalingen en verhandelingen sedert 1884 ontstaan tusschen de vreemde mogendheden, ter eener zijde, de Internationale vereeniging van den Kongo, ter andere zijde, alsook al de goederen, rechten en voordeelen aan die heerschappij onderworpen.

Intusschen dat de Belgische wetgevende macht uitspraak gedaan heeft over het aannemen van de voorgenoemde schikkingen, zal de heerschappij gezamentlijk uitgevoerd worden door den Bestuurraad en den Algemeenen Gouverneur van den onafhankelijken Kongostaat.

Gedaan te Brussel, den 2 Oogst 1889.

(*Geteekend*) LEOPOLD.

Zoodat, na het overlijden van Z. M., om 't even op welk tijdstip dit noodlottig voorval ook plaats grijpe, ons Vaderland, indien het zulks verlangt, in het rustig bezit komen kan der Kongolanden.

Onze taak is geëindigd. Wij hebben getracht onze geëerde lezers zoo goed mogelijk in te lichten, en meenen van hen afscheid te mogen nemen met hun, volgens den Koninklijken Almanak van 1892, de huidige samenstelling mede te deelen van het bestuur van den onafhankelijken Kongostaat :

Souverein : **Z. M. LEOPOLD II, Koning der Belgen.**

Het middenbestuur zetelt te Brussel; het bestaat uit drij departementen :

1° *Buitenlandsche Zaken en Justicie.*

Staatssecretaris : Graaf DE GRELLE-ROGIER.
Algemeene Secretaris : Ridder DE CUVELIER, A.
Kabinetshoofd : DE GRELLE-ROGIER, Ed.

2° *Financiën.*

Staatssecretaris : JANSSEN, C.
Bestuurder : DROOGMANS, H.
Algemeene Schatbewaarder : POCHEZ, H.

3° *Binnenlandsche Zaken.*

Staatssecretaris : VAN EETVELDE, Edm.
Algemeene Secretaris : LIEBRECHTS, C. A. M.
Kabinetshoofd : BAERTS, H. A.

Afdeelingshoofden : NOTTE, C. J.
ARNOLD, N.
LEBRUN, A.
LOMBARD, A.

Lokaal Gouvernement, te Boma gevestigd.

Algemeene Gouverneur : WAHIS. Th.
Onder-Gouverneur : N.

Staatsinspecteurs : VAN KERCKHOVEN G. J.
VAN GELE.
FIVÉ, G. G. Ed.

Algemeene Secretaris : LEROY, G. C. A.
Beroepsrechter : FUCHS, J.
Bestuurder der Financiën : BOLLE, A.
Bevelhebber der openbare macht : FOURDIN, L. J.
Bestuurder der openbare werken : REZETTE, J.
Staatsprocureur : BAERTS, A.

Gezondheidsdienst : negen geneeskundige besturen.

Oppervlakte des lands : 2,241,250 vierkante kilometers.

Bevolking : 40,000,000 inwoners.

Hoofdstad : Boma.

Leger : 3.070 man, zonder de Europeesche kaders, verdeeld in acht bestendige compagnie's, aangevoerd door vier-en-zestig Europeesche officieren : twaalf kapiteins, twee-en-vijftig luitenanten en onderluitenanten. Daarenboven beschikt men nog over de binnenlandsche milicie.

Onderrichtingskampen : vier.

Zeemacht : zeven stoombooten op den Beneden- en twaalf op het hoogere gedeelte van den Kongo. Verder eene kleine vloot van zeil-en roeibooten.

Grondgebieds-verdeeling : twaalf districten : Banana, Boma, Matadi, Cataractes, Stanley-Pool, Kassaï, Equateur, Ubangi-Ouellé, Aruwimi-Ouellé, Stanley-Falls, Lualaba en oostelijk Kwango.

INHOUDSTAFEL.

